

LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-a 5 ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027.

V1, 11.12.2024.

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
Podmjera 19.1. »Pripremna pomoć« – provedba tipa operacije 19.1.1. »Pripremna pomoć« Mjera 19 »Potpora
lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER
(CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)«
Lokalna akcijska grupa „5“

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020. (2021. i 2022.)
Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

POPIS KRATICA

AGRONET	Elektronička aplikacija namijenjena za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi
ARKOD	Sustav identifikacije zemljišnih parcela
APPRRR	Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
CLLD	eng. <i>Community Led Local Development</i> - Lokalni razvoj vođen lokalnom zajednicom
DNŽ	Dubrovačko-neretvanska županija
DZS	Državni zavod za statistiku
DZZP	Državni zavod za zaštitu prirode
EFRR	Europski fond za regionalni razvoj
EU	Europska unija
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESF	Europski socijalni fond
ESIF	Europski strukturni i investicijski fondovi
FLAG	Lokalna akcijska grupa u ribarstvu
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
IT	Informacijske tehnologije
JLS	Jedinica lokalne samouprave
LAG	Lokalna akcijska grupa
LEADER	Program Europske unije za razvoj ruralnih područja fran. <i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i>
LRS	Lokalna razvojna strategija
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
OCD	Organizacije civilnog društva
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
OPULJP	Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“
PRR	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020.
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PP	Park prirode
RH	Republika Hrvatska
SP ZPP	Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. - 2027.
TZ	Turistička zajednica
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika EU-a
ŽRS	Županijska razvojna strategija

SADRŽAJ

UVOD	6
1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)	7
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a 5	7
1.1.1. Područje LAG-a 5	7
Slika 1: Karta LAG 5 područja s vidljivim granicama JLS-ova	7
Slika 2: Karta položaja LAG-a 5 na karti Republike Hrvatske	8
Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u 5.....	8
1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a 5.....	9
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a 5	10
1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština.....	10
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a 5.....	11
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a 5.....	11
Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a 5	12
Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a 5.....	13
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a 5.....	13
Tablica 4: Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a 5.....	14
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a 5	15
Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a 5.....	16
1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a 5	16
Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a 5	18
Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a 5	19
Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a 5	19
Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a 5	19
Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a 5	20
Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a 5.....	20
Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a 5	20
Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a 5	21
Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a 5...	21
Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a 5.....	22
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a 5.....	22
1.3. Demografske značajke područja LAG-a 5	23
Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a 5	24
Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a 5	25

2. REZULTATI PROVEDBE LRS-a U RAZDOBLJU 2014. – 2022.	26
Tablica 19: Rezultati provedbe LRS-a u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata	27
3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a	30
3.1. Opis partnerstva	30
Tablica 20: Članovi LAG-a 5 (Skupština LAG-a 5)	30
Tablica 21: Tijelo LAG-a 5 nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS	31
Tablica 22: Tijelo LAG 5 nadležno za odabir projekata na LAG natječaju.....	31
3.2. Opis tijeka izrade LRS-a i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS-a	32
Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS-a	33
4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA	34
4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize.....	34
Tablica 24: SWOT analiza LAG-a 5 - detaljna SWOT analiza u Prilogu br.6.....	37
5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS-a	38
5.1. Prikaz potreba područja LAG-a 5	38
Tablica 25: Potrebe područja LAG-a 5.....	38
5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS-a	41
Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS-a.....	41
5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje	42
Tablica 27: Intervencije u LRS.....	42
Tablica 28: Projekti suradnje	46
Tablica 29: Opis intervencija	47
5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a 5.....	63
5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om.....	64
Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP	64
6. KAPACITET LAG-a 5 ZA PROVEDBU LRS	65
6.1. Kapacitet LAG-a 5 za upravljanje LAG-om 5 i provedbom LRS	65
Tablica 31: Kapacitet LAG-a 5 za upravljanje LAG-om 5 i provedbu LRS	66
6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS.....	66
Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP	68
7. FINACIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS	70
7.1. Finacijski plan provedbe LRS.....	70
Tablica 33: Finacijski plan provedbe LRS.....	70
7.2. Akcijski plan provedbe LRS.....	70
Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS.....	71
PRILOZI.....	72
Prilog 1.....	72

Prilog 2.....	74
Prilog 3.....	83
Prilog 4.....	84
Prilog 5.....	86
Prilog 6.....	87
Prilog 7.....	91

Ova strategija (I) predstavlja prvu izmjenu Lokalne razvojne strategije LAG-a 5 sukladno regulatornom okviru za provedbu LEADER/CLLD-a unutar Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske za razdoblje 2023.-2027. odn. Pravilnicima (NN 69/23, 90/24, 113/24), Uputom za izradu LRS i LAG intervencija te Ugovorom o sufinanciranju provedbe LRS unutar Strateškog plana ZPP, potpisanim između LAG-a 5 i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju 22. prosinca 2023. g.

UVOD

Lokalna razvojna strategija (LRS) je temeljni dokument LAG-a 5 za provedbu Programa Europske unije za razvoj ruralnih područja (LEADER/CLLD) u programskom razdoblju 2023. - 2027. LRS sadrži odrednice za realizaciju intervencija i projekata koji odgovaraju specifičnim razvojnim potrebama lokalnih zajednica i koji na najbolji način doprinose integralnom i održivom razvoju područja LAG-a 5.

Lokalna razvojna strategija izrađena je u skladu sa *Strateškim planom Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. – 2027.* (SP ZPP), intervencijom 77.06 *Potpora LEADER/CLLD pristupu* te prema *Uputi za izradu intervencija i Obrascu za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a za razdoblje 2023.-2027.*, dokumentima donesenim od Ministarstva poljoprivrede. Također, Lokalna razvojna strategija usklađena je s *Planom razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.* i s *Teritorijalnom strategijom razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine.*

U pripremi i izradi LRS-a ključnu ulogu imali su predstavnici dionika iz svih interesnih skupina, iz gospodarskog, javnog i civilnog sektora, okupljeni u Radnu skupinu. Čitav proces izrade LRS-a zasnovan je na partnerskom pristupu i na ostalim načelima programa LEADER (CLLD). U sklopu toga održane su interaktivne radionice, sastanci, konzultacije na kojima su razmijenjena iskustva. Provedene su anketa i fokus grupe za utvrđivanje potencijalnih projekata, što je poslužilo kao podloga za identificiranje razvojnih potreba, a potom i za utvrđivanje intervencija, za ulaganja i projekte na području LAG-a 5. Radna skupina je na četvrtoj radionici 6. lipnja 2023., nakon rasprave i usuglašenih dopuna, usvojila nacrt LRS-a.

LRS je izrađen korištenjem znanja, vještina i iskustva LAG-a 5, predstavnika dionika svih interesnih skupina s područja LAG-a 5 te savjetnika za lokalni razvoj ruralnih područja.

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA (LRS)

1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a 5

1.1.1. Područje LAG-a 5

Područje LAG-a 5 pripada najjužnijoj hrvatskoj županiji, Dubrovačko–neretvanskoj(DNŽ). Čitavo područje sastoji se iz četiri naseljena otoka, Korčule, Mljeta, Lastova i poluotoka Pelješca¹. Površina područja LAG-a 5 je 5166 km², a sastoji se od 11 jedinica lokalne samouprave (JLS), Grada Korčule te općina Mljet, Ston, Janjina, Orebić, Trpanj, Lumbarda, Smokvica, Vela Luka i Lastovo.

Na području LAG-a 5 živi 23.866 stanovnika ili 21 % ukupnog stanovništva DNŽ-a. Ubraja se među najrjeđe naseljene dijelove DNŽ-a, gustoća naseljenosti je 35 st./km² dok je u DNŽ-u 65 st./km². Najgušće naseljena područja LAG-a 5 su Grad Korčula te Općine Vela Luka i Orebić, a najrjeđe naseljeni su Janjina i Mljet.

Specifičan geografski i geoprometni položaj područja LAG-a 5 nameće potrebu poboljšanja povezanosti pojedinih dijelova unutar LAG-a 5, poluotoka Pelješca i otoka Mljeta, Korčule i Lastova te povezivanje s DNŽ i Republikom Hrvatskom (RH) kao bitnu pretpostavku daljnjeg razvoja. Ključni projekti koji tome doprinose su izgradnja Pelješkog mosta i spojnih cesta te stonske obilaznice i planirane brze ceste čvor Brijesta–Trajektna luka Perna s obilaznicom Orebića i drugi.

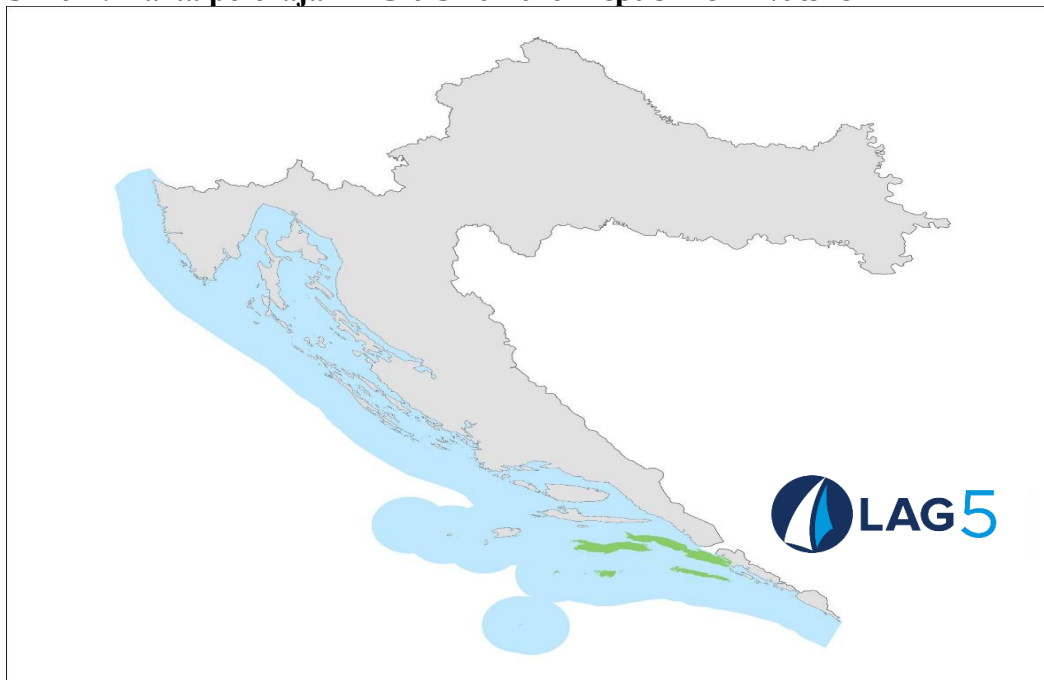
Slika 1: Karta LAG 5 područja s vidljivim granicama JLS-ova

Izvor: LAG 5

¹ Prema Zakonu o otocima, čl. 2. i 9., NN 116/18, 73/20 i 70/21) Pelješac ima status otoka.

Slika 2: Karta položaja LAG-a 5 na karti Republike Hrvatske

Izvor: LAG 5

Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u 5

Osnovni statistički podaci o LAG-u 5						
Naziv JLS-a	Broj stanovnika u JLS-u	Naselja iz JLS-a u sustavu LAG-a	Broj stanovnika u naselju	Površina JLS km²	Gustoća stanovnika u JLS-u (stan/km²)	Broj kućanstava u JLS-u
Blato	3.322	Navedeno u Prilogu br. 1	Navedeno u Prilogu br. 1	62,39	53,24	1.184
Janjina	540			112,35	4,80	262
Korčula	5.419			52,66	102,90	2.045
Lastovo	744			10,77	69,08	291
Lumbarda	1.217			99,35	12,24	410
Mljet	1.077			197,5	5,45	488
Orebić	3.712			130,95	28,34	1.437
Smokvica	865			43,71	19,78	310
Ston	2.494			169,59	14,70	817
Trpanj	687			35,92	19,12	288
Vela Luka	3.789			42,86	53,24	1.497
Ukupno LAG 5	23.866			958,05	25,91	9.029
Osobna iskaznica LAG-a 5						
OIB	32687128992					
Adresa sjedišta	Trg sv. Justine 13, 20260 Korčula					
Adresa podružnica	Potomje 21, 20244 Potomje					
Kontakt telefon	020 713 472					
Kontakt e-mail	ured@lag5.hr					
Mrežna stranica	www.lag5.hr					

Izvor: Državni zavod za statistiku – za osnovne statističke podatke o LAG-u; Popis stanovništva 2021.

1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a 5

Područje LAG-a 5 čine četiri dijela: 3 otoka, Korčula, Mljet i Lastovo, te poluotok Pelješac. Glavna zemljopisna značajka područja obuhvaćenog LAG-om 5 je prostorna nehomogenost i nedovoljna prometna povezanost njegovih dijelova. Veći dio područja je primorski te svi dijelovi LAG-a 5 imaju ista ili vrlo slična geomorfološka i klimatska obilježja, kao i obilježja bioraznolikosti tegospodarska, socijalna i kulturno-povijesna obilježja.

Otoci su pretežno građeni od polupropusnog vapnenca i dolomitskog nepropusnog tla. Jednostavnost geološke i tektonske građe otoka Mljeta čini ga geološki drugačijim od ostalih jadranskih otoka. Također, otok Lastovo se po svoj građi, karbonati i sporadično vulkansko-klastiti, razlikuje od drugih otoka. Zemlja je na otocima teško obradiva, a poljoprivredne površine zbog čestih ljetnih suša podložne su štetama. Tla najviše proizvodne sposobnosti su antropogena tla (rigosoli) u većim poljima, tla nastala iz koluvija vapnenca, dolomita i crvenice te antropogena tla terasa. Takva tla pretvorena su većinom u vinograde, maslinike i nasade agruma. Većina poluotoka Pelješca pripada krškom području tj. glavninu stijena čine visoko vodopropusni vapnenci. Na takvim tipovima stijena razvile su se različite vrste zemljišta, uglavnom vapnenačka primorska tla, poput vapnenačkog primorskog smeđeg tla i crvenice.

Neprestanim utjecajem valova južnih smjerova gotovo cijelom dužinom obale prema otvorenom moru, nastali su brojni morfološki oblici. Značajniji dio obalne linije Mljeta i Lastova su tzv. "visoke obale" koje čine klifovi s nagibom od preko 55 %. Zbog jake abrazije u ovom području oblikovane su brojne potkapine i špilje. Niske obale prevladavaju u kanalskim područjima i u Malostonskom zaljevu. U područjima većeg utjecaja valova nastale su brojne šljunčane i pjeskovite uvale. Na krajnjem jugoistočnom dijelu otoka Mljeta i Korčule bogate su naslage pleistocenskog pijeska. Izdizanjem morske obale u postglacijalnom razdoblju na zapadnom dijelu otoka Mljeta došlo je do formiranja čuvenih morskih jezera, a za ovaj su otok specifične i hidromorfološke pojave, "blatine" i "slatine".

Područje LAG-a 5 pripada mediteranskom klimatskom području sa suhim, vedrim i vrlo toplim ljetima te kišovitim i blagim zimama. Tako su otoci LAG-a 5 najsunčanija područja jadranskog primorja s više od 2500 sunčanih sati u godini. Prema Köppenovoj klasifikaciji klime, područje LAG-a 5 je područje Csa klime (sredozemna klima). Srednja godišnja temperatura zraka je 16,5°C. Najtopliji mjeseci su srpanj i kolovoz, uz još uvijek ugodne prosječne temperature u svibnju, rujnu i listopadu.

Područje LAG-a 5 ima primorski oborinski režim za koji su karakteristične veće količine oborina u hladnom dijelu godine. Tijekom ljetnih mjeseci, lipanj, srpanj i kolovoz imaju najmanje oborina, dok su svibanj i rujan mjeseci s manje oborina u odnosu na ostatak godine. Tako u navedenih pet mjeseci prosječno padne samo 26 % godišnjih oborina. Za cjelokupno područje LAG-a 5 karakteristična je bezvodica, koja je i jedan od glavnih problema tog područja.

Vjetrovi su uglavnom umjerene jačine koja rijetko prelazi 6 Bf. Glavni vjetrovi su bura, jugo i maestral. Bura i jugo javljaju se tijekom cijele godine, a maestral od travnja do rujna. Zbog značajnih lokalnih razlika u temperaturi mora i obalnog kopna ljeti se javljaju termičke oluje (neverini) iz JZ smjera koje su u pravilu kratkotrajne.

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a 5

1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština

Bogatstvo kulturno-povijesne baštine rezultat je burne povijesti, obilježene grčkom i rimskom kolonizacijom te prepletanjem različitih utjecaja (Iliri, Venecija, Dubrovačka Republika i dr.). Na području LAG-a 5 ukupno se nalazi više od 30 % zaštićenih spomenika kulture čitavog DNŽ-a.

Kulturna baština sastoji se od raznovrsnih i izuzetno vrijednih objekata materijalne baštine, od brojnih arheoloških nalazišta, pojedinačnih sakralnih i profanih građevina do pokretnih kulturnih dobara, pojedinačnih dobara i zbirki te nematerijalnih kulturnih dobara² (detaljni popis u prilogu br.2). Za UNESCO-ov popis svjetske baštine predloženi su: Ansambl povijesno-urbanističke cjeline Stona s Malim Stonom, zidinama koje ih povezuju te Malostonskog zaljeva, Stonskog polja i solane Ston te Stari grad Korčula.

Za čitavo područje karakteristično je da većina JLS-ova ima niz značajnih kulturnih dobara. Najveći broj je u priobalnom pojasu, ali i u unutrašnjosti ima vrijednih, zanimljivih i atraktivnih kulturnih dobara. Najveći ukupni broj kulturnih dobara ima Grad Korčula, slijede Lastovo i Mljet, a najmanje ih je u Janjini i Trpnju (detaljan pregled je u prilogu br.2).

Od nepokretnih kulturnih dobara najbrojnija su pojedinačna kulturna dobra (pretežno sakralna), zatim arheološka. Pokretna kulturna dobra većinom su sakralnog obilježja. Nepokretna kulturna dobra, pojedinačna i arheološka, su prisutna u gotovo svim JLS-ovima, a najviše ih ima Lastovo, Grad Korčula, Mljet i Ston. Od pokretnih vrijednih kulturnih dobara, pojedinačnih, najviše ih ima Grad Korčula, zatim Orebić. Zanimljivih zbirki najviše je u Gradu Korčuli, Lastovu i Orebiću.

Nematerijalna kulturna baština, vezana za povijesne događaje, tradiciju i lokalne običaje, također otkriva jedinstvenost područja LAG-a 5. Na otoku Korčuli, u naseljima Čara, Žrnovo, Pupnat, Smokvica, Blato i Vela Luka očuvana je kumpanija, lančani ples s mačevima, a u gradu Korčuli bojni mačevalački ples moreška. Na otoku Lastovu očuvan je Lastovski pučki karneval Poklad. U gotovo svim mjestima na području LAG 5 aktivne su klape.

Kulturno-povijesna baština izrazito je razvojno značajan resurs koji doprinosi jačanju kulturnog identiteta i pripadnosti stanovnika, podiže kvalitetu življenja te dodatno jača turističku ponudu i atraktivnost područja LAG-a 5, a time i stvara priliku za razvoj glavnih gospodarskih djelatnosti. Ulaganje u obnovu i restauraciju te poticanje održivog korištenja kulturne baštine, posebno kroz razvoj novih suvremenih načina i oblika, proizvoda i usluga kulturnih i kreativnih industrija može imati ključnu ulogu u svjetlu svjetskih trendova i jačanja turizma s velikom dodanom vrijednošću. Jednako tako, kulturna dobra su i vrijedan dio turističkog proizvoda ne samo pojedinih JLS-ova nego i čitavog područja LAG-a 5. Time doprinose atraktivnoj i dobroj promociji autohtonih lokalnih proizvoda, poljoprivrednih i drugih, kao i usluga, te su poticaj podizanju njihove kvalitete, inoviranju i brendiranju pojedinih mikro regija pa i čitavog područja LAG-a 5. To, kao i planirani turistički proizvodi i nove manifestacije organizirane kroz suradnju turističkih zajednica na području LAG-a 5, predstavlja snažan poticaj i nove prilike za daljnji razvoj te plasman gastro/eno i drugih autohtonih proizvoda na području LAG-a 5.

² Kulturna dobra registrirana u Ministarstvu kulture RH.

Glavnu prijetnju kulturnoj baštini, osobito graditeljskoj, predstavlja neplanska gradnja i neadekvatno planiranje zahvata u prostoru, te niska razina svijesti javnosti o utjecaju zahvata u prostoru na baštinu. Za neke važne lokalitete poput Stona još uvijek nedostaju planovi upravljanja kojima bi se osigurao sustavan i dugoročno održiv način upravljanja kulturnom baštinom koja je pod osobitim pritiscima iz sektora turizma. Jednako tako, ako ne i više, zbog nedostatka pravnog okvira i konzervatorskih nadzora, ugrožene su iznimno vrijedne jezgre starih otočnih naselja u unutrašnjosti, u kojima se na specifičan način prožimaju urbana i ruralna komponenta, te predstavljaju jedinstvene graditeljske primjere samoodrživosti. Problem su nedostatni ljudski i financijski resursi za istraživanja i zaštitu arheoloških lokaliteta te za očuvanje pokretne kulturne baštine. S druge strane, posljednjih godina proveden je niz projekata kojima se jača izvansezonska kulturna ponuda uz uključivanje lokalne zajednice, čime se izravno doprinijelo očuvanju i boljoj valorizaciji kulturne baštine.

Potrebno je poboljšati održivo korištenje kulturne baštine, osuvremeniti metode i sredstva upravljanja i očuvanja kulturne baštine, poticati kulturno poduzetništvo i stvaranje inovativnih kulturnih programa i osnažiti povezivanje s turizmom.

Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a 5

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Blato	15	0	0	6	2	3	1
Janjina	1	0	0	2	1	0	0
Korčula	28	2	0	8	14	7	2
Lastovo	29	2	0	14	5	7	1
Lumbarda	12	0	0	2	0	1	0
Mljet	6	0	0	21	4	2	0
Orebić	14	3	0	2	6	6	0
Smokvica	8	0	0	2	0	1	1
Ston	16	2	0	8	4	1	0
Trpanj	2	0	0	1	1	1	0
Vela Luka	7	0	0	4	1	1	1
Ukupno LAG	138- navedeno u Prilogu 2.	9- navedeno u Prilogu 2.	0	70- navedeno u Prilogu 2.	38- navedeno u Prilogu 2.	30- navedeno u Prilogu 2.	3- navedeno u Prilogu 2.

Izvor: Ministarstvo kulture i medija

1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a 5

Reljefna raznolikost, razvedenost obale, morske uvale s klifovima i velika pošumljenost rezultirali su zakonskom zaštitom značajnih prirodnih vrijednosti područja LAG-a 5. Lastovsko otočje od 2006. godine ima status parka prirode, a znatan dio otoka Mljeta od 1960. godine status nacionalnog parka. Na području LAG-a 5, prema podacima na Bioportalu, 14 je glavnih područja zaštićene prirodne baštine. Ukupna gospodarska i industrijska nerazvijenost LAG-a 5 pridonijela je zadržavanju netaknutog prirodnog krajobraza. Međutim, pojačan razvoj turizma ugrožava izvorni krajobraz.

Općenito, razvoj biljnog pokrova na području LAG-a 5 uvjetovan je, ponajprije, godišnjim rasporedom padalina. S obzirom na značajke mediteranske klime, prevladava kserofitna

vegetacija. Veliku vrijednost ima i ljekovito bilje, koje samoniklo raste na otocima (kadulja, gospina trava, komorač i dr.). Od šumskih zajednica dominantne su brzorasne šumske zajednice alepskog bora te šume planike i hrasta crnike. Takve visoke šume najzastupljenije su u krajobrazu otoka Mljeta (72% površine, zbog čega je poznat pod nazivom „zeleni otok“). Izražen je i proces reforestacije, zbog koje u krajobrazu prevladavaju makija i garig. Udio degradiranih šuma u ukupnoj površini šuma i šumskog zemljišta na području LAG-a 5 je 50 - 60%. Najveća prijetnja biljnim i šumskim zajednicama su požari i suše tijekom ljetnog razdoblja te turistička izgradnja.

Šumovitost i slaba napučenost otoka omogućila je, također, razvoj i opstanak brojnih životinjskih vrsta. Među kopnenom faunom prednjače različite vrste ptica od kojih su mnoge rijetke i ugrožene. Na otocima LAG-a 5 žive i mnogobrojne endemične svojte. Riblji fond obuhvaća gotovo sve vrste bijele i plave ribe te drugih morskih organizama, od kojih se osobito ističu lovišta jastoga u akvatoriju Lastova.

Na području LAG-a 5 ima i oko 200 malih, povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića. Ovi otoci i otočići zaštićeni su prostorno-planskim propisima od bilo kakvih promjena i intervencija. Njihov razvojni potencijal je u korištenju za turizam, osobito za neke selektivne oblike i za neke druge aktivnosti (istraživanje, uzgoj određenih kultura i sl.).

Prirodna baština, osobito velik broj zaštićenih područja i područja ekološke mreže Natura 2000 na području LAG-a 5 važan su razvojni potencijal za ključne sektore, turizam i za poljoprivredu kao i za niz novih djelatnosti te za povećanje kvalitete življenja stanovnika na području LAG-a 5. Prirodna baština i očuvani okoliš osnova su razvoja selektivnih oblika turizma, ekološke proizvodnje i brendiranje proizvoda iz zaštićenih i NATURA područja.

Potrebno je nastaviti i poboljšati zaštitu, očuvanje i održivo korištenje te promociju zaštićenih prirodnih vrijednosti i prirodne baštine u cjelini. Uz usvajanje novih i vještina alata za upravljanje i provođenje mjera zaštite zaštićenih prirodnih vrijednosti i prirodne baštine u cjelini, potrebno je u zaštićenim područjima provoditi druge mjere (uklanjanje stranih invazivnih vrsta, ekološke akcije čišćenja, obnova i održavanje suhozida i dr.), provoditi edukativne aktivnosti i promociju o vrijednostima i održivom korištenju prirodne baštine na čitavom području LAG-a 5. Također, potrebno je razvijati javnu turističku infrastrukturu.

Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a 5

Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Godišnja proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Posebni rezervat – u moru	Malostonski zaljev i malo more	14.898,49	29.04.1983.	Janjina, Ston
Spomenik parkovne arhitekture - park	Park Foretić u Korčuli	0,61	27.12.1963.	Korčula
Spomenik parkovne arhitekture – skupina stabala	Drvored čempresa na otoku Korčuli	1,64	13.11.1948.	Korčula
Park šuma	Gradski park Hober u Korčuli	13,73	14.08.1969.	Korčula
Značajni krajobraz	Otok Badija	100,67	14.-8.1969.	Korčula
Posebni rezervat - šumske vegetacije	Predjel „Kočje“ u selu Žrnovo na Korčuli	3,7	16.05.1962.	Korčula
Park prirode	Lastovsko otočje	19.572,14	19.10.2006.	Lastovo

Značajni krajobraz	Predjel Saplunara na otoku Mljetu	54,91	15.04.1965.	Mljet
Posebni rezervat - šumske vegetacije	Šumski predjel Velika Dolina u NP Mljet	14,22	21.07.1965.	Mljet
Nacionalni park	Zapadni dio otoka Mljeta	5.287,53	12.11.1996.	Mljet
Posebni rezervat - šumske vegetacije	Čempresada kod Orebića („Pod Gospu“)	46,64	23.01.1964.	Orebić
Značajni krajobraz	Uvala Prapratno	220,19	23.07.1975.	Ston
Značajni krajobraz	Uvala Vučina s obalnim pojasom na Pelješcu	168,69	23.07.1975.	Ston
Park šuma	Otočić Ošjak kod Vela Luke na Korčuli	21,11	26.11.1962.	Vela Luka
Ukupno LAG	14			

Izvor: *Biportal, web portal informacijskog sustav zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja*

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a 5

Napomena: Slika u Prilogu br. 3.

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a 5

Prema ocjeni županijske uprave za ceste, stanje lokalnih i županijskih cesta je nezadovoljavajuće te zahtijeva pojačana ulaganja u njihovo održavanje. To se ponajprije odnosi na teško prohodne lokalne ceste na otocima. Većina cesta svrstana je u posljednje dvije kategorije od ukupno šest kategorija kvalitete kolnika. Sredstva koja se trenutačno ulažu u održavanje i modernizaciju cesta nedostatna su za njihovo primjereno održavanje. U planu su ulaganja u ključnu cestovnu mrežu Pelješca i Korčule. Organizacija javnog prijevoza vrlo je zahtjevana zbog konfiguracije terena i prostorne rastrkanosti naselja. Kvaliteta prometne povezanosti JLS-ova autobusnim linijama još uvijek nije zadovoljavajuća s obzirom na učestalost linija i starost autobusa.

Pomorski promet ima najvažniju ulogu u povezivanju područja LAG-a 5. Svi veći otoci s kopnom su povezani trajektnim linijama, no problem je i dalje nedovoljna usklađenost voznih redova trajektnih, brzobrodskih i katamaranskih veza sa sustavom javnog cestovnog prometa. Na području LAG-a 5 nalazi se 39 morskih luka od koji su četiri županijskog značaja (Korčula, Trpanj, Vela Luka, Orebić) te više desetaka luka lokalnog značaja. Potrebna su daljnja ulaganja u lučku infrastrukturu na otocima. Zračni promet svodi se na korištenje pet heliodroma, koji su namijenjeni uglavnom za hitne potrebe lokalnog stanovništva. Postoji plan izgradnje zračne luke na otoku Korčuli. Najbliže međunarodne zračne luke su Dubrovnik i Split.

Digitalna infrastruktura na području LAG-a 5 značajno zaostaje za standardom digitalnog razvoja. Trenutno se radi na projektu razvoja širokopojasne infrastrukture za područje Grada Korčule. Glavna potreba je poboljšanje dostupnosti širokopojasnog pristupa na području LAG-a 5. DNŽ je pokrenula projekt razvoja širokopojasne infrastrukture koji pokriva i područje LAG-a 5.

Vodoopskrba na području LAG-a 5 uglavnom je zadovoljavajuća, iako je jedan dio još uvijek nepokriven vodoopskrbnim sustavom. Kakvoća vode je zadovoljavajuća. Manjak pitke vode javlja se u vrijeme glavne turističke sezone.

Pokrivenost stanovništva sustavom odvodnje otpadnih voda značajno varira među JLS-ovima. Kanalizaciju imaju svi JLS-ovi osim Janjine. Na čitavom području je 5 pročišćivača otpadnih voda. Potrebna je izgradnja kanalizacijskih sustava na otocima te sanacija i modernizacija

komunalne infrastrukture jer njihovo sadašnje stanje ugrožava kvalitetu površinskih i podzemnih voda.

Zbrinjavanje otpada imaju svi JLS-ovi kroz organiziran odvoz i odlaganje bilo na svom ili nekom drugom prostoru. Odvojeno sakupljanje komunalnog otpada ne provodi se u dovoljnoj mjeri. Sporo rješavanje zbrinjavanja otpada utječe i na stvaranje divljih deponija. U porastu je ulaganje u održivo gospodarenje otpadom (u izgradnju reciklažnih dvorišta, saniranje odlagališta otpada, edukaciju o kompostiranju i u poticanje domaćinstava na odvajanje otpada).

Opskrba električnom energijom na području LAG-a 5 uglavnom je zadovoljavajuća. Pogonsko stanje distribucijske mreže na obilježeno je povremenim nestabilnostima elektroenergetskih mreža i postrojenja. Od obnovljivih izvora energije koriste se vjetar i sunce. Instalirane su vjetroelektrane u JLS-ovima, (na pr. Orebić, Ston-Ponikve). Sunčevih elektrana na javnim građevinama malo je u odnosu na mogućnosti. Raste broj kućanstva koja instaliraju kućne solarne elektrane za osobne potrebe. Energetska učinkovitost do sada se nije dovoljno sustavno provodila. U tijeku realizacije su županijski programi i projekti za energetska učinkovitost koji će obuhvatiti i područje LAG-a 5. Važno je poticanje i podržavanje otočnih zajednica za prelazak na čistu energiju i za korištenje obnovljivih izvora energije.

Tablica 4: Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a 5

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Ukupno
Autocesta	Km	n/p
Državna cesta	Km	169,1
Županijska cesta	Km	142,7
Lokalna cesta	Km	195,0
Nerazvrstana cesta	Km	828,5
Željeznička pruga	Km	n/p
Biciklističke staze	Km	260,9
Međunarodne zračne luke	Broj	n/p
Ostale zračne luke	Broj	1
Morske luke	Broj	80
Riječne luke	Broj	n/p
Elektr. ener. kablovi	Km	X ³
Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrukture – bakrena parica	77,6*
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlovod	n/p
	% pokrivenosti EK infrastrukture – koaksijalni kabel	1,6*
Plinovod	Km	n/p
Vodovod	Km	464,4
Kanalizacija	Km	65,82
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	6
Centri za gospod. otpadom	Broj	1
Pretovarni centri	Broj	2

Izvor: LAG 5

Napomena: Detaljni podaci u Prilogu br. 4.

³ X = HEP ELEKTRO JUG nije dostavio podatke JLS-ovima

*= prosjek

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a 5

Na području LAG-a 5 svi JLS-ovi, imaju uglavnom osnovnu infrastrukturu za kulturne djelatnosti (društveni ili kulturni domovi, knjižnice, muzeji i dr.). Iako se svi dijelovi LAG-a 5 odlikuju aktivnim djelovanjem mnogobrojnih kulturno-umjetničkih društava, nedovoljno su prepoznate njihove potrebe, primjerice za odgovarajućim prostorom i suvremenom opremom (npr. za knjižnice, dvorane za pokuse i dr.). Brojne su i raznovrsne kulturne manifestacije, ali se uglavnom održavaju samo tijekom turističke sezone. Postoji potreba za obnavljanjem i izgradnjom objekata za kulturne aktivnosti (knjižnica, multimedijalnih centara, muzeja i dr.) i održavanja kulturnih događanja izvan turističke sezone. Potrebno je i dalje inovirati kulturne programe i povezivanje s turizmom i s očuvanjem kulturne baštine.

Na većim i naseljenijim otocima zdravstvena zaštita dostupna je kroz primarnu i sekundarnu skrb, odnosno organizaciju rada domova zdravlja. Primarna zdravstvena zaštita na cijelom području LAG-a 5 organizirana je preko domova zdravlja, ordinacija obiteljske i stomatološke medicine, podružnice Zavoda za javno zdravstvo te nekoliko specijalističkih ordinacija i ljekarni. Svi JLS-ovi, osim Lumbarde, imaju ambulante. Dva su doma zdravlja (Korčula i Vela Luka). Postoji potreba za boljim ljekarničkim uslugama. Budući da na području LAG-a 5 nema specijalističke zdravstvene zaštite u slučaju težih slučajeva pacijenti se upućuju u Split i Dubrovnik. Potrebno je poboljšanje opremljenosti zdravstvenih ustanova i prostornih kapaciteta te u korištenju naprednih tehnologija u području medicine (tele medicina i dr.).

Predškolske ustanove, vrtiće, te osnovne škole imaju svi JLS-ovi na području LAG-a 5. Neki JLS-ovi imaju područne škole. Srednjoškolsko obrazovanje provodi se u tri srednje škole (u Blatu, Korčuli i Vela Luci), koje pokrivaju potrebe za školovanjem djece iz samo nekih dijelova LAG-a 5 (otoka Korčule i Orebića). Manjak srednjih škola uzrokuje velike dnevne migracije mladih pa je potrebna srednja škola za učenike s Mljet i Lastova. Škole uglavnom imaju standardnu opremu, ali i dalje postoje potrebe za modernizacijom i suvremenim sredstvima za nastavu. U svim školama nedostaje odgovarajući prostor za sportske aktivnosti i rekreaciju. Potrebno je poboljšati dostupnost vrtića. Sustav odgoja i obrazovanja trebao bi biti bolje povezan sa specifičnim lokalnim razvojnim potrebama gospodarstva i društva.

Socijalna skrb organizirana je na otoku Korčuli u tri doma za starije i nemoćne (u Korčuli, Blatu i Veloj Luci) što je daleko od stvarnih potreba. Udomljivanje, kao oblik brige za stare i nemoćne, nije sustavno organizirano i razvijeno. Na čitavom području LAG-a 5 nema doma za nezbrinutu djecu niti ustanove za rehabilitaciju ovisnika. Teritorijalna disperziranost LAG-a 5 stvara problem dostupnosti i solidarnog korištenja usluga smještaja i socijalne integracije starijih osoba i drugih ranjivih skupina. Potrebno je povećanje kapaciteta socijalnih usluga za starije osobe, jačanje izvaninstitucionalnih usluga za sve ugrožene skupine: starije i nemoćne, psihički oboljele, te djecu s teškoćama u razvoju. Važno je i poticati rad organizacija civilnog društva za pružanje socijalnih usluga.

Od sportske infrastrukture, jedino grad Korčula ima zatvoreni sportski objekt (plivački bazen), koji nije u sklopu škole dok svi JLS-ovi imaju po nekoliko otvorenih sportskih građevina, mahom nogometna igrališta. Sportske aktivnosti, uglavnom se ostvaruju kroz amaterska i školska sportska društva. Manjak je odgovarajuće sportske infrastrukture na području LAG-a 5. Izražen je nedostatak sportskih sadržaja za mlade. Potrebe su za poboljšanjem sportske

infrastrukture, gradnjom sportskih objekata i sadržaja (atletske staze, bazeni, dvorane, trenažna infrastruktura i dr.) ponajprije radi povećanja kvalitete življenja i radi razvoja turizma.

Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a 5

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Blato	Janjina	Korčula	Lastovo	Lumbarda	Mljet	Orebić	Smokvica	Ston	Trpanj	Vela Luka	Količina
Društveni/kulturni dom, dom za mlade	Broj	1	1	5	3	1	1	3	n/p	9	4	1	28
Kazališta	Broj	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Kino dvorane	Broj	n/p	n/p	1	n/p	1	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	2
Knjižnice	Broj	3	n/p	1	2	n/p	1	1	1	1	1	1	12
Muzeji ⁴	Broj	3	n/p	1	1	n/p	n/p	1	1	1	n/p	1	7
Vatrogasni dom	Broj	1	n/p	1	1	n/p	1	1	n/p	3	1	1	10
Ambulanta	Broj	1	1	1 (Čara)	1	n/p	3	2	1	3	1	1	14
Dom zdravlja	Broj	n/p	n/p	1	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	1	2
Bolnica	Broj	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Vrtići	Broj	2	1	2 + područni	1	1	n/p	1	1	2	1	1	13
Ostali predškolski objekti	Broj	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	1	2	n/p	n/p	n/p	n/p	3
Osnovne škole	Broj	1	1	2 + područne	1	1	1	2	1	4	1	1	16
Srednje škole	Broj	1	n/p	1	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	1	3
Sportske građevine (zatvorene) ne uključujući školske dvorane	Broj	1	n/p	1 (gradski bazen)	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	1	n/p	1	3
Sportske građevine (otvorene)	Broj	5	5	7	3	1	1	6	2	2	5	2	39
Dom za nezbrinutu djecu	Broj	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Dom za starije i nemoćne	Broj	2	n/p	1	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	1	4
Ustanove za rehabilitaciju ovisnika (ne spadaju pod bolnice)	Broj	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p

Izvor: LAG 5

1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a 5

U razvoju gospodarstva na području LAG-a 5 ključan je turizam, a važnu ulogu imaju i poljoprivreda, marikultura i ribarstvo, brodogradnja, obrtništvo, pomorstvo i građevinarstvo. Industrija je slabo razvijena, postoji brodogradnja, koja je tradicionalna, (brodogradilišta na otoku Korčula) i eksploatacija mineralnih sirovina (kamen i sol).

Prevladava mikro i malo poduzetništvo s nekoliko značajnijih srednjih poduzetnika koji posluju na većim otocima. Mikro poduzetnici sudjeluju s najvećim udjelom u dobiti te, među ukupno zaposlenima, zapošljavaju najveći broj radnika. U obrtništvu prevladavaju djelatnosti vezane za turizam, ugostiteljstvo i iznajmljivanje te uslužno zanatstvo i prijevoz. U posljednje četiri godine povećao se broj registriranih obrta. Smanjenje udjela bilježe obrti u trgovini, ribarstvu i poljoprivredi. Potrebna su nova ulaganja koja omogućuju primjenu novih znanja i tehnologija u proizvodnji proizvoda i usluga veće dodane vrijednosti u tradicionalnim, ali i novim

⁴ Muzeji, etno zbirke, galerije.

djelatnostima. Zadruge, klasteri, proizvođačke organizacije i drugi oblici udruživanja predstavljaju potencijal za povećanje konkurentnosti, osobito u poljoprivredi.

Obilježja tržišta radne snage područja LAG-a 5 su smanjivanje nezaposlenosti, strukturna nezaposlenost, nerazmjer između ponude radne snage i potreba gospodarstva te sezonska zaposlenost. Pozitivni trendovi na tržištu rada nakon 2019. u velikoj su mjeri umanjili problem visoke nezaposlenosti iz ranijeg razdoblja. Stopa nezaposlenosti je u 2021. iznosila 10,6% što je niže od stope u DNŽ od 11,4%. Postoje razlike u nezaposlenosti između pojedinih JLS-ova. Među nezaposlenim osobama, više od polovice su žene. Najbrojniju skupinu nezaposlenih čine osobe sa završenom trogodišnjom školom za stručna zanimanja te školom za KV i VKV radnike. Najviše je nezaposlenih u dobi od 40 do 50 godina i mladih između 18 i 25 godina. Poseban problem upravo su nezaposlenost mladih i manjak poduzetničkog duha, ali i nedostatak dostatne potpore za razvoj poduzetništva. Osobito se to tiče razvoja nepoljoprivrednih djelatnosti za koje na čitavom području LAG-a 5 postoje dobri resursi i potencijali (turizam, kulturno povijesna baština, prirodna baština i zaštita okoliša).

Poslovna, tj. poduzetnička potporna infrastruktura na području LAG-a 5 sastoji se od tri lokalne razvojne agencije (KORA u Korčuli, ORA u Orebiću i BLARA u Blatu), zatim LAG-a 5 i FLAG-a (Lokalna akcijska grupa u ribarstvu) Južni Jadran. Također, osnovan je i Poduzetnički inkubator Vela Luka, a prisutni su i Centar za poduzetništvo DNŽ, agencija DUNEA, zatim HGK-Županijska komora Dubrovnik te Obrtnička komora DNŽ-a. Nekoliko je malih poduzetničkih/poslovnih zona. Postoji potreba daljnjeg razvoja usluga postojećih poslovnih inkubatora i razvojnih centara, uz otvaranje novih centara, koji bi povećali podršku, posebno mladima, za poduzetničke projekte osobito u oblasti zelene i digitalne tranzicije, poglavito u sektorima poljoprivrede, turizma, kulture i zaštite okoliša.

Turizam je najvažniji sektor i potencijal razvoja na području LAG-a 5. Dinamika rasta turizma izravno i neizravno utječe na razvoj drugih sektora (poljoprivrede i prerade poljoprivrednih proizvoda, građevinarstva, prometa i dr.) kao i na razvoj društvenih aktivnosti, kulture, sporta te brige o zaštiti i održivom korištenju kulturne i prirodne baštine. Turizam u dužem razdoblju do 2019. bilježi stalan rast. Nakon pandemije COVIDA 19, u 2021. godini došlo je do oporavka, da bi se u 2022. turistički promet približio onom iz 2019.

U turističkoj razvijenosti na području LAG-a 5 postoji razlika između obalnih dijelova i unutrašnjosti otoka, odnosno poluotoka Pelješca. Zadnjih nekoliko godina ta se razlika smanjuje zahvaljujući i ulaganjima u razvoj raznih oblika ruralnog turizma, u turističku infrastrukturu kao i porastu interesa turista za selektivne oblike turizma i druge i nove sadržaje. Stalan je napredak u povezivanju poljoprivrede i turizma. Raste broj poljoprivrednih gospodarstva koja se uz poljoprivredu bave i turizmom. Osobito je uspješan razvoj vinskog turizma, na Pelješcu i Korčuli, koji je postigao dobru međunarodnu prepoznatljivost.

Povećala se i proširila ponuda raznih proizvoda zasnovanih na lokalnim resursima poljoprivredne proizvodnje, ponajprije vina i maslinovog ulja i dijelom, manjim, drugih prerađevina (voćnih, pčelarskih, od ljekovitog bilja). Isto vrijedi i za školjkarstvo na Pelješcu. Znatan dio tih proizvoda je visoke kvalitete i prepoznat je od turista i drugih kupaca.

Važan napredak postignut je u povezivanju proizvođača poljoprivrednih i drugih lokalnih proizvoda kao i u njihovom zajedničkom predstavljanju i prodaji putem mnogobrojnih lokalnih manifestacija kulturnih, umjetničkih, sportskih i drugih, koje organiziraju udružene lokalne turističke zajednice. Radi se o organiziranim, atraktivnim manifestacijama, od kojih su neke već postale tradicionalne, koje kombiniraju običajna tradicionalna, kulturna, sportska i druga događanja s eno i gastro te ponudom drugih lokalnih proizvoda.

Glavni kapaciteti turističke infrastrukture koncentrirani su oko vodećih turističkih središta koja su smještena uz more. Zadnjih godina u većini JLS-ova grade se i povezuju u mreže, objekti turističke infrastrukture (biciklističke, pješačke i planinarske staze, vidikovci i dr.) i drugi objekti za selektivne oblike turizma.

Potrebna su daljnja ulaganja i povezivanje svih dijelova LAG-a 5 sa svrhom zajedničkog razvoja održivog turizma i rasta turističke ponude usmjerene na turiste veće kupovne moći, čije su preferencije upoznavanje autohtonih eno i gastro proizvoda visoke kvalitete i doživljavanje lokalne tradicije, povijesne, kulturne i prirodne baštine. Time se stvaraju prilike za nove i inovativne proizvodne aktivnosti i u poljoprivredi i u drugim sektorima, za stvaranje novih radnih mjesta, tj. povećanje zapošljavanja, te za očuvanje prirodne i društvene baštine.

Za razvoj poljoprivrede i proizvodnju mediteranskih kultura postoje dobri klimatski i pedološki uvjeti na čitavom području LAG-a 5. Ukupna površina korištenog poljoprivrednog zemljišta na području LAG-a 5 smanjuje se kao i broj poljoprivrednih gospodarstava. Ekonomska veličina poljoprivrednih gospodarstava, vrlo je mala. Svega su 3 gospodarstva ekonomske veličine od 50.000 EUR. Poljoprivredne zadruge, kojih je sada 9, predstavljaju potencijal za udruživanje poljoprivrednih proizvođača i razvoj poljoprivrede. Potencijal su i 54 ekološka proizvođača čija su znanja i vještine bitni za porast održive ekološke poljoprivrede s većom dodanom vrijednosti. Kod određenog broja ekoloških proizvođača razvija se potreba za prelaskom na bio-dinamičku proizvodnju i permakulturu.

Prema karakteru poljoprivredne proizvodnje ključni su vinogradarstvo-vinarstvo i maslinarstvo koji čine čak 90 % obrađenih poljoprivrednih površina dok su voćarstvo i ratarstvo te stočarstvo slabo razvijeni. Velik je značaj vinogorja poluotoka Pelješca, a zadnjih godina i otoka Korčule. Na Pelješcu djeluje niz uspješnih vinara koji su izrazito kvalitetnim vinima uspjeli osvojiti mnoga stručna priznanja i izgraditi odličnu reputaciju. Maslinarstvo je također važno u poljoprivredi, a Vela Luka, Blato i Ston, istaknuti su predstavnici maslinarstva u DNŽ-u. Iako su vinogradarstvo i maslinarstvo tradicija i imaju velik razvojni potencijal, površine pod vinogradima smanjene su za 17 % u odnosu na 2015., a one pod maslinicima za 5 % u odnosu na istu godinu. Područje LAG-a 5 ima velik potencijal za razvoj pčelarstva, posebno za proizvode visoke dodane vrijednosti, zbog velike biološke raznolikosti i povoljne klime. Voćarstvom i preradom (smokve, rogači, naranče, limuni) bavi se neznatan broj poljoprivrednih gospodarstava.

Postoji potreba za ulaganjima radi unapređenja proizvodnje i povećanja kvalitete prerade poljoprivrednih proizvoda te za daljnjim jačanjem povezivanja sektora turizma, poljoprivrede i očuvanja okoliša. Također, potrebe su za poboljšanjem prodaje poljoprivrednih, prehrambenih i drugih lokalnih proizvoda, osobito autohtonih te brendiranjem područja LAG-a 5 za proizvode i usluge povećane dodane vrijednosti na tržištu. Uz to je potrebna i stalna izobrazba poljoprivrednika i obrtnika za programe i projekte zelene i digitalne tranzicije, koji su primjermi malim poljoprivrednim gospodarstvima i specifičnostima otočne poljoprivrede LAG-a 5. Postoji i potreba za oživljavanjem i očuvanjem tradicijskih djelatnosti i vrijednosti sela i poljoprivrede (arhitekture, zanata, običaja i dr.).

Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a 5

JLS	Razvojna skupina prema IR 2017.	Indeks razvijenosti JLS 2017.	Prosječan dohodak po stanov. eura	Prosječni izvorni prihodi po stanov. eura	Prosječna stopa nezaposlenosti 2021.	Opće kretanje stanovništva 2021./2011.	Indeks starenja 2021.	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS) 2021.
Blato	6	104,02	3.698	338	5,8	92,7	188,9	20,4%
Janjina	3	97,34	2.659	280	13,0	94,7	602,2	26,6%
Korčula	7	106,08	3.669	190	12,1	95,6	174,0	29,0%

Lastovo	7	105,44	3.958	248	13,3	94,4	199,2	26,3%
Lumbarda	6	103,72	2.889	437	16,8	99,7	158,5	23,6%
Mljet	6	103,82	3.786	755	6,1	97,6	269,7	18,4%
Orebić	6	104,42	2.858	244	9,0	89,9	183,1	26,5%
Smokvica	5	100,85	2.951	85	11,6	94,8	168,2	22,0%
Ston	6	103,01	3.390	313	6,5	103,5	170,2	19,4%
Trpanj	6	104,14	3.026	477	9,8	94,7	311,8	34,2%
Vela Luka	5	101,58	3.309	295	12,2	91,2	202,7	21,3%
LAG 5	n/p	n/p	3.290	333	10,5	94,5	238,9	21,4%

Izvor: MRRFEU, Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini (razdoblje 2014.-2016.)

Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a 5

Godina	Broj zaposlenih prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj zaposlenih ukupno za sva područja
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	P	Q	R	S	T	U	
2018.	163	9	623	4	273	292	253	75	685	28	0	20	96	96	1	5	31	16	n/p	n/p	2.670
2019.	165	11	620	4	243	312	273	82	693	34	0	22	99	97	3	8	34	14	n/p	n/p	2.714
2020.	149	9	565	6	289	248	246	78	548	33	0	23	117	87	11	8	39	16	n/p	n/p	2.472

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a 5

Godina	Broj poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj poduzetnika ukupno za sva područja
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	P	Q	R	S	T	U	
2018.	30	2	80	2	16	61	107	19	124	13	0	53	52	47	1	2	16	13	n/p	n/p	638
2019.	31	2	79	2	16	69	109	21	129	12	0	57	53	45	2	3	15	12	n/p	n/p	657
2020.	28	2	81	3	17	71	109	22	146	12	1	63	54	47	4	4	14	14	n/p	n/p	692

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a 5

Godina	Broj obrta prema djelatnosti		Broj obrta ukupno za sve djelatnosti
	Proizvodna djelatnost	Uslužna djelatnost	
2018.	54	238	837
2019.	54	264	877
2020.	55	282	888

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a 5

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druge pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Blato	413	18	1	2	1	1	4
Janjina	93	3	0	1	1	0	4
Korčula	339	18	6	1	1	1	3
Lastovo	94	1	1	2	1	0	4
Lumbarda	93	4	2	0	0	0	0
Mljet	94	1	0	2	0	0	7
Orebić	444	18	5	17	2	1	7
Smokvica	184	6	2	0	1	0	3
Ston	306	8	3	2	2	0	10
Trpanj	59	2	1	4	0	0	0
Vela Luka	364	21	5	2	0	0	12
Ukupno LAG	2.483	100	26	33	9	3	54

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – AGRONET

Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a 5

JLS	Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EUR)					
	do 3.000	3.001 – 8.000	8.001 – 15.000	15.001 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 i više
Blato	303	121	10	1	0	1
Janjina	51	44	3	0	0	0
Korčula	269	89	7	1	0	0
Lastovo	44	44	9	2	0	0
Lumbarda	72	26	0	1	0	0
Mljet	81	14	2	0	0	0
Orebić	230	201	44	11	0	1
Smokvica	72	104	16	1	0	0
Ston	148	148	19	5	1	0
Trpanj	43	14	7	2	0	0
Vela Luka	296	89	4	3	0	0
Ukupno LAG	1.609	894	121	27	1	2

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a 5

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici (ha)	Pašnjaci (ha)	Oranice (ha)	Šume i šumsko zemljište (ha)
Blato	466,58	2.091	1,05	7,59	68,18	349,78	0	20,55	4.345,87
Janjina	118,47	882	0	3,31	57,54	52,28	0	4,18	1.977,26
Korčula	341,75	2.268	0	5,82	87,85	211,04	0	12,82	8.434,67
Lastovo	118,82	879	0,44	5,33	24	58,38	0	24,84	3.747,55
Lumbarda	108,57	839	0	0,95	27,84	72,15	0	4,63	306,51
Mljet	69,63	501	0	1,62	5,97	56,45	0	2,35	9.049,69
Orebić	743,75	5.432	0,93	5,69	539,55	139,93	0	17,95	8.170,38
Smokvica	383,07	2.398	0,17	1,63	136,62	215,5	0	16,76	2.945,74
Ston	507,67	2.862	3,54	11,82	207,8	219,66	0	37,73	12.120,53

Trpanj	54,42	363	0	0,85	21,87	28,05	0	0,23	2.151,47
Vela Luka	450,4	2.256	0,96	3,18	17,13	398,22	0	7,68	1.875,03
Ukupno LAG	3.363,13	20.771	7,09	47,79	1194,35	1801,44	0	149,72	55.124,70

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske šume d.o.o.

Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a 5

JLS	Kategorija stoke							
	Govedo, br. grla	Ovca, br. grla	Koza, br. grla	Konj, br. grla	Svinja, br. grla	Perad, br. grla	Magarac, br. grla	Pčela (pčelinje zajednice)
Blato	10	122	43	1	10	160	0	77
Janjina	0	4	25	0	0	60	0	20
Korčula	1	9	59	0	0	767	11	180
Lastovo	5	772	312	0	29	30	1	0
Lumbarda	0	30	7	0	0	20	0	53
Mljet	0	31	11	0	0	82	2	0
Orebić	33	257	346	29	0	192	96	243
Smokvica	5	3	20	0	2	66	0	0
Ston	0	62	15	1	0	250	13	122
Trpanj	5	21	60	0	0	6	0	25
Vela Luka	0	0	43	0	0	140	0	6
Ukupno LAG	59	1.311	941	31	41	1.773	123	726

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a 5

JLS	2018.		2019.		2020.	
	Dolasci turista	Noćenja turista	Dolasci turista	Noćenja turista	Dolasci turista	Noćenja turista
Blato	20.557	198.735	20.904	202.362	13.957	151.384
Janjina	12.729	101.956	12.502	98.989	5.686	60.033
Korčula	96.519	440.696	99.576	435.524	31.990	209.568
Lastovo	8.972	64.598	10.086	71.279	6.319	47.863
Lumbarda	19.094	139.082	18.747	135.668	8.822	82.082
Mljet	33.860	156.584	34.722	159.168	16.321	95.432
Orebić	121.808	952.680	115.941	907.578	58.839	535.221
Smokvica	8.085	52.456	8.519	54.422	2.163	23.323
Ston	34.762	180.453	36.650	188.598	14.698	107.599
Trpanj	20.231	157.442	19.673	152.144	6.673	71.943
Vela Luka	30.937	189.943	33.918	208.912	14.176	111.684
Ukupno LAG	407.554	2.634.625	411.238	2.614.644	179.644	1.496.132

Izvor: Državni zavod za statistiku

Napomena: Obzirom na velike turističke pokazatelje, detaljni podatci navedeni su u Prilogu 5.

Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a 5

JLS	Dobna struktura																														
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60 i više			ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	
Blato	7	5	12	11	17	28	5	13	18	7	6	13	4	11	15	4	8	12	3	6	9	1	4	5	3	5	8	4	5	9	129
Janjina	1	0	1	0	0	0	1	1	2	1	1	2	0	1	1	0	1	1	1	2	2	2	4	1	3	4	2	0	2	19	
Korčula	3	6	9	12	15	27	27	26	53	25	23	48	15	13	28	20	13	33	13	17	30	16	14	30	11	10	21	12	3	15	294
Lastovo	0	0	0	5	0	5	2	6	8	4	8	12	1	2	3	4	2	6	1	2	3	0	4	4	4	2	6	2	6	8	55
Lumbarda	1	3	4	5	5	10	3	7	10	5	7	13	5	5	10	5	7	12	1	2	3	3	2	5	3	2	5	1	2	3	74
Mljet	3	2	5	2	4	6	1	6	7	1	5	6	1	5	6	0	3	3	3	4	7	1	3	4	3	1	4	0	2	2	50
Orebić	4	4	8	16	12	28	5	8	13	11	13	24	4	9	13	10	14	24	4	23	27	2	14	16	7	9	16	5	10	6	184
Smokvica	2	1	3	3	2	5	2	2		1	2	3	2	5	7	3	1	4	0	4	4	1	2	3	2	0	2	0	3	3	38
Ston	1	2	3	7	4	11	2	2	4	3	3	6	1	1	2	6	6	12	5	5	10	2	4	6	5	4	9	5	0	5	68
Trpanj	0	1	1	1	0	1	2	3	5	1	2	3	1	1	2	1	1	2	2	3	5	1	4	5	5	2	7	2	2	4	35
Vela Luka	5	4	9	15	12	27	8	13	21	11	9	20	12	8	20	10	15	25	10	14	24	10	11	21	9	17	26	3	4	7	200
Ukupno LAG	27	28	55	77	71	148	58	87	30	70	79	150	46	61	107	63	71	134	43	81	124	39	64	103	53	55	108	36	37		1146

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (<https://statistika.hzz.hr/>)

Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a 5

JLS	Dobna struktura																																	
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60-64			65 i više			ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U				
Općina Blato	8	3	11	44	33	77	94	84	178	80	82	162	93	81	174	89	90	179	94	84	178	119	84	203	119	52	171	102	41	143	140	55	195	1.671
Općina Janjina	3	-	3	8	6	14	5	5	10	7	5	12	8	7	15	17	10	27	16	13	29	19	11	30	12	11	23	14	7	21	25	15	40	224
Grad Korčula	13	8	21	63	59	122	109	95	204	149	108	257	122	119	241	138	120	258	144	154	298	175	154	329	155	95	250	121	42	163	108	66	174	2.317
Općina Lastovo	-	1	1	6	3	9	23	9	32	11	16	27	13	15	28	22	13	35	26	20	46	20	21	41	21	5	26	5	3	8	2	1	3	256
Općina Lumbarda	3	3	6	18	15	33	28	20	48	24	19	43	29	30	59	33	30	63	41	31	72	36	31	67	29	20	49	18	12	30	27	16	43	513
Općina Mljet	-	1	1	18	16	34	33	15	48	22	19	41	30	18	48	18	12	30	23	15	38	30	19	49	25	9	34	10	3	13	2	-	2	338
Općina Orebić	8	4	12	49	43	92	76	90	166	130	83	213	116	79	195	94	98	192	100	96	196	124	98	222	119	73	192	101	66	167	103	69	172	1.819
Općina Smokvica	2	-	2	12	8	20	17	24	41	25	16	41	19	18	37	17	14	31	28	23	51	25	19	44	34	16	50	26	11	37	39	18	57	411
Općina Ston	5	4	9	27	33	60	62	41	103	53	37	90	46	38	84	35	43	78	62	50	112	60	40	100	48	22	70	21	7	28	14	14	28	762
Općina Trpanj	-	-	-	7	1	8	13	5	18	5	8	13	16	14	30	20	9	29	14	14	28	23	13	36	17	14	31	18	6	24	21	17	38	255
Općina Vela Luka	4	3	7	32	29	61	86	70	156	107	100	207	104	94	198	88	89	177	91	90	181	102	80	182	105	40	145	60	24	84	63	12	75	1.473
Ukupno LAG	46	27	73	284	246	530	546	458	1004	613	493	1106	596	513	1109	571	528	1099	639	590	1229	733	570	1303	684	357	1041	496	222	718	544	283	827	10.039

Izvor: Državni zavod za statistiku

1.3. Demografske značajke područja LAG-a 5

Područje LAG-a 5 karakteriziraju negativni demografski trendovi: dugoročno smanjivanje broja stanovnika, negativno prirodno kretanje stanovništva (negativan prirodni prirast), nepovoljna dobna struktura, starenje stanovništva, negativan demografski i migracijski saldo. Postoje značajne razlike u demografskim trendovima unutar područja LAG-a 5. Nepovoljni demografski trendovi jedan su od ključnih problema sadašnjeg i budućeg razvoja.

Broj stanovnika u 2021. godini smanjio se na 23.866 s 26.388⁵ u 2011. ili za 9,6% . Ovom smanjenju najviše su doprinijele najveće lokalne jedinice: Orebić, Vela Luka, Blato i Korčula. Povećanje broja stanovnika bilježi samo Ston.

Negativni prirodni priraštaj na razini LAG-a 5 jedan je od glavnih problema demografskog razvitka čitavog područja. Područje LAG-a 5 ima u 2021. znatno manji indeks vitalnosti stanovništva (46,6) u usporedbi sa županijskim prosjekom od 89,1 i državnim od 62,9. To je nastavak trenda iz 2011.

Problem starenja stanovništva jako je izražen posljednjih desetljeća. Prosječna dob na području LAG-a 5 u 2021. godini je iznad županijskog prosjeka. Prosječna starost stanovnika za LAG 5 u 2021. iznosila je 44,1 a za DNŽ 43,8. Indeks starenja za LAG 5 u 2021. iznosio je 238,9 a za DNŽ 174,4.

Migracijski saldo stanovništva u razdoblju 2009.-2018. pozitivan je za većinu JLS-ova (Korčula 34, Orebić 34, Lumbarda 30, Blato 27). Općine s negativnim migracijskim saldom su Vela Luka (-20), Lastovo (-12) i Smokvica (-8). Pri tome treba imati u vidu kako se značajan dio odseljenih u države članice EU-a službeno ne objavljuje. To samo govori o potencijalnom većem negativnom migracijskom saldu, odnosno, potencijalno manjem broju stanovnika od onog zabilježenog.

Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a 5 je ispod prosječne razine u DNŽ i RH. Prevladava stanovništvo sa srednjom stručnom spremom. Prema spolnoj strukturi, žene imaju manji udio u ukupnoj radno aktivnoj populaciji. Pozitivne promjene zabilježene su u razdoblju između popisa stanovništva 2011. i 2021. U ukupnom stanovništvu LAG-a 5 udio osoba sa srednjim obrazovanjem povećao se s 46% u 2011. na 51 % u 2021., a osoba s visokim obrazovanjem od 12% na 20%, pri čemu se broj osoba s doktoratom povećao za oko 1/3. U 2021. je ženskih osoba sa završenom osnovnom školom bilo skoro dvostruko više nego muških osoba, dok ih je sa srednjim obrazovanjem bilo oko 15% manje od muških. Skoro je jednak broj ženski i muškimi osoba sa završenim visokim obrazovanjem.

Radno sposobno stanovništvo prosječno obuhvaća 60 % ukupne populacije područja LAG-a 5. Preostali udio, koji obuhvaća radno nesposobno stanovništvo, predstavlja značajan ograničavajući čimbenik razvoja čitavog područja.

Potrebno je, radi ublažavanja negativnih demografski trendova, poticati poduzetnički duh osobito kod mladih i podupirati programe zapošljavanja i samozapošljavanja mladih u glavnim, ali i novim gospodarskim i društvenim sektorima, poboljšati kvalitetu življenja osobito obrazovanje, zdravstvo, sport i rekreaciju, izraditi te provoditi programe podrške mladim obiteljima s djecom. Uočena je potreba za rješavanjem stambenog pitanja kod mladih obitelji, POS u većini općina nije uspio zaživjeti, unatoč pokušajima. Mladi dugo žive s roditeljima, što je sve nepoticažno okruženje za osnutak obitelji s djecom.

⁵ Iznos je bez broja stanovnika Dubrovačkog primorja koje više nije u sastavu LAG-a 5.

Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a 5

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost stanovnika
	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.
Blato	37	34	38	51	94,7	66,7	46,6
Janjina	2	2	15	12	13,3	16,7	56,1
Korčula	61	49	72	58	84,7	84,5	45,3
Lastovo	4	6	8	12	44,4	50,0	46,3
Lumbarda	14	16	17	16	82,4	100	44,2
Mljet	11	11	20	12	55,0	91,7	49,0
Orebić	31	29	49	36	63,3	80,6	45,9
Smokvica	7	7	12	15	58,3	46,7	45,3
Ston	23	25	28	38	82,1	65,8	44,7
Trpanj	4	8	14	17	28,6	47,1	50,4
Vela Luka	23	42	50	58	46,0	72,4	47,2
Ukupno LAG	217	229	323	325	67,2	70,5	44,1

Izvor: Državni zavod za statistiku; Popis stanovništva 2021 i 2011.

Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a 5

Naziv JLS	Bez škole			Osnovna škola			Srednja škola ⁶			Visoko obrazovanje												Nepoznato		
										Svega			Stručni studij ⁷			Sveučilišni studij ⁸			Doktorat					
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U			
Blato	4	9	13	182	336	518	908	789	1697	235	315	550	109	126	235	123	187	310	3	2	5	1	1	2
Janjina		2	2	36	47	83	140	117	257	64	63	127	33	38	71	31	25	56	n/p	n/p	n/p	10	1	11
Korčula	3	12	15	242	370	612	1414	1287	2701	630	639	1269	317	261	578	310	372	682	3	6	9	2	n/p	2
Lastovo		1	1	36	72	108	220	148	368	71	92	163	33	28	61	35	64	99	3	n/p	3	n/p	n/p	n/p
Lumbarda	2	8	10	21	62	83	364	320	684	119	111	230	46	39	85	71	72	143	2	n/p	2	n/p	n/p	n/p
Mljet	1	4	5	70	118	188	330	250	580	86	81	167	51	45	96	35	36	71	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Orebić	4	9	13	189	288	477	969	859	1828	396	404	800	203	178	381	188	223	411	5	3	8	7	3	10
Smokvica	2	1	3	72	89	161	222	192	414	66	86	152	36	45	81	28	41	69	2	n/p	2	n/p	n/p	n/p
Ston	62	4	66	163	243	406	774	516	1290	213	185	398	105	66	171	107	115	222	1	4	5	n/p	n/p	n/p
Trpanj	3	2	5	22	60	82	166	144	310	103	99	202	44	42	86	58	57	115	1	n/p	1	20	n/p	20
Vela Luka	5	12	17	179	353	532	1070	964	2034	323	336	659	156	146	302	166	187	353	1	3	4	n/p	n/p	n/p
Ukupno	86	64	150	1212	2038	3250	6577	5586	12163	2306	2411	4717	1133	1014	2147	1086	1084	2404	21	12	39	40	5	45

Izvor: Državni zavod za statistiku; Popis stanovništva 2021.

⁶ Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije

⁷ Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni.

⁸ Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

2. REZULTATI PROVEDBE LRS-a U RAZDOBLJU 2014. – 2022.

Od 15. ožujka 2018. do 1. lipnja 2023. LAG 5 je raspisao i obradio 11 natječaja iz Podmjere 19.2. Upravni odbor je na 20 sjednica donio odluke o odabiru za 77 projekata koje je administrirao ured LAG-a 5, od kojih je APPRRR potvrdio njih 76. Doneseno je 11 odluka o odbijanju na koje su uložena dva prigovora koja su odbijena i potvrđena od APPRRR-a, 16 Odluka o rezultatu administrativne kontrole i 48 Obavijesti o odbacivanju prijave zbog nedovoljno raspoloživih sredstava. Od 76 inicijalno odobrenih projekata od strane Agencije, u fazi provedbe jedan je projekt odbijen, a sedam ih je odustalo. Sukladno nastalim promjenama održano je šest Skupština LAG-a 5 na kojima je usvojeno šest izmjena LRS-a i pet izmjena Plana provedbe, koje su odobrene od APPRRR-a.

Za provedbu 68 projekata ukupno je dodijeljeno 1.272.749,00 EUR čime je realizirano 98 % ukupne alokacije za Podmjeru 19.2., od čega je 60 % alokacije za provedbu 53 projekta unutar SC 1 „Razvoj konkurentne, tržišno orijentirane i održive poljoprivredne proizvodnje“ (6 % TO 1.1.1. „Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava“ i 54 % TO 1.1.4. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“), 24 % za provedbu 8 projekata unutar SC 2 „Jačanje nepoljoprivrednih djelatnosti“ (TO 2.1.2. „Ulaganje u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima“) te 14 % za provedbu 7 projekata unutar SC 3 „Poboljšanje kvalitete življenja ruralnog stanovništva, zaštita okoliša i jačanje kapaciteta područja LAG-a 5“ (TO 3.1.1. „Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu“). Do 1. lipnja 2023. godine korisnicima je isplaćeno 56 % ukupno odobrenih sredstava.

U okviru Podmjere 19.3., kroz tip operacije 19.3.2. koja se odnosi na „Provedbu aktivnosti projekata suradnje“ LAG 5 je kao partner uspješno proveo projekt „*Bee friends*“ tijekom 2019. godine u suradnji s LAG-om Moslavina i LGD „*Żywiecki Raj*“ i LGD „*Ziemia Pszczyńska*“. Glavni cilj transnacionalnog projekta suradnje bila je promocija područja partnerskih, poljskih i hrvatskih LAG-ova, jačanje pčelarskog sektora te razvojnih resursa tih područja, zaštita prirodne baštine putem povećanja ekološke svijesti i načela održivog razvoja. Drugi projekt suradnje „O-kupi otok“ započeo je u srpnju 2022. godine i njegova realizacija planirana je do kraja 2023. godine. Kroz projekt „O-kupi otok“ povezala su se tri otočna LAG-a – Škoji, Brač i LAG 5, kako bi se olakšalo umrežavanje i ojačali kapaciteti otočnih dionika te promoviralo gastro-kulturno nasljeđe, autohtona agrobioraznolikost i poduzetnički potencijal južnodalmatinskih otoka.

LAG 5 sudjelovao je kao nositelj, projektni partner ili koordinator na 10 projekata. Bio je nacionalni koordinator na trogodišnjem znanstveno-istraživačkom projektu HNV Link koji je financiran iz programa OBZOR 2020. Uspješno je realiziran projekt *Blutoursystem* financiran iz programa INTERREG IT-HR, uz 15 % vlastitog sufinanciranja. Uspješno su završena dva projekta iz programa ERASMUS+ koja se odnose na obrazovanje odraslih, K2. LAG 5 bio je partner na nekoliko projekata financiranih iz Europskog socijalnog fonda i nositelj na dvogodišnjem projektu „Želim pomagati“. Od 2022. godine LAG 5 provodi projekt EUROPE DIRECT KORČULA, čime je postao dio sveeuropske mreže *Europe Direct* centara, kojom upravlja Europska komisija. Uspješnom provedbom projekata izvan Mjere 19. LAG 5 je ostvario dodatan doprinos provedbi programa LEADER te dostizanju ciljeva LRS-a, jačanju kapaciteta LAG-a i njegovih dionika, umrežavanju područja LAG-a, stvaranju partnerstava unutar i izvan LAG područja, međusektorskoj suradnji te pozicioniranju LAG-a kao utjecajnog nositelja lokalnog razvoja na obuhvatnom LAG području.

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS-a u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata

Provedba LRS 2014. – 2022.											
Tip operacije	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od strane LAG-a		Odobreni projekti od strane APPRRR		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji		
	br	Alokacija, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	Br. novostvo renih radnih mjesta (u isplaćeni m projekti ma)	Pokazatelji LAG-a	Pokazatelji LAG-a
4.1.1.	3	72.618,19	10	174.514,78	10	174.514,78	4	38.637,32	0	Planirana financijska alokacija – 5,6% M19.2; Ukupan broj isplaćenih projekata – 6; Ukupna javna sredstva isplaćenih projekata - 72.618,19 EUR; Broj kreiranih radnih mjesta - 0	Planirana financijska alokacija – 3% M19.2; Ukupan broj isplaćenih projekata – 4; Ukupna javna sredstva isplaćenih projekata - 38.637,32 EUR; Broj kreiranih radnih mjesta - 0
6.3.1.	4	715.250,65	49	733.239,90	48	718.417,68	27	493.472,68	0	Planirana financijska alokacija - 55,12% M19.2; Ukupan broj isplaćenih projekata – 48; Ukupna javna sredstva isplaćenih projekata - 715.250,65 EUR; Broj kreiranih radnih mjesta - 0	Planirana financijska alokacija – 38% M19.2; Ukupan broj isplaćenih projekata – 27; Ukupna javna sredstva isplaćenih projekata - 493.472,68 EUR; Broj kreiranih radnih mjesta - 0
6.4.1.	2	314.484,65	8	314.484,65	8	314.484,65	2	86.020,99	1	Planirana financijska alokacija – 24,24% M19.2; Ukupan broj isplaćenih projekata – 8; Ukupna javna sredstva isplaćenih projekata - 314.484,65 EUR; Broj kreiranih radnih mjesta - 3	Planirana financijska alokacija – 6,6% M19.2; Ukupan broj isplaćenih projekata – 2; Ukupna javna sredstva isplaćenih projekata - 86.020,99 EUR; Broj kreiranih radnih mjesta - 1
7.4.1.	2	195.158,28	10	204.017,94	10	204.017,94	6	153.756,87	1	Planirana financijska alokacija – 15,04% M19.2; Ukupan broj isplaćenih projekata – 7; Ukupna javna sredstva isplaćenih projekata - 195.158,28 EUR; Broj kreiranih radnih mjesta - 1	Planirana financijska alokacija – 11,85% M19.2; Ukupan broj isplaćenih projekata – 6; Ukupna javna sredstva isplaćenih projekata - 153.756,87 EUR; Broj kreiranih radnih mjesta - 1

Provedba drugih projekata u razdoblju 2014. – 2022.

Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta, eura	Iznos učešća LAG-a, eura	Razdoblje provedbe projekta	Uloga LAG-a u provedbi projekta [upisati nositelj ili partner ili ostalo]	Rezultati i pokazatelji [upisati rezultat projekta i pokazatelje projekta]
HNV-LINK: POLJOPRIVREDA NA PODRUČJIMA VISOKE PRIRODNE VRIJEDNOSTI: UČENJE, ZNANOST I INOVACIJE	OBZOR 2020	2.223.113,98	109.821,83	01.04.2016.-31.3.2019.	PARTNER	Izrađena je osnovna analiza stanja korištenja poljoprivrednih površina na području LAG-a 5, LAG-a Brač i LAG-a Škoji; strateška analiza upravljanja okolišem na području Mljeta, Pelješca i Korčule; izrađeni su Atlas inovacija, niz znanstvenih i stručnih radova te obrazovni materijali vezani uz poljoprivredu visoke prirodne vrijednosti. (www.hnmlink.eu)
BLUTOURSYSTEM – PLATFORMA ZNANJA, VJEŠTINA I KREATIVNE SURADNJE ZA RAZVOJ EKOSUSTAVA PLAVOG TURIZMA	INTERREG IT-HR, EFRR	1.032.301,41	108.391,65	01.01.2018.-30. 9. 2019.	PARTNER	Uspostavljena je napredna informacijska platforma (<i>Advanced Blue Point</i>) s uslugama i alatima za korištenje različitih tržišno važnih podataka, čime će se dionicima u turizmu olakšati donošenje odluka, kreiranje politika i smjerova ulaganja. Uspostavljen je prekogranični prostor otvoren za umrežavanje, suradničko učenje i obučavanje svih dionika turizma (<i>Cross Border Living Lab</i>). Navedeno je dostupno na mrežnoj stranici projekta www.blutoursystem.eu
ŽELIM POMAGATI	ESF, OPULJP	803.906,19	803.906,19	08.07.2019.-08.01.2020.	NOSITELJ	Zaposleno je 40 (dugotrajno) nezaposlenih žena; 206 krajnjih korisnika (starije osobe i osobe u nepovoljnom položaju); 31 žena je osposobljena za geronto domaćicu
UČI DALJE!	ESF, OPULJP	106.955,07	6.475,21	26.03.2019.-21.03.2021.	PARTNER	42 nezaposlene osobe, pripadnici ranjivih skupina, educirale su se u području razvoja kulturnog turizma na otoku Korčuli, čime je povećana mogućnost njihovog zaposlenja na tržištu rada. Osmišljene su nove projektne ideje za obogaćivanje i očuvanje kulturnih sadržaja na otoku, a neprofitni sektor je uspješno spojen s obrazovnim institucijama i s lokalnim vlastima.
OBLAK ZNANJA ZA OTOK MOGUĆNOSTI	ESF, OPULJP	113.939,74	6.475,21	26.03.2019.-21.03.2021.	PARTNER	Za 55 učenika srednjih škola otoka Korčule organizirana je profesionalna orijentacija i savjetovanje metodom 1/1, te je proveden rad s mladima kroz 11 fokus grupa. Za 29 nezaposlenih osoba provedena su osposobljavanja za 5 najtraženijih zanimanja u Županiji (njegovatelj/ca, recepcioner/ka, sobar/ica i za obavljanje jednostavnih poslova u zanimanjima slastičar/ka i kuhar/ica). Pokrenuta je <i>online</i> platforma na kojoj su dostupni edukacijski materijali i metodologija za rad za 5 najtraženijih zanimanja. Organiziran je i opremljen „e-kutak“, te su održane dvije konferencije. Provedenim projektnim aktivnostima povećano je zapošljavanje i prilagođeno obrazovanje potrebama gospodarstva, dobivena je

						potrebna kvalificirana radna snaga, smanjeno je iseljavanje s otoka, promovirano je cjeloživotno učenje te je povećano zapošljavanje ranjivih skupina.
RURAL 3.0. DRUŠTVE NO KORISNO UČENJE U SLUŽBI RURALNO G RAZVOJA	ERASMUS +	994.563,01	37.898,94	01.01.2019.- 31.12.2021.	PARTNER	Na temelju istraživanja o potrebama ruralnog stanovništva, ruralnih organizacija i studenata u 8 država EU-a i analize postojećih kurikuluma za društveno-korisno učenje i socijalno poduzetništvo uspostavljen je novi kurikulum za društveno korisno učenje (DKU) i socijalno poduzetništvo (SP) u svih 8 partnerskih zemalja, kreiran je međunarodni akademski modul za DKU i SP te međunarodni vodič za ruralne organizacije zainteresirane za provedbu DKU-a i SP-a, uspostavljen MOOC (<i>Massive Open Online Course</i>) o DKU-u i SPu namijenjen visokoškolskim ustanovama i ruralnim dionicima, kreirana je metodologija za provedbu DKU-a kroz <i>Online World Cafe</i> i <i>Hackathon</i> , uspostavljen RURAL 3.0 virtualni HUB, u sklopu akademskih predavanja provedeni treninzi za DKU i SP u ruralnim područjima svih 8 projektnih partnera, a kao rezultat kreirani su radni materijali temeljeni na iskustvima.

Izvor : LAG 5

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS-a

3.1. Opis partnerstva

Javno-privatno partnerstvo (udruga) za provedbu Lokalne razvojne strategije LAG-a 5 čini Skupština udruge, Upravni i Nadzorni odbor te stručna služba, odnosno ured LAG-a.

Skupština je najviše upravljačko tijelo LAG-a, a čine ju svi redovni članovi. Skupština LAG-a 5 broji ukupno 74 člana, čija je struktura prikazana u Tablici 20. Skupština redovito zasjeda minimalno jednom u tijeku godine, a izborna sjednica Skupštine se održava svake druge godine. Upravni odbor je izvršno i koordinativno tijelo LAG-a koje organizira i obavlja tekuće poslove LAG-a između dvije sjednice Skupštine te donosi odluke iz svoje nadležnosti. Upravni Odbor ima 13 članova, koje iz svog sastava bira Skupština na vrijeme od dvije godine, s tim da mogu biti ponovo izabrani na istu dužnost. Kod izbora članova Upravnog odbora, Skupština brine o odgovarajućoj zastupljenosti članova LAG-a u njegovom sastavu, poštujući pri tome načela zastupljenosti članova iz javnog, civilnog i gospodarskog sektora na način da niti jedna interesna skupina nema kontrolu prilikom donošenja odluka. U sastavu Upravnog odbora je udio žena 62% dok su četiri osobe mlađe od 40 godina. Predsjednik LAG-a je ujedno i član te predsjednik Upravnog odbora. Predsjednik LAG-a zastupa, rukovodi i predstavlja LAG u skladu sa zakonom, Statutom i općim aktima LAG-a te odlukama Skupštine i Upravnog odbora. Predsjednika LAG-a bira Skupština LAG-a na mandat od dvije godine s mogućnošću ponovnog izbora na istu dužnost. LAG ima zamjenika Predsjednika. Zamjenika Predsjednika LAG-a bira i razrješuje Skupština, na prijedlog Predsjednika. Za svoj rad Predsjednik kao i zamjenik Predsjednika odgovorni su Skupštini LAG-a. Nadzorni odbor je tijelo kontrole rada LAG-a te tijelo LAG-a nadležno za prigovore na odluke Upravnog odbora LAG-a. Nadzorni odbor ima 5 članova koje bira Skupština iz redova članova Skupštine na vrijeme od dvije godine, s mogućnošću reizbora na istu dužnost. Članovi Nadzornog odbora ne mogu obavljati funkcije ostalih tijela LAG-a.

Stručna služba LAG-a zapošljava pet djelatnica (voditeljica LAG-a, tri stručne suradnice i voditeljica ureda LAG-a), koje provode stručne, administrativne, materijalno-financijske i druge poslove za potrebe LAG-a, kako je to utvrđeno Pravilnikom o radu i Pravilnikom o sistematizaciji radnih mjesta. Stručnu službu vodi voditeljica LAG-a a koja provodi zadaće: organiziranje redovnog poslovanja LAG-a; obavljanje svakodnevne unutarnje koordinacije LAG-a; vođenje arhive cjelokupnog poslovanja; skrb za izvršavanje odluka i zaključaka Skupštine i Upravnog odbora; provođenje djelatnosti LAG-a u skladu s LEADER načelima, propisima, Statutom i drugim aktima LAG-a; vođenje financijskih poslova te izrađivanje financijskih i drugih dokumenata; podnošenje Skupštini izvješća o radu stručne službe LAG-a; utvrđivanje prijedloga programa i planova rada LAG-a i podnošenje istih nadležnim tijelima na usvajanje; sudjelovanje u pripremi i provedbi projekata te obavljanje drugih poslova koje joj nalože nadležna tijela LAG-a.

Tablica 20: Članovi LAG-a 5 (Skupština LAG-a 5)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ⁹
36	14	24	74	23	22

Izvor: LAG 5

⁹ osobe do uključujući 40. godina

Tablica 21: Tijelo LAG-a 5 nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS

Skupština LAG-a 5

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ¹⁰
36	14	24	74	23	22

Izvor: LAG 5

Tablica 22: Tijelo LAG 5 nadležno za odabir projekata na LAG natječaju

Upravni odbor LAG-a 5

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ¹¹
6	4	3	13	7	6

Izvor: LAG 5

¹⁰ osobe do uključujući 40. godina

¹¹ osobe do uključujući 40. godina

3.2. Opis tijeka izrade LRS-a i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS-a

Izrada LRS-a za područje LAG-a 5 započela je osnivanjem Radne skupine (RS) u razdoblju od 5. 5. do 10. 6. 2022. u koju su izabrani predstavnici dionika različitih interesnih skupina i to: gospodarske interesne skupine, javne i civilne. Članovi RS-a su predstavnici dionika s čitavog područja LAG-a 5. RS ima 63 člana.

Na početku izrade LRS-a dogovoren su način rada RS-a, plan aktivnosti i način komuniciranja. Dogovoreno je da se u pripremi svih ključnih pitanja LRS-a o njima obavljaju konzultacije te da se potom rasprave i usuglašuju na radionicama i sastancima. Podloge za rad u radionicama i za sastanke dostavljaju se unaprijed. Dogovoren je i okvirni vremenski plan aktivnosti i održavanje četiri radionice za pojedine faze izrade LRS-a.

Na 1. radionici u Orebiću 21. 09. 2022. članovi RS-a upoznati su s metodologijom izrade LRS-a, zatim su razmotrili i raspravili značajke LRS-a u novom programskom razdoblju 2023.-2027., raspravili su nacrt 1. poglavlja LRS-a, Opis područja koje LRS obuhvaća i druge podloge za izradu SWOT analize. Podijeljeni u 3 interesne skupine, članovi RS-a izradili su i raspravili SWOT analizu. Rezultate nacrt SWOT analize kasnije su u konzultacijama dopunili i usuglasili.

Druga radionica, održana u Veloj Luci, 5. listopada 2022., bila je posvećena razmatranju razvojnih potreba, općih i specifičnih ciljeva. Članovi RS-a podijeljeni u 3 interesne skupine izradili su prijedloge potreba i ciljeva te su ih kroz detaljnu raspravu zajednički dopunili i usuglasili u zajedničke prijedloge razvojnih potreba i ciljeva. Kao podloge za izradu prijedloga poslužio im je nacrt 1. poglavlja LRS-a, nacrt SWOT analize i upute Ministarstva poljoprivrede. Nakon radionice članovi RS-a i drugi dionici dorađivali su i usuglašavali nacrt razvojnih potreba i ciljeva kroz konzultacije unutar i među interesnim skupinama.

U razdoblju do 3. radionice provedena je anketa (anketni upitnik i odabir 185 ispitanika iz 3 sektora, i to s čitavog područja LAG-a 5) radi uvida u potrebe, intervencije i potencijalna ulaganja, ključna za budući razvoj. S istim ciljem provedene su fokus grupe. Rezultati ankete i fokus grupa, uz rezultate prethodnih radionica, sastanaka i konzultacija, osnova su za sljedeću, 3. radionicu.

Na trećoj radionici u Stonu 29. 03. 2023., članovi RS-a radili su u 3 interesne skupine koristeći intervencijsku logiku, polazeći od rezultata prijašnjih radionica te su temeljem prethodno identificiranih prijedloga razvojnih potreba (6), ciljeva, općih (2) i posebnih (2), identificirali i onda kroz raspravu pripremili i razradili nacrt intervencija (4) te ih usuglasili. Nacrt su verificirali u odnosu na realne razvojne mogućnosti, potencijale i potrebe, na usklađenost s programom LEADER/CLLD i s uputama Ministarstva poljoprivrede. Radeći na isti način kao i na prethodnim radionicama, svaka interesna skupina razradila je i objasnila drugima svoj prijedlog intervencija, nakon čega se kroz raspravu načinio zajednički prijedlog. Nakon radionice članovi RS-a su, kroz konzultacije i savjetovanja, doradili nacrt intervencija te prijedlog financijskog i akcijskog plana.

Na četvrtoj radionici, Korčula 06. 07. 2023., članovi RS-a su s aspekta svojih interesnih skupina i pojedinačno, razmatrali kompletan nacrt LRS-a, iznosili prijedloge dopuna i izmjena, raspravljali o njima i usuglašavali ih. Nakon toga RS je prihvatila nacrt LRS-a. RS je dala preporuku da se o nacrtu LRS-a prije rasprave i odluke na skupštini LAG-a 5, nacrt kroz javnu raspravu predstavi stanovništvu čitavog područja putem mrežne stranice LAG-a i obavijestima putem lokalnih medija.

Tijekom čitavog razdoblja provodile su se konzultacije s LEADER mrežom Hrvatske (LMH) i Ministarstvom poljoprivrede vezano radi dopune metodologije izrade LRS-a.

Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS-a

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Osnivanje Radne skupine za izradu LRS -a	63	Korčula	05.05.-10.06.2022.
Konzultacije IRMO LAG-a 5 oko podataka za LRS komunalnu infrastrukturu	4	Zagreb Korčula	15.-22.06.2022.
Konzultacije IRMO LAG-a 5 oko pripreme i provedbe Ankete za identificiranje razvojnih potreba i projekata na području LAG-a 5	4	Korčula Zagreb	26.-30.09.2022.
1. Radionica - Metodologija izrada LRS-a; izrada SWOT analize	21	Orebić	21.09.2022.
Konzultacije oko dopuna rezultata 1. radionice - SWOT analiza	11	Korčula Zagreb	26.-30.09.2022.
2. Radionica – Razvojne potrebe i ciljevi; Intervencije	15	Vela Luka	05.10.2022.
Konzultacije oko dopuna rezultata 2. radionice - Potrebe ciljevi i intervencija	13	Korčula Zagreb	10.-14.10.2022.
Konzultativni sastanak IRMO LAG-a 5 o izradi LRS	2	Zagreb	26.10.2022.
Konzultativni sastanak IRMO LAG-a 5 o provedi fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	3	Korčula Zagreb	24.-27.11.2022.
LAG 5 Fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	8	Babino Polje	25.11.2022.
LAG 5 Fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	4	Potomje	28.11.2022.
LAG 5 Fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	17	Putnikovići	30.11.2022.
LAG 5 Fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	8	Lastovo	02.12.2022.
LAG 5 Fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	3	Korčula	05.12.2022.
LAG 5 Fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	6	Blato	06.12.2022.
LAG 5 Fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	7	Vela Luka	06.12.2022.
LAG 5 Fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	16	Lumbarda	07.12.2022.
LAG 5 Fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	9	Janjina	07.12.2022.
LAG 5 Fokus grupa za prikupljanje projektnih ideja	9	Ston	08.12.2022.
3. Radionica - Nacrt intervencija i ulaganja	22	Ston	29.03.2023.
Konzultacije oko dopuna rezultata 3. radionice - Intervencija i ulaganja	5	Korčula Zagreb	12.-14.04.2023.
Konzultacije oko Financijskog i akcijskog plana provedbe LRS-a	5	Korčula Zagreb	25.i 26.05.2023.
4. Radionica – Nacrt LRS LAG-a 5	20	Korčula	06.07.2023.
Konzultacije oko rezultata 4.radionice Nacrt LRS-a LAG –a 5 i dopune i izmjene	5	Korčula Zagreb	11.07.2023. 15.07. 2023.
Skupština LAG-a 5 - Usvajanje LRS-a	62	Korčula	21.09.2023.

Izvor: LAG 5

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize

Temeljem SWOT analize, koju su izradili članovi Radne skupine na radionicama, utvrđene su snage i slabosti te prilike i prijetnje za budući razvoj područja LAG-a 5. Naglasak je stavljen na sektore koji su ključni za gospodarski i društveni razvoj lokalnih zajednica.

Kulturno-povijesna i prirodna baština te očuvan okoliš važan su razvojni potencijal za budući razvoj poduzetništva i ključnih sektora, turizma, poljoprivrede, a time za zapošljavanje osobito mladih kao i za poboljšanje kvalitete življenja. Na cijelom području su mnogobrojna i jedinstvena kulturna dobra, materijalna i nematerijalna, manifestacije vezane za povijesne događaje, tradiciju i lokalne običaje. Potencijal su, također, postignuti rezultati i stečena iskustva u povezivanju kulturne baštine, turizma i poljoprivrede.

Kako bi se prevladale slabosti stanja kulturno-povijesne baštine i omogućilo bolje korištenje potencijala za budući razvoj potrebno je smanjenje i otklanjanje uzroka njezinog ugrožavanja (primjerice, neplanske gradnje, neadekvatnog planiranja zahvata u prostoru i dr.), poticanje i ulaganja u održivo korištenje kulturne baštine, posebno u razvoj novih, suvremenih proizvoda i usluga kulturnih i kreativnih industrija, u obnovu te u valoriziranje kulturne baštine.

Očuvana i bogata prirodna baština, zaštićeni dijelovi prirode, visoka kvaliteta morskog i kopnenog okoliša te rast osviještenosti stanovnika o održivom razvoju značajan su potencijal za održivi razvoj. Potrebno je poduprijeti i proširiti aktivnosti, osobito inovirati i razvijati nove prakse zaštite i održivog korištenja prirodne baštine kako zaštićenih dijelova prirode tako i svih drugih vrijednih prirodnih osobitosti na čitavom području LAG-a 5.

Komunalna infrastruktura ima potencijale za gospodarski i društveni razvoj područja LAG-a 5 kao što su uglavnom zadovoljavajuća opskrba električnom energijom, pretežna pokrivenost sustavom javne vodoopskrbe, razgranata mreža nerazvrstanih cesta te kvalitetne trajektne i brze brodske linije. Također, razvojni potencijal važan za očuvanje prirode i okoliša je porast ulaganja u održivo gospodarenje otpadom i realizacija županijskog centra za gospodarenje otpadom. Provedba projekta razvoja širokopojasne infrastrukture velikih brzina daje nove mogućnosti za brži gospodarski razvoj i povećanje kvalitete življenja.

Potrebe u komunalnoj infrastrukturi su znatne i nužne kako bi se omogućio daljnji dinamičan i održiv razvoj lokalnih zajednica. Glavne potrebe uočene su u prometu i prometnoj infrastrukturi, digitalnoj infrastrukturi te odvodnji i vodoopskrbi. Naime potrebno je smanjiti onečišćenja pitke vode i mora, te poboljšati digitalnu infrastrukturu. Osim navedenoga za budući razvoj potrebno je osigurati porast korištenja obnovljivih izvora energije, kao i osnažiti svijest stanovništva o važnosti dobrog gospodarenja otpadom i očuvanja prirode i okoliša.

U društvenoj infrastrukturi, u kulturi, uz gradnju infrastrukture, potencijal su i novi i inovativni programi kulturnih manifestacija te aktivnosti kulturnih udruga. Osim za daljnji razvoj kulture, ti potencijali su ujedno važni i za gospodarsko održivo korištenje kulturne baštine, za pokretanje i razvoj kulturnih i kreativnih industrija, posebno za zapošljavanje mladih te za njegovanje identiteta lokalnih zajednica, za razvoj kulturnog i drugih oblika turizama. Postoje potrebe u kulturi za poboljšanjem infrastrukture koja bi trebala odgovarati suvremenom predstavljanju, uključivanju posjetitelja i modernim izvedbenim formama.

Potencijal zdravstvene infrastrukture je u dobroj mreži primarnog zdravstvenog sustava, suradnji između zdravstvenih ustanova i osviještenosti stanovništva o brizi za zdravlje. Glavne potrebe u zdravstvu, osim za medicinskim osobljem, su one za poboljšanjem prostornih kapaciteta i nabavkom moderne opreme u zdravstvenim ustanovama.

U obrazovanju glavni potencijali su u kvalitetnom obrazovnom kadru, mogućnostima modernizacije, informatizacije i suradnje obrazovnih ustanova, te u praćenju potreba za radnom snagom osobito u novim razvojnim područjima, zelenoj i digitalnoj, tranziciji, bio ekonomiji, socijalnim inovacijama i dr. U obrazovanju potrebe su za gradnjom ustanova školskog i predškolskog obrazovanja sa suvremenom opremom posebno za djecu s teškoćama u razvoju. U području socijalne uključenosti i usluga socijalne skrbi uočeni su potencijali u razvoju socijalnih inovacija i socijalnog poduzetništva te jačanju socijalne uključenosti i smanjenju siromaštva kao i u razvoju izvaninstitucionalnih usluga za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom te usluga za starije i nemoćne osobe (na pr. udruga Val na Lastovu). Potrebe socijalne skrbi su domovi za starije i nemoćne te razvoj izvaninstitucionalnih usluga za sve ugrožene skupine kao i za palijativnu skrb.

Potencijali za sport i rekreaciju su poboljšanje postojeće sportske infrastrukture (sportske dvorane, igrališta, mreža staza za cikloturizam, planinarenje i dr.), te poboljšanje rada lokalnih sportskih klubova. Potencijali su i u promociji zdravog života uz uključivanje djece i starijih osoba u rekreativne i sportske aktivnosti, te u povezivanju sporta, turizma i kulture. Lošu ili nedostatnu sportsku infrastrukturu potrebno je osuvremeniti i izgraditi prvenstveno radi poboljšanja kvalitete življenja stanovnika, ali i radi zahtijeva suvremenog turizma.

Razvojni potencijal organizacija civilnog društva (OCD) u poboljšanju kapaciteta, znanja, vještina i financiranja, može znatno više doći do izražaja kroz snažnije uključivanje OCD-ova u procese pripreme i provedbe lokalnih i subregionalnih razvojnih projekata. Potrebe civilnog društva su rješavanje problema nedostatka prostora, financijskih sredstava i uključivanje više suradnika za pripremu i provedbu projekata u ključnim razvojnim sektorima.

U gospodarstvu su glavni potencijali za daljnji razvoj uočeni u poduzetništvu i u sektorima koji su ključni za gospodarski i društveni razvoj lokalnih zajednica, tj. u poljoprivredi i turizmu.

U poduzetništvu glavni potencijali su u daljnjem razvoju malih poduzeća i obrta u turizmu, poljoprivredi i uslugama te u djelatnostima vezanim za zelenu i digitalnu tranziciju te za kulturne i kreativne industrije. Poduzetnička infrastruktura, isto tako, ima potencijal za razvoj poduzetništva. Potrebe postoje ponajprije za jačanjem poduzetničke klime na čitavom području LAG-a 5 i to naročito među mladom populacijom, te za podrškom zapošljavanju i samozapošljavanju mladih, ulaganjima u poduzetničku infrastrukturu.

U poljoprivredi, proizvodnji i preradi, područje LAG-a 5 ima značajan potencijal za nastavak razvoja i rasta u dva najvažnija sektora, vinarstvu i maslinarstvu. Osnova toga su dosadašnji vrijedni rezultati, znanje i vještine, stalna ulaganja u unapređivanje proizvodnje i prerade, postizanje veće konkurentnosti na domaćem i inozemnom tržištu. Uz to potencijal za brži razvoj ima pčelarstvo, proizvodnja prerađevina od meda, voća i ljekovitog bilja, osobito tradicionalnih autohtonih proizvoda. Također, postoje potencijali za porast proizvodnje u ekološkoj poljoprivredi i povećanje broja ekoloških proizvođača. Za daljnji rast i održivi razvoj poljoprivredne proizvodnje i prerade važnu ulogu ima razvoj turizma, osobito onoga s većom dodanom vrijednosti. Turizam osim mogućnosti, promocije i izravne prodaje lokalnih poljoprivrednih i drugih proizvoda i usluga korištenjem kratkih lanaca prodaje, ujedno doprinosi podizanju njihove kvalitete i inovativnosti, čime udovoljava zahtjevima suvremene potražnje. Također, turizam je važan za diversifikaciju poljoprivrede jer potiče i omogućuje pokretanje i razvoj čitavog niza uslužnih djelatnosti, usluga i proizvoda u sklopu poljoprivrednih gospodarstava. S time su povezane mogućnosti oživljavanja i očuvanja tradicijskih vrijednosti sela i poljoprivrede (arhitekture, zanata, običaja i dr.). Osim toga važan potencijal je provedba programa i projekata zelene i digitalne tranzicije, koji su primjereni malim poljoprivrednim gospodarstvima i specifičnostima otočne poljoprivrede u području.

U poljoprivredi postoje potrebe za ulaganjima radi daljnjeg povećanja konkurentnosti proizvodnje i prerade u ključnim, ali i drugim sektorima, povećanja kvalitete i inoviranja

proizvoda te za daljnjim širenjem i trajnijim povezivanjem sektora poljoprivrede, turizma, kulture i očuvanja okoliša i prirode. Potrebo je razvijati nepoljoprivredne djelatnosti u malim poljoprivrednim gospodarstvima za koje na čitavom području LAG-a 5 postoje dobri resursi, prirodni i kulturno-povijesni, naročito, ima li se u vidu rast suvremene turističke potražnje. Također, tu su potrebe za daljnjim sustavnim predstavljanjem i promoviranjem poljoprivrednih, prehrambenih i drugih lokalnih proizvoda, osobito autohtonih te brendiranjem područja LAG-a 5 za proizvode i usluge povećane dodane vrijednosti. Uz to javlja se potreba za podrškom i poticajima za uvođenje i primjenu novih tehnologija u proizvodnji i preradi te za pripremom i provedbom programa i projekata zelene i digitalne tranzicije. Postoji i potreba za oživljavanjem i očuvanjem tradicijskih vrijednosti sela i poljoprivrede (arhitekture, zanata, običaja i dr.).

U turizmu postoje potencijali za pokretanje i razvoj nepoljoprivrednih inovativnih i novih djelatnosti, očekivani dinamičan rast, te za razvoj selektivnih oblika turizma (ruralnog, nautičkog, sportskog, kulturnog, eno-gastro, vitality i dr.) te podizanje kvalitete usluga. Za budući razvoj važni su i dosadašnje iskustvo i uključenost poljoprivrednih gospodarstva u turističke aktivnosti kao i njihov interes za širenje i nove poslovne pothvate. Osobite mogućnosti pruža nastavak održavanja i inoviranje organiziranih, atraktivnih manifestacija, na većem dijelu područja LAG-a 5, u organizaciji više JLS-ova, koje kombiniraju običajna tradicionalna, kulturna, sportska i druga događanja s eno i gastro ponudom uz lokalne poljoprivredne i druge proizvode i usluge. Također, postoje mogućnosti za daljnju izgradnju turističke infrastrukture, koji povezuju prostore pojedinih dijelova LAG-a 5 što odgovara suvremenoj turističkoj potražnji.

Izražene su potrebe za daljnjim ulaganjima i povezivanjem svih dijelova LAG-a 5 radi zajedničkog razvoja održivog turizma i rasta turističke ponude usmjerene na turiste veće kupovne moći, čije su preferencije upoznavanje autohtonih eno i gastro proizvoda visoke kvalitete i doživljavanje lokalne tradicije, povijesne, kulturne i prirodne baštine. S time su povezane i potrebe za ulaganjima u nepoljoprivredne djelatnosti u poljoprivrednim gospodarstvima koje su vezane za turizam i druge djelatnosti.

Potencijal za demografska poboljšanja predstavlja rad na daljinu, prednosti života u očuvanoj prirodi i okolišu, način života u malim zajednicama te trend napuštanja urbanih sredina i doseljavanje u ruralne krajeve, osobito mladih obitelji, koje ostaju ili dolaze živjeti i raditi na područje LAG-a 5. Glavne potrebe ovdje su podrška stvaranju i jačanju poduzetničkog duha kod mladih i potpora za programe zapošljavanja i samozapošljavanja mladih u gospodarskim i društvenim sektorima te priprema i provedba lokalnih programa podrške mladim obiteljima s djecom.

Prilike za razvoj područja LAG-a 5, osobito u području glavnih gospodarskih sektora, društvene infrastrukture i očuvanja okoliša i prirode su: financiranje programa i projekata za razvoj ruralnih područja i otoka od strane EU-a; provedbe državnih, županijskih i drugih programa razvoja; politike i programi zelene i digitalne tranzicije; trendovi razvoja suvremenog turizma (zaštita okoliša, kultura, rekreacija, način života, doživljaji), porast potražnje za ekološkim poljoprivrednim te za autohtonim, brendiranim i proizvodima s oznakom kvalitete; provedba državnih i županijskih strategija i programa razvoja poljoprivrede, turizma, zaštite okoliša u ruralnim otočnim područjima; jačanje međunarodne suradnje u razvoju ruralnih područja i otoka; razvoj i uporaba novih tehnologija, digitalizacija gospodarstva, uprave i društva.

Ograničenja i prijetnje razvoju su: neodgovarajuća provedba nacionalne politike razvoja ruralnog i otočnog područja; loša regulativa za prostorno planiranje, upravljanje prostorom; pritisak nekretninskog biznisa i turizma na prostor i lokalni razvoj; nastavak negativnih demografskih trendova u državi; negativne posljedice klimatskih promjena; elementarne nepogode (požari, potresi i dr.); ekološke katastrofe (havarije brodova, smeće iz susjednih država i dr.); globalne krize.

Tablica 24: SWOT analiza LAG-a 5 - detaljna SWOT analiza u Prilogu br.6

Snage	Slabosti
<u>Kulturna i prirodna baština</u> Bogata i raznovrsna kulturna baština Očuvana bogata prirodna baština Visoka kvaliteta morskog i kopnenog okoliša <u>Komunalna i društvena infrastruktura</u> Javna vodoopskrba u većini područja Ulaganja u gospodarenje otpadom Uglavnom dobra opskrba elektro energijom Kulturna infrastruktura (galerije, muzeji i dr.) Mreža primarnog zdravstvenog sustava Kvalitetan obrazovni kadar i kvalitetni programi Sportska infrastruktura za neke sportove <u>Poduzetništvo</u> Poslovne zone i poduzetnička infrastruktura <u>Poljoprivreda</u> Vinogradarstvo, maslinarstvo, gastro-eno proizvodi i usluge Povezivanje poljoprivrede, turizma, kulture i očuvanja okoliša kroz zajedničke programe <u>Turizam</u> Rast turizma i kvalitete usluga Selektivni oblici turizma OPG-ovi uključeni u turizam <u>Demografija</u> Primjeri mladih obitelji koje ostaju živjeti i raditi na području LAG-a 5 te poduzetnika Proaktivni mladi visokoobrazovani ljudi na području LAG-5	<u>Kulturna i prirodna baština</u> Ugrožavanje kulturne i prirodne baštine Neadekvatno planiranje zahvata u prostoru, brz rast turizma Nedovoljno valorizirana kulturna baština Degradacija zemljišta i krajobraza <u>Komunalna i društvena infrastruktura</u> Nedovoljno održavanje cestovne infrastrukture Loša digitalna infrastruktura Nedovoljna vodoopskrba u turističkoj sezoni Neriješena odvodnja kanalizacije Nelegalna odlagališta otpada Nedovoljno korištenje solarne energije Nedostatna infrastruktura za suvremenu kulturu Nedostatak medicinskog osoblja, prostora i zdravstvene opreme Manjak vrtića u nekim dijelovima LAG-a Nedovoljna opremljenost škola Nedostatak usluga za sve ugrožene skupine Manjak infrastrukture za pojedine sportove <u>Poduzetništvo</u> Nedostatna poduzetnička klima i infrastruktura Nedovoljni poticaji za razvoj neproizvodnih djelatnosti <u>Poljoprivreda</u> Usitnjenost poljoprivrednih površina Slaba upotreba novih tehnologija (zelene i digitalne tranzicije) za male OPG-ove i specifičnosti otočne poljoprivrede Nedovoljno razvijena ekološka poljoprivreda <u>Turizam</u> Nezadovoljavajuća kvaliteta smještajnih kapaciteta Nedovoljno kvalitetna turistička infrastruktura Nedovoljna ulaganja u razvoj destinacije <u>Demografija</u> Depopulacija čitavog područja LAG-a i starenje stanovništva Nedovoljna obrazovanost ukupnog stanovništva
Prilike	Prijetnje
Financiranje razvojnih projekata iz fondova EU-a, državnih, županijskih i drugih programa Programi zelene i digitalne tranzicije Trendovi potražnje suvremenog turizma Razvoj i uporaba novih tehnologija, digitalizacija gospodarstva, uprave i društva	Neodgovarajuća provedba nacionalne politike ruralnog i otočnog razvoja Negativni demografski trendovi u RH i iseljavanje mladih Klimatske promjene, ratovi i bolesti, pandemije globalna gospodarska kriza i elementarne nepogode

Brzi rast korištenja solarne energija i energije vjetra Rast broja digitalnih nomada, trend rada na daljinu i deurbanizacije Provedba državnih i županijskih strategija razvoja, programa razvoja poljoprivrede, turizma i dr.	Nove invazivne vrste u moru i na kopnu Loše prostorno planiranje i upravljanje prostorom Pritisak nekretninskog biznisa i brzog rasta turizma koji nije održiv
--	--

5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS-a

5.1. Prikaz potreba područja LAG-a 5

Prikaz potreba, opis općih i posebnih ciljeva te prikaz intervencija na području LAG 5 temelji se na rezultatima radionica Radne skupine za izradu LRS-a, konzultacijama s dionicima, provedenoj anketi sastancima fokus grupa te radionicama Ministarstva poljoprivrede i APPRRR-a.

Tablica 25: Potrebe područja LAG-a 5

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba
P1: Razvoj konkurentne otočne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda	Ulaganja u znanje i opremu, uvođenje suvremenih proizvodnih procesa, proširenje poljoprivredne proizvodnje i prerade, ulaganja za održivo korištenje resursa te za očuvanje okoliša i jačanje zajedništva u lokalnim zajednicama.	OC1: Razvoj poduzetništva	SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a
P2: Održiv i inovativan turizam povezan s kulturnom i prirodnim razvojnom resursnom osnovom	Jačanje održivog razvoja posebnih oblika turizma, poglavito zelenog i kreativnog, daljnje unapređenje postojećih i novih i inovativnih aktivnosti uz očuvanje prirodne i kulturne baštine i povećanje povezanosti lokanih zajednica	OC1: Razvoj poduzetništva	SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5
P3: Razvoj poduzetništva za diversifikaciju otočnog gospodarstva	Poticanje i podupiranje interesa za poduzetništvo posebno kod mladih, u djelatnostima kao što su IT, zaštita okoliša, kulturne i kreativne industrije, jačanje poduzetničke infrastrukture.	OC1: Razvoj poduzetništva	SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5
		OC2: Jačanje integracije lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja
P4: Razvoj male infrastrukture i usluga u lokalnim ruralnim zajednicama	Ulaganja u malu infrastrukturu s organiziranjem osnovnih usluga za stanovništvo, za rad udruga u civilnom sektoru uz povezivanje s drugim potrebama za poboljšanje kvalitete življenja stanovništva.	OC1: Razvoj poduzetništva	SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5
		OC2: Jačanje integracije lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja

P5: Valorizacija, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine	Unapređenje očuvanja zaštićenih dijelova prirode i svih drugih vrijednih prirodnih i kulturnih osobitosti, potpore nastavku istraživanja, valorizacije i interpretacije kulturne i prirodne baštine, osobito primjenom suvremenih tehnologija.	OC1: Razvoj poduzetništva	SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5
		OC2: Jačanje integracije lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja
P6: Umrežavanje (sektorsko i međusektorsko) te međugeneracijsko povezivanje i solidarnost	Poboljšanje svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, povezanost i suradnja svih dijelova i svih razvojnih dionika, korištenjem partnerstva, inovativnih metoda (društvenih inovacija) pomoću informacijskih tehnologija.	OC1: Razvoj poduzetništva lokalne zajednice	SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5
		OC2: Jačanje integracije lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja

P1: Razvoj konkurentne otočne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda

Na području LAG-a 5 tradicionalno je maslinarstvo, vinogradarstvo i vinarstvo s etabliranim vinskim sortama i zaštitom izvornosti, te ponegdje, povrćarstvo i voćarstvo. Područje je poznato po akvakulturi i prepoznatljivoj gastronomskoj ponudi. Proizvodi se plasiraju kroz turizam (kratkim lancima opskrbe). Poljoprivrednom proizvodnjom i preradom većinom se bave mala poljoprivredna gospodarstva te niz većih, afirmiranih proizvođača u vinarstvu i maslinarstvu. Obradive poljoprivredne površine kontinuirano se smanjuju. Poljoprivrednu proizvodnju karakteriziraju sporo i nedostavno usvajanje i korištenje poboljšanih i novih metoda proizvodnje i prerade, novih tehnologija, osobito onih koje omogućuje digitalna i zelena tranzicija. Zbog starenja stanovništva, manje zainteresiranosti mladih za poljoprivredu, a radi uspješnog razvoja turizma, te posebno veće potražnje za lokalnim kvalitetnim proizvodima, nužna su ulaganja u poljoprivredna gospodarstva s ciljem podizanja konkurentnosti i održivosti u poljoprivredi i preradi, te porasta i inoviranja proizvodnje i proizvoda. Potrebna su ulaganja u znanje i opremu za uvođenje suvremenih proizvodnih procesa, opremu za poboljšanje i proširenje proizvodnje i prerade, za uvođenje digitalizacije (praćenje, nadzor, zaštitu biljaka i organizaciju poslovnih procesa), kao i ulaganja za održivo korištenje resursa (vode za navodnjavanje, solarne energije). Potrebna su i ulaganja za podizanje kvalitete, inoviranje i stvaranja novih proizvoda. Sva ulaganja trebaju ujedno doprinositi i boljem očuvanju okoliša i zaštiti prirode te zadržavanju mladih u poljoprivredi i povezanim djelatnostima. Ujedno je potrebno jačati umreženost, suradnju i partnerstva, te zajedništvo u lokalnim zajednicama.

P2: Održiv i inovativan turizam povezan s kulturnom i prirodnom razvojnom resursnom osnovom

Ostvaruje se stalan rast i širenje turističke ponude, osobito posebnih oblika turizma (gastro-eno, rekreacijski, nautički, kulturni, doživljajni, kreativni, seoski i dr.). Turistička ponuda usmjerava se na turiste veće kupovne moći, čije su preferencije upoznavanje i doživljaj lokalne tradicije, autohtonih eno-gastro proizvoda, povijesne, kulturne i prirodne baštine. Potrebno je jačati razvoj tih oblika turizma, posebno zelenog i kreativnog turizma. Turizam je prilika za unapređenje poljoprivrede, lokalnih proizvoda i usluga, za razvoj poslovanja malih poljoprivrednih gospodarstava, obrta te malih tvrtki. Zato je potreba poduprijeti daljnje unapređenje postojećih i novih i inovativnih aktivnosti (na pr. povezivanje proizvođača poljoprivrednih i drugih lokalnih proizvoda i usluga u zajedničkom predstavljanju i prodaji putem uspješnih lokalnih turističkih manifestacija koje kombiniraju običajna tradicionalna, kulturna, sportska i druga događanja, uvođenje „brenda“ područja LAG-a 5 za proizvode i usluge, prodaje na digitalnim platformama i dr.). Također, potrebno razvijati održiv razvoj turističke ponude poljoprivrednih gospodarstava, ali i drugih inovativnih dionika u turizmu, a koji je u skladu sa zaštitom okoliša i prirode, jačanjem ekološke svijesti lokalnog stanovništva i turista te očuvanja prirodne i kulturne baštine i resursne osnove te jačanjem zajedništva unutar i između lokalnih zajednica.

P3: Razvoj poduzetništva za diversifikaciju otočnog gospodarstva

Poduzetništvo je uglavnom slabo razvijeno. Iako postoje dobri resursi, prirodni i stvoreni, nedostaje poduzetnička klima i veći interes za poduzetničke pothvate. Stoga postoji potreba za razvojem poduzetništva te poduzetničkog načina razmišljanja i života u širokom spektru djelatnosti neophodnih za kvalitetan život stanovnika i ukupan gospodarski razvoj lokalnih zajednica. Poseban naglasak u razvoju poduzetništva trebalo bi staviti na jačanje potpora

u području digitalne i zelene tranzicije. Ukazala se potreba za poticanjem i podupiranjem interesa za poduzetništvo posebno kod mladih, u djelatnostima kao što su IT, zaštita okoliša, kulturne i kreativne industrije te onima vezanim za lokalne prirodne, kulturne i tradicijske posebnosti, interesa za učeničko poduzetništvo (učeničke zadruge), društveno poduzetništvo, te za digitalne nomade. Potrebna je daljnja podrška izgradnji poduzetničke infrastrukture (na pr. unapređenje postojećih centara za poduzetništvo i otvaranje novih, otvaranje centra za *start-up*-ove, *co-working* prostora i dr.), kao i razvoju programa prijenosa znanja i vještina potrebnih u poduzetništvu. Također i jačanje povezanosti lokalnih proizvođača i potrošača hrane (sigurnije količine u proizvodnji i otkupu za turističke svrhe).

P4: Razvoj male infrastrukture i usluga u lokalnim ruralnim zajednicama

Društvena i komunalna infrastruktura, u malim i prostorno raspršenim otočnim zajednicama¹² LAG-a 5 i dalje su ključna razvojna potreba. Te zajednice i dalje nemaju osnovnih usluga ili je stanovnicima otežana njihova dostupnost (javni prijevoz, trgovine, pošta, obrtničke usluge, sport, kultura, socijalne usluge, aktivnosti u slobodno vrijeme). Posebno se pogoršava situacija za lokalno stanovništvo u vrijeme turističke sezone. Društvena infrastruktura i ulaganja u opremanje, posebno su važni u području predškolskog i školskog odgoja, zdravstva, društvene uključenosti, sporta i rekreacije, kako za lokalno stanovništvo tako i za posjetitelje. Potrebna unapređenja uvjeta za život stanovništva i zajedništva u otočnim zajednicama važna je i radi smanjivanja iseljavanja mladih i naseljavanja mladih obrazovanih obitelji. Postoji i potreba za pojačanom brigom za starije i nemoćne, za osobe s invaliditetom i osobe iz drugih ranjivih skupina. Jačanje civilnog društva važno je zbog doprinosa poboljšanju kvalitete života u malim zajednicama i očuvanju njihovog identiteta i društvenih vrijednosti. Potrebno je ulaganja u malu infrastrukturu povezati s organiziranjem i provedbom osnovnih usluga za stanovništvo (na pr. pružanja osobnih usluga u izoliranim naseljima, administrativnih usluga putem digitalnih platformi i dr.), kao i za rad civilnih udruga koje rade na poboljšanju kvalitete življenja u svojim zajednicama. Ove potrebe treba povezati s drugim potrebama i onda, sinergijom, doprinijeti ukupnom poboljšanju kvalitete življenja stanovništva i zajedništva u lokalnim zajednicama.

P5: Valorizacija, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine

Izrazita je potreba za nastavkom i poboljšanjem zaštite i očuvanja prostora LAG-a 5 s obzirom na veliko bogatstvo i vrijednosti kulturne i raznolikosti prirodne baštine (zaštićena prirodna i kulturna baština od nacionalnog i međunarodnog značaja). Posebno je važno zbog snažnog rasta turizma i pritiska na prostor, ali i zbog drugih pritiska i klimatskih promjena, poduprijeti i proširiti aktivnosti zaštite i održivog korištenja kulturne i prirodne baštine. Potrebno je unaprijediti očuvanje zaštićenih dijelova prirode (Nacionalni park i Park prirode) kao i svih drugih vrijednih prirodnih osobitosti na čitavom području LAG-a 5 (krajobraz, bioraznolikost, akvatorij i dr.), pružiti potporu nastavku istraživanja, valorizacije i interpretacije kulturne i prirodne baštine, osobito primjenom suvremenih tehnologija. Iste potrebe javljaju se i u očuvanju materijalne i nematerijalne kulturne baštine. Potrebno je jačati postojeće, inovirati i razvijati nove prakse očuvanja prirodne i kulturne baštine kod svih generacija lokalnog stanovništva i turista, radi prepoznatljivosti područja LAG-a 5 i jačanja njegovog identiteta. Potrebno je u lokalne planove i programe razvoja i očuvanja uvrstiti postojeće smjernice iz zakonskih propisa.

P6: Umrežavanje (sektorsko i međusektorsko) te međugeneracijsko povezivanje i solidarnost

LAG 5 karakteriziraju razvojne posebnosti, prostorni diskontinuitet područja, nedovoljno dobra prometna mobilnost i digitalna (IKT) povezanost i unutar područja LAG-a 5 i prema okruženju, razlike (gospodarske, kulturne, društvene) između obalnih i kopnenih naselja/zajednica unutar JLS-ova. Da bi se omogućio učinkovitiji integrativni razvoj čitavog područja potrebni su zahvati na povećanju suradnje i povezanosti unutar čitavog područja LAG-a 5, na poboljšanju svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, povezanosti i suradnje svih dijelova i svih vrsta razvojnih dionika LAG-a 5 (unutar istih razvojnih interesnih skupina te između njih, inkluzije svih razvojnih skupina – mladih, starijih i dr. osjetljivih skupina i sl.). To se može ostvariti korištenjem partnerstva, inovativnih metoda (društvenih inovacija) te suvremenih informacijskih tehnologija (informacijsko komunikacijske platforme, baze podataka i dr.) za jačanje umrežavanja, suradnje, osnaživanje zajedništva u svrhu smanjenja društvenih nejednakosti, razvoja identiteta i vidljivosti LAG-a 5. Također i izradom kataloga razvojnih planova svih ustanova koje djeluju na području LAG-a5, a čiji se interesi preklapaju.

¹² Poluotok Pelješac se prema Zakonu o otocima ubraja u otoke.

5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS-a

Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS-a

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
OC1: Razvoj poduzetništva	Ostvarenje cilja treba posebno doprinijeti osnaživanju, povezivanju te otpornom i prosperitetnom razvoju ruralnih zajednica, te na održiv način odgovoriti na razvojne potrebe i dugoročne izazove s kojima se one suočavaju.	SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5.	Cilj je jačanje razvoja poduzetništva u svim granama specifičnim za ovo područje, a posebno onih koje doprinose diversifikaciji gospodarstva i povećanju dodane vrijednosti u poljoprivredi, preradi i ruralnom turizmu te obogaćuju razvoj identiteta i šire prepoznatljivosti čitavog područja.
OC2: Jačanje integracije lokalne zajednice	Cilj je doprinijeti održivom korištenju razvojnih resursa u sinergiji s aktivnim ljudskim potencijalom putem međugeneracijske i međusektorske suradnje te omogućiti povećanje otpornosti ruralnih zajednica područja.	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja.	Cilj je postići povećanje povezanosti čitavog područja u svakom smislu, poboljšanje dostupnosti usluga i razvoj društvenih inovacija radi jačanja ruralnih zajednica za opću dobrobit svih stanovnika i posjetitelja područja.

OC1: Razvoj poduzetništva

Ovim općim ciljem LAG 5 doprinosi ključnoj horizontalnoj razvojnoj politici za ruralna područja Europske unije – Dugoročnoj viziji za ruralna područja. LAG 5 će ovim ciljem posebno doprinijeti osnaživanju, povezivanju te otpornom i prosperitetnom razvoju ruralnih zajednica, kako bi na održiv način odgovorio na dugoročne izazove s kojima se one suočavaju, a koji proizlaze iz globalizacije, urbanizacije prostora te depopulacije. LAG 5 će doprinosom ovome cilju posebno koristiti prilike koje pružaju zelena i digitalna tranzicija upotrebom svojih vlastitih razvojnih potencijala i rješavati svoje specifične potrebe. Ovim ciljem LAG 5 želi postići jačanje poduzetničke atmosfere i zaštite okoliša te pružiti nove prilike za očuvanje prirodnih resursa i ozelenjivanje djelatnosti u cilju borbe protiv klimatskih promjena uz istovremeno osiguravanje jačanja kapaciteta te raznolikih mogućnosti zapošljavanja što će omogućiti revitalizaciju lokalnih zajednica.

SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5

Područje LAG-a 5 ima dugu poduzetničku tradiciju u različitim razvojnim sektorima, posebno u poljoprivredi i proizvodnji hrane, turizmu te brojnim tradicijskim znanjima i vještinama, no poduzetničke aktivnosti se smanjuju kao i mogućnosti kvalitetnog održivog zapošljavanja što uzrokuje migracije mladog i obrazovanog stanovništva. Starenje stanovništva kao i smanjen poduzetnički interes mladih, posebno za očuvanje tradicijske poljoprivredne djelatnosti i proizvodnje lokalne hrane, s jedne strane, te brz razvoj turizma kao bliskog tržišta, s druge strane, ukazuje na nužnost ulaganja u povećanje konkurentnosti i održivosti otočne poljoprivrede i prerade kao i njezino povezivanje s lokalnim tržištem turizma (lokalna samoopskrba). U ovom gospodarskom sektoru, kao i u nepoljoprivrednim djelatnostima, iako postoje razvojni resursi i potencijal, nedostatni su poduzetnička klima i interes aktivnih stanovnika. Stoga je ovaj cilj usmjeren na jačanje općeg razvoja poduzetništva u svim sektorima

specifičnim za ovo područje, a posebno onih koje će omogućiti diversifikaciju gospodarskih aktivnosti i povećanje dodane vrijednosti u poljoprivredi, proizvodnji hrane, ruralnom turizmu te pospešiti očuvanje i razvoj identiteta odnosno šire prepoznatljivosti prostora LAG-a 5.

OC2: Jačanje integracije lokalne zajednice

Društvena i komunalna infrastruktura u malim i prostorno raspršenim otočnim zajednicama¹³ LAG-a 5 kao i veće povezivanje stanovništva oduvijek su bile ključne razvojne potrebe. Iako su s dosadašnjim ulaganjima i razvojem turizma ostvarena značajna poboljšanja, osobito u komunalnoj infrastrukturi i dalje postoje potrebe za novim ulaganjima i osuvremenjivanjem, osobito male infrastrukture u izdvojenim ruralnim zajednicama kojima nedostaje i sadržaja i usluga. Društvena infrastruktura koja bi trebala omogućiti društvenu uključenost stanovnika preduvjet je za rješavanje jednog od ključnih problema područja, depopulacije. Ovim općim ciljem LAG 5 želi doprinijeti održivom korištenju razvojnih resursa u sinergiji s aktivnim ljudskim potencijalom putem međugeneracijske i međusektorske suradnje odnosno doprinijeti povećanju otpornosti ruralnih zajednica područja.

SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja

LAG 5 ima razvojne posebnosti koje ga razlikuju od većine drugih LAG-ova. Karakterizira ga prostorni diskontinuitet, slaba prometna povezanost i mobilnost unutar područja i prema okruženju. Velike su razlike u razvoju lokalnih zajednica u obalnom području i unutrašnjosti. Razvojni dionici su međusobno nepovezani i ne djeluju u sinergiji. Ovim specifičnim ciljem LAG 5 želi postići povećanje povezanosti u svakom smislu, poboljšanje dostupnosti usluga te razvoj društvenih inovacija kako bi se omogućilo jačanje ruralnih zajednica za opću dobrobit svih stanovnika i posjetitelja područja.

5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje

Tablica 27: Intervencije u LRS

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Potreba	Intervencija
OC1: Razvoj poduzetništva	SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5	P1: Razvoj konkurentne otočne poljoprivrede i prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda	INT 1.1.: Jačanje konkurentnog i okolišno prihvatljivog ruralnog gospodarstva i stvaranje radnih mjesta
			INT 1.2.: Cjelovit i uravnotežen razvoj i održivo korištenje prirodnih i kulturnih razvojnih resursa
		P2: Održiv i inovativan turizam povezan s kulturnom i prirodnim razvojnom resursnom osnovom	INT 1.1.: Jačanje konkurentnog i okolišno prihvatljivog ruralnog gospodarstva i stvaranje radnih mjesta
			INT 1.2.: Cjelovit i uravnotežen razvoj i održivo korištenje prirodnih i kulturnih razvojnih resursa

¹³ Poluotok Pelješac se prema Zakonu o otocima ubraja u otoke.

		P3: Razvoj poduzetništva za diversifikaciju otočnog gospodarstva	INT 1.1.: Jačanje konkurentnog i okolišno prihvatljivog ruralnog gospodarstva i stvaranje radnih mjesta
			INT 1.2.: Cjelovit i uravnotežen razvoj i održivo korištenje prirodnih i kulturnih razvojnih resursa
		P4: Razvoj male infrastrukture i usluga u lokalnim ruralnim zajednicama	INT 1.1.: Jačanje konkurentnog i okolišno prihvatljivog ruralnog gospodarstva i stvaranje radnih mjesta
			INT 1.2.: Cjelovit i uravnotežen razvoj i održivo korištenje prirodnih i kulturnih razvojnih resursa
		P5: Valorizacija, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine	INT 1.1.: Jačanje konkurentnog i okolišno prihvatljivog ruralnog gospodarstva i stvaranje radnih mjesta
			INT 1.2.: Cjelovit i uravnotežen razvoj i održivo korištenje prirodnih i kulturnih razvojnih resursa
		P6: Umrežavanje (sektorsko i međusektorsko) te međugeneracijsko povezivanje i solidarnost	INT 1.1.: Jačanje konkurentnog i okolišno prihvatljivog ruralnog gospodarstva i stvaranje radnih mjesta
			INT 1.2.: Cjelovit i uravnotežen razvoj i održivo korištenje prirodnih i kulturnih razvojnih resursa
OC2: Jačanje integracije lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja	P3: Razvoj poduzetništva za diversifikaciju otočnog gospodarstva	INT 2.2 : Integrativni razvoj ukupnog područja LAG-a 5
		P4: Razvoj male infrastrukture i usluga u lokalnim ruralnim zajednicama	INT 2.1 : Razvoj male infrastrukture i usluga
			INT 2.2 : Integrativni razvoj ukupnog područja LAG-a 5
		P5: Valorizacija, očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine	INT 2.1 : Razvoj male infrastrukture i usluga
			INT 2.2 : Integrativni razvoj ukupnog područja LAG-a 5
		P6: Umrežavanje (sektorsko i međusektorsko) te međugeneracijsko povezivanje i solidarnost	INT 2.1 : Razvoj male infrastrukture i usluga
			INT 2.2 : Integrativni razvoj ukupnog područja LAG-a 5

Zajedničke značajke za sve intervencije LAG-a u okviru LRS

Najviša ukupna vrijednost projekta (ili operacije) kojem će se pružiti potpora je do 300.000,00 EUR (bez PDV-a) dok je najviši iznos potpore po projektu koju LAG može dodijeliti do 200.000,00 EUR.

Zajednička načela kriterija kojima se postiže **prednost prilikom odabira projekata** (operacija) u okviru provedbe intervencija LAG-a zasnivaju se prvenstveno na doprinosu projekta (operacije) ključnim elementima **dodane vrijednosti LEADER-a** i to:

- povećanju/jačanju socijalnog (društvenog) kapitala u lokalnim zajednicama,
- poboljšanju lokalnog upravljanja te
- poboljšanju rezultata i učinaka politike za područje LAG-a u usporedbi s provedbom bez LEADER pristupa.

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a koju LAG planira postići očitovat će se prvenstveno kroz potporu inovacijama (inovativnim pristupima) te poticanju sektorske i međusektorske suradnje (partnerski projekti), kao i jačem uključivanju osjetljivih društvenih skupina.

Inovacija je horizontalna tema koja prožima cijeli LRS i provedbu LEADER-a u cjelini. Svrha LRS je stvoriti adekvatno okruženje koje će omogućiti potporu promicanju inovacija i inovativnih aktivnosti/projekata. Operacija odnosno projekt ima inovativne značajke na lokalnoj razini ako rezultira uvođenjem nove aktivnosti ili novog proizvoda ili nove/inovativne metode ili usluge na lokalnoj razini (ukupno područje LAG-a). Važno je istaknuti kako je doprinos inovativnim i pametnim rješenjima u selima ujedno i jedan od kriterija doprinosa provedbi koncepta Pametnih sela.

Osnovni elementi primjene inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu sukladno članku 31. stavku 2. (d) Uredbe (EU) br. 2021/1060. za potrebe primjene u kriterijima odabira projekata (operacija) temelje se na:

- projektnim partnerstvima koja donose međusektorsku ili sektorsku suradnju različitih dionika u iznalaženju rješenja za razvojne potrebe područja LAG-a (partnerski projekti);
- potporom društvenim (socijalnim) inovacijama koje dovode do novih proizvoda i usluga kojima se rješavaju potrebe opće zajednice područja LAG-a, poput:
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja iz područja promicanja poduzetništva i poduzetničke kulture, uključujući nalaženje novih rješenja razvoja društvenog poduzetništva i partnerstva (zadruge)
 - inovativnih pristupa i modernih ekoloških praksi u području zaštite okoliša i prirode kao i implementacije aktivnosti biogospodarstva (bioekonomije)
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja u području inovativne proizvodnje lokalne hrane i drugih lokalnih proizvoda, informatičkih tehnologija, drugih aktivnosti područja, te u razvoju turizma (selektivni oblici, interpretacija baštine i sl.)
 - društvenih inovacija koje razvijaju nove oblike i načine uključivanja ranjivih skupina društva
 - tehnoloških i netehnoloških inovacija usmjerenih na nove tehnologije i metode koje omogućuju povećanje otpornosti na klimatske promjene, digitalizaciju i zelenu tranziciju, eko inovacije.

U svrhu jačanja doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a u elementu **poboljšanja rezultata i učinaka politike putem načela kriterija odabira prednost** će imati projekti (operacije)

„zajedničkog korisnika“ te oni kojima se ostvaruje „zajednički interes“. **Zajedničkim korisnikom** u smislu provedbe intervencija LRS i LAG-a smatraju se gospodarska udruženja (zadruga, klasteri i dr.), organizacije civilnog društva ili javno-pravna tijela te pravne osobe (ustanove i/ili poduzeća u većinskom javnom vlasništvu). Zajedničkim korisnikom smatra se i provedba zajedničkih projekata, odnosno, ako se projekti (operacije) provode u sektorskom ili međusektorskom partnerstvu.

Projekt odnosno operacija ima **Zajednički interes**, provodi li ga Zajednički korisnik i/ili ako je u kolektivnom interesu članova Zajedničkog korisnika i opće javnosti odnosno od dobrobiti za opću zajednicu. Takav projekt (operacija) treba biti više od zbroya pojedinačnih interesa članova Zajedničkog korisnika. Zajednički interes koji podrazumijeva doprinos interesu opće javnosti ujedno se dokazuje i ostvarivanjem doprinosa razvojnim potrebama područja LAG-a definiranim ovim LRS-om.

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti svih projekata (operacija), uključujući i partnerske projekte (operacije) u okviru provedbe intervencija LAG-a su:

- biti usklađen sa ciljevima iz LRS
- biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115
- provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu
- ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a)
- biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo
- biti usklađen s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekta (operacije) se primjenjuju na sve projekte (operacija) za koje se podnosi Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Partnerskim projektom se smatra projekt u kojem više korisnika na LAG natječaju sudjeluje u provedbi projekta u jednoj LAG intervenciji uz ispunjenje sljedećih uvjeta:

1. mora biti sklopljen Sporazum o suradnji između projektnih partnera
 2. mora biti definiran glavni partner (nositelj projekta)
 3. moraju biti jasno definirane i razgraničene aktivnosti i zadaće između projektnih partnera
- svi korisnici (partneri) moraju ispunjavati uvjete prihvatljivosti za LAG intervenciju za koju prijavljuju projekt

Ciljani korisnici (projektni promotori) LRS su sve pravne i fizičke osobe privatnog prava te pravne osobe javnog prava, pri čemu su zajednički temeljni odnosno opći uvjeti prihvatljivosti svih korisnika (pojedinačnih i zajedničkih) sljedeći:

- imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116;
- imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu;
- ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima.

Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika na LAG natječaju se primjenjuju na sve korisnike na LAG natječaju koji podnose Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Važno je istaknuti kako se Intervencija LEADER u okviru SP ZPP-a prvenstveno provodi na temelju članka 77. Uredbe (EU) br. 2021/2115 pod nazivom “Suradnja“, uključujući i članke 73., 74. te 75. navedene Uredbe.

Sukladno članku 77. stavku 3. Uredbe (EU) br. 2021/2115, intenzitet potpore u LAG intervenciji može iznositi **najviše 100%** prihvatljivih troškova projekta odnosno mogu se pokriti svi troškovi povezani s projektom.

U slučaju kada LAG intervencija uključuje ulaganja u skladu s člankom 73. Uredbe (EU) 2021/2115, intenzitet potpore može iznositi **najviše 65%** prihvatljivih troškova projekta, a iznimno se može povećati u sljedećim slučajevima:

1. **najviše 80%** kada je korisnik mladi poljoprivrednik¹⁴
2. **najviše 85%** za ulaganja malih poljoprivrednih gospodarstava¹⁵
3. **najviše 100%** za neproduktivna ulaganja¹⁶ i temeljne usluge i infrastrukturu u ruralnim područjima¹⁷.

Tablica 28: Projekti suradnje

Vrsta projekta suradnje	Područje interesa projekta suradnje	Očekivani rezultat provedbe projekta suradnje	Indikativni visina proračuna projekta suradnje u odnosu na ukupan iznos alokacije koju će LAG ostvariti u razdoblju 2023.-2027.
Transnacionalni	Turizam i tradicijska baština	Kreirana umrežena turistička ponuda različitih dionika zasnovana na tradicijskoj baštini područja	3 %
Međuteritorijalni	Kultura (kulturne industrije u ruralnim područjima)	Kreirani sadržaji povezani s kulturom za mlade	2 %

¹⁴ **Mladi poljoprivrednik** je osoba starija od 18 i mlađa od 40 godina (do navršene 41 god.) u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu, koja posjeduje odgovarajuće vještine i znanje o poljoprivredi te po prvi puta uspostavlja poljoprivredno gospodarstvo ekonomske veličine od 10.000 EUR do 100.000 EUR na kojem ima status nositelja/odgovorne osobe ili je status nositelja/odgovorne osobe po prvi put stekla unutar 5 (pet) godina do dana podnošenja zahtjeva za potporu, a u slučaju trgovačkog društva je i odgovorna osoba isključivo ukoliko je vlasnik najmanje 50% temeljnog kapitala društva.

¹⁵ **Malo poljoprivredno gospodarstvo** predstavlja poljoprivrednika koji ima ekonomsku veličinu od 3.000 do 10.000 EUR-a u slučaju ulaganja u sektor voća, povrća i cvijeća, odnosno do 15.000 EUR-a za ulaganja u ostalim sektorima.

¹⁶ **Neproduktivna ulaganja** su ona ulaganja koja ne dovode do značajnog povećanja vrijednosti ili profitabilnosti korisnika odnosno koja ne ostvaruju značajan dohodak, prihod ili dobit, ali pri tome imaju pozitivan utjecaj na primjerice: socijalnu uključenost, pomoć ranjivim skupinama, edukaciju, prijenos znanja i vještina, jačanje teritorijalnog identiteta, očuvanje baštine, okoliš i klimu i sl.

¹⁷ Pod **temeljnom uslugom i infrastrukturom u ruralnim područjima** podrazumijeva se ulaganje koje kumulativno ispunjava sljedeće: podiže kvalitetu života u ruralnim područjima (kulturno-društvenu i/ili obrazovno-odgojnu i/ili sportsko-rekreativnu i/ili rekreacijsku i/ili turističku i/ili komunalnu i/ili zdravstvenu i/ili javnih usluga itd.), namijenjeno je javnoj upotrebi/korištenju, mora biti javno dostupno različitim pojedincima i interesnim skupinama, ne smije biti profitnog karaktera (operativni prihodi ne smiju biti veći od operativnih troškova), provodi se u naselju s najviše 25.000 stanovnika.

Napomena: Sve navedeno u okviru intervencija podložno je dodatnim izmjenama i dopunama tijekom provedbe LRS sukladno konzultacijama s lokalnim razvojnim dionicima te dodatnim uputama/smjernicama nadležnog Upravljačkog i Provedbenog tijela.

Tablica 29: Opis intervencija

Naziv i kod intervencije	INT 1.1.: Jačanje konkurentnog i okolišno prihvatljivog ruralnog gospodarstva i stvaranje radnih mjesta
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a 5 definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos rješavanju razvojne potrebe područja LAG-a 5 koja se odnosi na jačanje razvoja konkurentne otočne poljoprivrede i stvaranje prepoznatljivih lokalnih prehrambenih proizvoda te je, ujedno, povezana s daljnjim razvojem lokalne ponude u turizmu uz očuvanje i održivo korištenje resursne osnove. Također, ova intervencija doprinijet će diversifikaciji djelatnosti na području kao i stvaranju novih proizvoda i usluga. Putem ove intervencije pružit će se potpora jačanju suradnje i umrežavanja lokalnih dionika gospodarskog razvoja. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a 5 bit će navedena u natječaju LAG-a. Fokus intervencije je na jačanju primarne otočne poljoprivrede pretežno malih poljoprivrednih gospodarstava, unaprjeđenju prerade poljoprivrednih proizvoda s ciljem stvaranja inovativne ponude koja se zasniva na tradicijskim vrijednostima i lokalnoj resursnoj osnovi. Isto tako, intervencijom će se omogućiti jačanje kapaciteta, prvenstveno malih, poljoprivrednika i prerađivača poljoprivrednih proizvoda u stjecanju novih znanja i vještina, uvođenju novih tehnologija, digitalizacije, prilagodbe zahtjevima tržišta i dr.). Intervencijom će se pružiti potpora provedbi zelene tranzicije malih poljoprivrednih proizvođača i prerađivača koja će omogućiti jačanje otpornosti na klimatske promjene (obnovljivi izvori energije, poboljšanje tala, bioraznolikosti i dr.). Intervencijom će se pružiti potpora proizvodnim i neproizvodnim aktivnostima na poljoprivrednim gospodarstvima. Također, ova intervencija omogućit će razvoj pristupa i rješenja te inovativnih aktivnosti kojima je svrha jačanje poduzetničke kulture, doprinos razvoju poduzetničkih ideja i otvaranje novih radnih mjesta u poljoprivredi i preradi poljoprivrednih proizvoda te jačanje suradnje. Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. uključujući članak 74. Uredbe (EU) br. 2021/2115. Intervencija izravno doprinosi Specifičnom cilju 1 LRS: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5 jer omogućuje stvaranje okvira za potporu prvenstveno ulaganjima u povećanje konkurentnosti i održivosti otočne poljoprivrede i prerade kao i njezino povezivanje s lokalnim tržištem turizma putem razvoja lokalne opskrbe. Ujedno, pružanjem potpore jačanju poljoprivredne proizvodnje i prerade zasnovane na lokalnim tradicijskim vrijednostima omogućuje razvoj identiteta područja te povećanje dodane vrijednosti LEADER-a. Intervencija doprinosi Općem cilju 1 LRS: Razvoj poduzetništva što se posebno ogleda u činjenici izravne potpore poduzetničkim inicijativama u njihovoj zelenoj i digitalnoj tranziciji te razvoju znanja i vještina kao i održivom poduzetništvu neophodnom za daljnji razvoj lokalne zajednice.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **Specifičnim ciljevima (SC/SO¹⁸) ZPP-a:**

SC2: Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju putem sljedećih pokazatelja:

R.3 Digitalizacija poljoprivrede min. 10 PG-ova koji primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a

R.9 Modernizacija min. 10 PG-ova koji primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa

SC4: Doprinos ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama, između ostalog, smanjenjem emisija stakleničkih plinova i poboljšanjem sekvenciranja ugljika, te promicanjem održive energije putem sljedećih pokazatelja:

R.15 Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora putem razvoja kapaciteta za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, uključujući biološke (u megavatima), za koja je dodijeljena potpora (min. 0,05 MW)

R.16 Ulaganja povezana s klimom min. 5 PG-ova koji primaju potporu za ulaganja u okviru ZPP-a, a kojima se doprinosi ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama te proizvodnji obnovljive energije ili biomaterijala

SC8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo (uključujući i R.37):

R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 1 ruralnog poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

- socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti očuvanja kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanja zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja
- lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, kao i putem promotivnih aktivnosti i medijskih objava o projektima
- rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i dr.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti

Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu provedbe SP ZPP, uz ranije navedeno, je objedinjenje potpore primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji i preradi poljoprivrednih proizvoda, u mogućnosti potpore PG-ovima (ispod 3.000 EUR ekonomske veličine) te projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.

¹⁸ SO – *Specific objective*. To je dodatna oznaka specifičnog cilja koja se pojavljuje u nadređenom regulatornom okviru za provedbu LRS. Unesen je radi lakšeg praćenja korelacije sa regulatornim okvirom uklj. SP ZPP.

Ciljani korisnici	Pravne i fizičke osobe privatnog prava, upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu ¹⁹ . Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u LAG natječaju.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a 5.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) Prihvatljive vrste projekata odnose se na primarnu poljoprivrednu proizvodnju, doradu, preradu i skladištenje poljoprivrednih proizvoda i sl. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: gradnja (uključujući rekonstrukciju i/ili adaptaciju) i/ili opremanje; marketinške aktivnosti usmjerene ka tržištu; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i dr. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a 5.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira prioritetno, su: – Veličina PG-a (prednost imaju PG-ovi sa EVPG iznad 3000) – Dužina poslovanja (prednost imaju projekti nositelja sa dužim trajanjem poslovanja) – Vrsta ulaganja (prednost imaju projekti opremanja) – Dodana vrijednost u primarnoj poljoprivredi (prednost imaju projekti koji moderniziraju primarnu polj. proizvodnju zasnovanu na tradiciji područja i/ili lokalnim resursima i doprinose zaštiti okoliša i/ili očuvanju biološke raznolikosti) – Dodana vrijednost u preradi (prednost imaju projekti kojima se kreiraju proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) – Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju u poljoprivredi i/ili preradi poljoprivrednih proizvoda) – Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti čije aktivnosti/ulaganja odnose na uvođenje obnovljivih izvora energije) – Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.

¹⁹ Napomena: U trenutku donošenja ove LRS relevantni upisnici su naziva: Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i/ili dr.

Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati u slijedećim slučajevima: – najviše 80% prihvatljivih troškova projekta kada je korisnik mladi poljoprivrednik, – najviše 85% prihvatljivih troškova projekta za ulaganja malih PG-ova. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	4
Broj sačuvanih radnih mjesta	3

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.3 Digitalizacija poljoprivrede
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	10
3.	Naziv pokazatelja	R.15 Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora
	Mjerna jedinica	MW
	Ciljna vrijednost	0,05
4.	Naziv pokazatelja	R.16 Ulaganja povezana s klimom
	Mjerna jedinica	Broj PG-ova koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	5
5.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	1
6.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnog gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10

Naziv i kod intervencije	INT 1.2.: Cjelovit i uravnotežen razvoj i održivo korištenje prirodnih i kulturnih razvojnih resursa
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a 5 definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos rješavanju potreba područja LAG-a koje se odnose na razvoj održivog i inovativnog turizma povezanog s kulturnom i prirodnim razvojnom osnovom, te na razvoj poduzetništva prvenstveno za diversifikaciju otočnog gospodarstva. Također, ovom intervencijom ujedno se doprinosi razvoju lokalnih tržišta za lokalne

- pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115
- doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a
- opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije
- ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS

prehrambene proizvode omogućujući umrežavanje za razvoj kratkih opskrbnih lanaca, za očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine. Ova intervencija pružit će potporu jačanju suradnje i umrežavanja lokalnih dionika prvenstveno s ciljem pružanja potpore gospodarstvu i njegovom jačanju. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se pružiti potpora u okviru ove intervencije razvojnim potrebama LAG-a 5 bit će na navedena u natječaju LAG-a.

Fokus intervencije usmjeren je na poboljšanje trženja, kratke lance opskrbe, suvremeni marketing, povezivanje s lokalnim kulturnim i sportskim manifestacijama, unaprjeđenje turizma u ruralnim zajednicama jačanjem novih načina povezivanja gastro/eno, turizma i kulture, na razvoj kulturnih i kreativnih industrija zasnovanih na kulturnoj i prirodnoj baštini, atraktivnostima s čitavog područja LAG-a 5, unaprjeđenje zaštite okoliša i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine te na razvoj društvenog poduzetništva. Intervencijom će se pružiti potpora provedbi zelene tranzicije lokalnih razvojnih dionika, s naglaskom na dionike u turizmu, posebno u zaštićenim područjima. Također, ova intervencija omogućit će razvoj pristupa i rješenja te inovativne aktivnosti kojima je svrha jačanje poduzetničke kulture, doprinos razvoju poduzetničkih ideja i otvaranje novih radnih mjesta u turizmu te s njime povezanim djelatnostima kao i djelatnostima povezanim s jačanjem zaštite i održivog korištenja razvojne resursne osnove područja. Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija izravno doprinosi **Specifičnom cilju 1 LRS: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5** jer omogućuje stvaranje okvira za potporu prvenstveno ulaganjima u povećanje konkurentnosti i održivosti lokalnog turizma i s njime povezanim djelatnostima kao i dionicima u očuvanju i održivom korištenju kulturne i prirodne baštine. Ujedno, potporom jačanju diversificiranog gospodarskog razvoja zasnovanog na održivom korištenju lokalne osnove, posebno za razvoj turizma i s njime povezanih djelatnosti omogućuje razvoj identiteta područja te povećanje dodane vrijednosti LEADER-a.

Intervencija doprinosi **Općem cilju 1 LRS: Razvoj poduzetništva** što se posebno ogleda u činjenici pružanja izravne potpore poduzetničkim inicijativama u njihovoj zelenoj i digitalnoj tranziciji te razvoju znanja i vještina kao i održivom poduzetništvu neophodnom za daljnji razvoj lokalne zajednice.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **Specifičnom cilju (SC/SO) 8 ZPP-a: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem slijedećih pokazatelja:**

R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 2 ruralna poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a (isključujući nova poduzeća)

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata (operacije) kojima se doprinosi Pametnim selima

R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe putem ruralnog stanovništva, min. 5.000 stanovnika ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a a koje su usmjerene na zaštitu okoliša, valorizaciju i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine

R.42 Promicanje socijalne uključenosti putem min. 20 osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora

	Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima: – socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika i/ili očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broj projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika koji se odnosi na političke strategije EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti i/ili aktivnosti jačanja razmjene znanja i vještina lokalnih razvojnih dionika Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu provedbe SP ZPP, uz ranije navedeno, očituje se i u integrirajućoj potpori diverzifikaciji ruralnog gospodarstva posebno turizma te s njim povezanih aktivnosti, uz održivo korištenje razvojne resursne osnove; kao i potpori malim i/ili društvenim poduzetnicima; potpori jačanju kapaciteta dionika, umrežavanja i suradnje; odnosno projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava te pravne i/ili fizičke osobe privatnog prava uključujući i PG-ove upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a 5.
Prihvatljive vrste projekata i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekata	Temeljni uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj poduzetništva, razvoj ruralnog turizma i s njime povezanih djelatnosti i aktivnosti, jačanje zaštite okoliša, valorizacije, očuvanja i održivog korištenja kulturne i prirodne baštine i dr. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti sljedeće prihvatljive aktivnosti: gradnja (uključujući rekonstrukciju i/ili adaptaciju) i/ili opremanje; marketinške aktivnosti; edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i dr. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a 5.

Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritetno, su: - Tip korisnika (prednost će imati zajednički korisnik) - Radno iskustvo u turizmu ili drugoj nepoljoprivrednoj djelatnosti (prednost imaju korisnici koji duže posluju) - Radna mjesta (prednost imaju ulaganja koja stvaraju nova radna mjesta i/ili čijom se provedbom zadržavaju radna mjesta) - Područje provedbe projekta (prednost će imati projekti koji se provode u područjima zaštićene prirodne baštine, uključujući i NATURA 2000 područja) - Dodana vrijednost u djelatnostima (prednost imaju projekti kojima se kreiraju proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u zaštitu okoliša i/ili ublažavanje klimatskih promjena) - Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi 65% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati u sljedećim slučajevima: – najviše 80% prihvatljivih troškova projekta kada je korisnik mladi poljoprivrednik, – najviše 85% prihvatljivih troškova projekta za ulaganja malih PG-ova. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	2
Broj sačuvanih radnih mjesta	3

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	2
2.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10
3.	Naziv pokazatelja	R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe
	Mjerna jedinica	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi
	Ciljna vrijednost	5.000

4.	Naziv pokazatelja	R.42 Promicanje socijalne uključenosti
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	20

Naziv i kod intervencije	INT 2.1.: Razvoj male infrastrukture i usluga
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a 5.
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a 5 definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos rješavanju razvojnih potreba područja LAG-a 5 koje se odnose na potrebu daljnjeg razvoja male lokalne infrastrukture i usluga na području LAG-a, posebno na male i prostorno izoliranije ruralne zajednice zbog otežanog pristupa osnovnim uslugama (kao što su, primjerice, javni prijevoz, trgovine, pošta, obrtničke usluge, sport, kultura, socijalne usluge aktivnosti u slobodno vrijeme). Društvena infrastruktura zahtjeva daljnje unaprjeđenje posebno u području predškolskog i školskog odgoja, zdravstva, društvene uključenosti, sporta i rekreacije i za lokalno stanovništvo i za posjetitelje. Potreba unaprjeđenja uvjeta za život stanovništva i zajedništva u otočnim zajednicama važna je i radi ublažavanja i rješavanja ključnih razvojnih problema, tj. iseljavanja mladih, njegovim smanjivanjem i naseljavanje mladih obrazovanih obitelji te radi brige o starijima kao i osobama iz osjetljivih skupina društva. Razvoj male infrastrukture i usluga doprinosi i ostvarenju drugih razvojnih potreba poput očuvanja razvojnih resursa te pruža potporu umrežavanju na svim razinama LAG-a 5 kao i međugeneracijskoj solidarnosti. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se pružiti potpora u okviru ove intervencije razvojnim potrebama LAG-a 5 biti će na navedena u natječaju LAG-a 5. Fokus intervencije usmjeren je na razvoj društvene i komunalne infrastrukture (mali zahvati) i usluga. Intervencijom će se pružiti potpora provedbi zelene tranzicije male infrastrukture, posebno u zaštićenim područjima. Također, ovom intervencijom omogućit će se razvoj različitih pristupa i rješenja te inovativnih aktivnosti kojima je svrha jačanje kvalitete života stanovnika uključujući i „pametna“ rješenja u ruralnim zajednicama, povezana s jačanjem zaštite okoliša. Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115. Intervencija izravno doprinosi Specifičnom cilju 2 LRS: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja jer omogućuje stvaranje okvira za potporu prvenstveno ulaganjima (investicijama) u potpunu infrastrukturu i razvoj usluga dostupnih ukupnom stanovništvu i posjetiteljima područja. Ujedno, razvoj infrastrukture i usluga povezanih s lokalnom baštinom i načinom života omogućuje razvoj identiteta područja te povećanje dodane vrijednosti LEADER-a. Intervencija doprinosi Općem cilju 2 LRS: Jačanje integracije lokalne zajednice jer društvena i komunalna infrastruktura te usluge u malim i prostorno raspršenim otočnim zajednicama i dalje predstavljaju preduvjet za jačanje povezivanja stanovnika i njihovo sinergijsko djelovanje u svrhu održivosti područja. Intervencija izravno i značajno doprinosi Specifičnom cilju (SC/SO) 8 ZPP-a: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući

	sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo putem sljedećih pokazatelja (uključujući R.37): R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 15 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe putem ruralnog stanovništva, min. 7.000 stanovnika ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a, koje su usmjerene na zaštitu okoliša, valorizaciju i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima: – socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broj projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika koji se odnosi na političke strategije EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu, osim gore navedenoga, očituje se u potpori maloj ruralnoj infrastrukturi i javnim uslugama sukladno specifičnim potrebama lokalne zajednice te projektima koji uključuju aktivnosti kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava kako je prethodno navedeno u zajedničkim značajkama za sve intervencije. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a 5.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a 5.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj male društvene i komunalne infrastrukture u svrhu poboljšanja kvalitete života stanovnika i potpore društvenoj sinergiji. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti prihvatljive aktivnosti kao što su: gradnja (uključujući rekonstrukciju i/ili adaptaciju) i/ili

	opremanje, edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i dr. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a 5.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritetno, su: - Doprinos kvaliteti života (prednost imaju projekti kojima se ulaže u multifunkcionalnu društvenu infrastrukturu vezanu uz kulturnu i/ili prirodnu i/ili tradicijsku baštinu područja) - Područje provedbe projekta (prednost će imati projekti koji se provode u područjima zaštićene prirodne baštine, uključujući i NATURA 2000 područja) - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju ulaganja u digitalizaciju javne infrastrukture ili usluga) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti čija ulaganja doprinose energetske učinkovitosti i/ili uvođenju obnovljivih izvora energije) - Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 100% prihvatljivih troškova projekta . Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	15
2.	Naziv pokazatelja	R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe
	Mjerna jedinica	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi
	Ciljna vrijednost	7.000

Naziv i kod intervencije	INT 2.2.: Integrativni razvoj ukupnog područja LAG-a 5
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a.
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a 5 definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos razvojnim potrebama područja LAG-a 5 koje se odnose na potrebu društvene integracije, sinergijskog djelovanja te umrežavanja (sektorskog i međusektorskog) kao i međugeneracijskog povezivanja i solidarnosti svih razvojnih dionika. Ovom intervencijom prvenstveno se želi omogućiti jačanje međusobne suradnje i

- pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115
- doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a
- opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije
- ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS

povezanosti dionika kako bi se prevladala prostorno-razvojna ograničenja. Intervencija je primarno usmjerena na poboljšanje svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, povezanost i suradnju svih dijelova i svih vrsta razvojnih dionika LAG-a 5 (unutar istih razvojnih interesnih skupina te između njih, inkluzije svih razvojnih skupina - mladih, starijih i dr. osjetljivih skupina i sl.). Intervencijom se potiče korištenje partnerstva, inovativnih metoda (društvenih inovacija) te suvremenih informacijskih tehnologija (informacijsko komunikacijske platforme, baze podatka i dr.) za jačanje umrežavanja, suradnje, osnaživanje zajedništva u svrhu smanjenja društvenih nejednakosti, razvoja identiteta i vidljivost LAG-a 5. Istovremeno, intervencija doprinosi i razvoju poduzetništva kao i valorizaciji, očuvanju i održivom korištenju kulturne i prirodne baštine te razvoju infrastrukture i usluga. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove intervencije, pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a 5 bit će na navedena u natječaju LAG-a 5.

Fokus intervencije usmjeren je na razvoj gospodarske i društvene komunikacije, povezanosti i razvojne suradnje svih dijelova LAG-a 5 korištenjem suvremenih komunikacijskih metodologija (informacijsko komunikacijske platforme, baze podatka, umjetne inteligencije), na jačanje prijenosa i razmjene iskustava i dobre prakse za zajedničke razvojne projekte čitavog područja LAG-a 5, zajedničke aktivnosti za vrednovanje prostora, zaštite prostornih resursa važnih za održivi razvoj lokalnih zajednica i očuvanje postojeće kvalitete života na čitavom području LAG-a 5 te brendiranje područja LAG-a 5 radi podizanja kvalitete i uspješnijeg plasmana autohtonih poljoprivrednih i drugih proizvoda i povećanja atraktivnosti turističke destinacije.

Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija izravno doprinosi **Specifičnom cilju 2 LRS: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja** budući da omogućuje stvaranje okvira za potporu prvenstveno međusobnoj suradnji lokalnih razvojnih dionika i jačanju kapaciteta za opći gospodarski i društveni razvoj te izravno doprinosi razvoju identiteta područja i povećanju dodane vrijednosti LEADER-a.

Intervencija doprinosi **Općem cilju 2 LRS: Jačanje integracije lokalne zajednice** jer je razvoj međusobne komunikacije i povezivanje razvojnih dionika osnovni preduvjet za jačanje otpornosti te živ i održiv razvoj područja.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **Specifičnom cilju (SC/SO) 8 ZPP-a: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo**

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 20 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima

R.42 Promicanje socijalne uključenosti putem broja min. 50 osoba obuhvaćenih projektima usmjerenim razvoju jačanju komunikacije i kapaciteta te suradnje.

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

	– socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na socijalnu (društvenu) interakciju stanovnika i/ili aktivnosti produbljivanja solidarnosti, empatije prema ranjivim skupinama, jačanje kohezije zajednice (inkluzija) i/ili jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika i/ili očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili na jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima. – rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti i/ili jačanja razmjene znanja i vještina lokalnih razvojnih dionika i/ili jačanja volontiranja. Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu, uz gore navedeno, očituje se i u potpori povećanju kvalitete života stanovnika pomoću međusektorske suradnje usmjerene k jačanju kapaciteta i djelovanja putem zajedničkih projekata odnosno projekata kojima se isključivo ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava i/ili pravne osobe privatnog prava kako je prethodno navedeno u zajedničkim značajkama za sve intervencije. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj projekata suradnje usmjerenim na razvoj sektorske, međusektorske i međugeneracijske komunikacije, očuvanje tradicije, manifestacije, događanja, društvenu inkluziju, razmjenu znanja i vještina i sl. za jačanje kapaciteta i potporu društvenoj koheziji s naglaskom na inkluziju osjetljivih skupina društva te jačanju prepoznatljivosti područja. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti prihvatljive aktivnosti kao što su: gradnja (uključujući rekonstrukciju i/ili adaptaciju) i/ili opremanje, edukacijsko-informativne aktivnosti; promotivne aktivnosti i dr. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a 5.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritetno, su:

	- Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u digitalizaciju) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti/ulaganja u zaštitu okoliša i ublažavanje klimatskih promjena) - Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a može se uvećati do 100% ukupno prihvatljivih troškova ako navedeni projekti predstavljaju neproduktivna ulaganja. Dodatno će se definirati u LAG natječaju.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	1
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	20
2.	Naziv pokazatelja	R.42 Promicanje socijalne uključenosti
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	50

Skupni prikaz svih pokazatelja za sve intervencije LRS

Intervencija LRS	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Doprinos pokazateljima rezultata ZPP	Ciljna vrijednost po godinama							Ukupna vrijednost
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.3/SC2	0	0	0	0	5	0	5	10
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.9/SC2	0	0	0	0	5	0	5	10
1.1.	Ulaganja u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, uključujući biološke (u megavatima), za koja je dodijeljena potpora	MW	R.15/SC4	0	0	0	0	0,02	0	0,03	0,05
1.1.	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u okviru ZPP-a kojima se doprinosi ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama te proizvodnji obnovljive energije ili biomaterijala	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.16/SC4	0	0	0	0	2	0	3	5
1.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	2	0	2	4
1.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	1	0	2	3

1.1.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	R.39/SC7	0	0	0	0	0	0	1	1
1.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	5	0	5	10
1.2.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	1	1	2
1.2.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	1	2	3
1.2.	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	0	1	1	2
1.2.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	0	5	5	10
1.2.	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi	R.41/SC8	0	0	0	0	0	2.000	3000	5000
1.2.	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	R.42/SC8	0	0	0	0	0	5	15	20
2.1.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	1	0	0	1
2.1.		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	1	0	1	2

2.1.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	5	0	10	15
2.1.	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi	R.41/SC8	0	0	0	0	2000	0	5.000	7000
2.2.	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	1	0	1
		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	2	0	2
2.2.	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	0	20	0	20
2.2.	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	R.42/SC8	0	0	0	0	0	50	0	50

Prikaz kriterija na temelju kojih projekti iz intervencije doprinose provedbi koncepta Pametnih sela

Br.	Kriterij koji doprinosi provedbi koncepta Pametnih sela	Kriteriji LAG-a na temelju kojih se projekti svrstavaju u projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.	Inovativna i pametna rješenja u selima	inovativnost na razini LAG-a (obrazloženo u zajedničkim značajkama za sve intervencije)
2.	Digitalizacija u poljoprivredi i ostalim društvenim aktivnostima u selima	ulaganja u digitalizaciju u: poljoprivredi, preradi, turizmu i dr. nepoljoprivrednim djelatnostima, javnoj infrastrukturi i uslugama te drugim društvenim aktivnostima za stanovništvo i opću javnost; uključujući aktivnosti stjecanja znanja i vještina za digitalnu tranziciju
3.	Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima.	ulaganja/aktivnosti kojima se doprinosi zaštiti okoliša i otpornosti na klimatske promjene, uključujući jačanje svijesti i razvoj znanja i vještina za zelenu tranziciju

5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a 5

Stručna služba (ured LAG-a, administratori LAG-a) priprema dokumentaciju koja minimalno sadrži: predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava natječaja LAG-a; uvjete prihvatljivosti korisnika i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti projekata i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju; kriterije odabira projekata i dokumentaciju za ocjenu usklađenosti projekata s kriterijima; prag prolaznosti; prihvatljive i neprihvatljive troškove; detaljni postupak odabira projekata; visinu i intenzitet potpore; način, uvjete i rokove prijave projekata; rokove i uvjete za podnošenje prigovora te popis priloga i obrazaca. Dokumentacija natječaja sadržavat će i druge dokumente poput uputa za prijavitelje i sl. Nakon odobrenja ukupne natječajne dokumentacije od strane nadležnog tijela LAG-a, natječaj LAG-a, s pripadajućim obrascima, priložima, vodičima i ostalom dokumentacijom, objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a. Javnost se izvješćuje preko tiskanih i drugih medija na lokalnoj i regionalnoj razini. Zahtjevi za potporu zaprimaju se putem službene adrese sjedišta LAG-a. Način podnošenja zahtjeva za potporu jasno će biti naznačen u natječaju LAG-a. Otvaranje zahtjeva za potporu pristiglih na natječaj LAG-a obavlja Povjerenstvo kojeg imenuje Upravni odbor. Nakon zaprimanja zahtjeva za potporu provodi se administrativna kontrola koja, ujedno, predstavlja i 1. fazu (tzv. Analiza 1) u postupku odabira projekata za provedbu LRS. Tijekom ove faze, LAG može zatražiti i nadopunu dokumentacije dostavljene od strane korisnika koji su se prijavili na natječaj. Cilj 1. faze je provjera: potpunosti prijave, prihvatljivosti korisnika te osnovnih uvjeta prihvatljivosti projekta. Nakon administrativne provjere, započinje 2. faza (Analiza 2) koja predstavlja kvalitativno ocjenjivanje prijave od strane Ocjenjivačkog odbora kojeg imenuje nadležno tijelo LAG-a temeljem Statuta, a koja se provodi sukladno definiranim internim procedurama LAG-a i kriterijima odabira definiranim LRS-om. Rezultat analiza je rang lista projekata s pratećom dokumentacijom koja se upućuje na odlučivanje Upravnom odboru LAG-a. Upravni odbor zatim provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću i privremenoj rang listi te provjere sukladnosti s kriterijima za vrednovanje i odabir projekata. Na odluke Upravnog odbora, korisnici imaju mogućnost prigovora tijelu LAG-a nadležnom za prigovore. Odluke tijela LAG-a nadležnog za prigovore moraju biti jasne i konačne i ne mogu ni na koji način biti promijenjene od strane Upravnog odbora LAG-a. U slučaju da je prigovor prihvaćen, zahtjev za potporu se vraća u administrativnu obradu. LAG je obavezan osigurati i spriječiti bilo

kakvu mogućnost pojave sukoba interesa. Popis projekata koji su odabrani od strane LAG-a bit će objavljen na mrežnoj stranici LAG-a nakon utvrđivanja rang liste odabranih projekata. Objava uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv korisnika, naziv projekta i njegov kratak opis, intenzitet potpore i iznos potpore. Nakon završetka natječaja i postupka odabira projekata na razini LAG-a, sva dokumentacija o postupcima i odluke o odabiru dostavljaju se Agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) putem AGRONET-a, pri čemu, LAG podnosi Zahtjev za potporu za svaki pojedinačni odobreni projekt. APPRRR provodi postupak provjere usklađenosti odabira projekata LAG-a s kriterijima navedenim u LRS-u i natječaju LAG-a, te, nakon provedenih provjera, donosi Odluku o dodjeli sredstava za svaki pozitivno ocijenjeni Zahtjev za potporu. Lista potvrđenih i odobrenih projekata od strane APPRRR-a objavljuje se na mrežnim stranicama LAG-a.

5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om

Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Intervencija LRS	Usklađenost sa specifičnim ciljevima ZPP-a (uključujući međusektorski/horizontalni)
OC1: Razvoj poduzetništva	SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5	1.1. Jačanje konkurentnog i okolišno prihvatljivog ruralnog gospodarstva i stvaranje radnih mjesta	SC2 ZPP; SC4 ZPP; SC8 ZPP; <i>Plan razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.:</i> 1. Jačanje otpornosti gospodarstva i povećanje ulaganja u održivo i digitalno gospodarstvo; 3. Očuvanje okoliša, poboljšanje povezivosti i održivo korištenje baštine; <i>Teritorijalna strategija razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine:</i> 1. Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora; 4. Poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energija na otocima.
OC1: Razvoj poduzetništva	SC1: Jačanje blagostanja i identiteta područja LAG-a 5	INT 1.2.: Cjelovit i uravnotežen razvoj i održivo korištenje prirodnih i kulturnih razvojnih resursa	SC8 ZPP; <i>Plan razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.:</i> 3. Očuvanje okoliša, poboljšanje povezivosti i održivo korištenje baštine; 4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem. <i>Teritorijalna strategija razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine:</i> 1. Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora; ; 3. Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima; 4. Poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energija na otocima.
OC2: Jačanje integracije lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i	INT 2.1 : Razvoj male infrastrukture i usluga	SC8 ZPP; <i>Plan razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.:</i> 2. Poboljšanje kvalitete života te unaprjeđenje ljudskog kapitala; 3. Očuvanje okoliša, poboljšanje povezivosti i održivo korištenje baštine; 4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem.

	doživljaja posjetitelja		<i>Teritorijalna strategija razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine:</i> 1. Održivo upravljanje, očuvanje i korištenje otočnog prostora; 2. Unaprjeđenje poslovne i javne infrastrukture na otocima; 3. Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima; 4. Poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energija na otocima.
OC2: Jačanje integracije lokalne zajednice	SC2: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva i doživljaja posjetitelja	INT 2.2 : Integrativni razvoj ukupnog područja LAG-a	SC8 ZPP; <i>Plan razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.:</i> 2. Poboljšanje kvalitete života te unaprjeđenje ljudskog kapitala; 3. Očuvanje okoliša, poboljšanje povezivosti i održivo korištenje baštine; 4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem. <i>Teritorijalna strategija razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine:</i> 3. Valorizacija kulturne baštine i razvoj kulturnih usluga na otocima

6. KAPACITET LAG-a 5 ZA PROVEDBU LRS

6.1. Kapacitet LAG-a 5 za upravljanje LAG-om 5 i provedbom LRS

Ljudski kapacitet LAG-a 5 za provedbu LRS ponajprije predstavlja službeno osposobljavanje i obrazovanje zaposlenika za pripremu i provedbu projekata koje je nadograđeno višegodišnjim iskustvom, znanjem i vještinama na sveobuhvatnim poslovima uspješne pripreme i provedbe LEADER programa, dosadašnje LRS te značajnih nacionalnih i međunarodnih programa, projekata i aktivnosti za razvoj LAG 5 područja. Sposobnosti zaposlenih za učinkovito upravljanje LAG-om ogledaju se u dosad postignutim rezultatima, a to je uspješno provedena LRS i projekti navedeni u Tablici br. 19. Također, uspješno animiranje i suradnja s dionicima javnog, gospodarskog i civilnog sektora na čitavom području te prepoznatljivost i ugled LAG-a 5 svjedoče o kvaliteti njegovog ljudskog kapitala. U LAG-u 5 stalno su zaposlene četiri djelatnice, sve imaju visoku stručnu spremu iz područja koja su relevantna za bavljenje ruralnim razvojem (ekonomske, prirodne, biotehničke i društvene znanosti). Svi zaposleni imaju bogato iskustvo s prethodnih poslova i angažmana iz raznih područja lokalnog razvoja, a posebno u segmentu rada i upravljanja organizacijama civilnog društva te svoja znanja i vještine sustavno usavršavaju putem edukacija i treninga, sudjelovanja na skupovima i konferencijama, na stručnim sastancima na županijskoj, državnoj i međunarodnoj razini te kroz razmjenu iskustava s drugim LAG-ovima u Hrvatskoj i drugim članicama EU.

Prihodi LAG-a ostvaruju se od prihoda od članarina, prihoda od imovine te ostalih prihoda, koji se odnose na povrat sredstava u okviru provedbe LEADER-a. Prihodi od članarina LAG-a 5 uplaćuju se temeljem Odluke o visini članarine u LAG-u, koja za obrte i OPG-e (gospodarske subjekte koji nisu u sustavu PDV-a) iznosi 40,00 EUR, za udruge 15,00 EUR, javne ustanove, poduzeća i zadruge (gospodarske subjekte koji su u sustavu PDV-a) 80,00 EUR, te za jedinice lokalne samouprave 0,06 EUR/po stanovniku. Pozitivno financijsko poslovanje od 2018. godine osiguralo je LAG-u 5 korištenje kredita, čime je omogućeno kontinuirano i nesmetano

financijsko poslovanje udruge, prvenstveno za predfinanciranje tekućih troškova i animacije u prethodnom razdoblju.

Prema revizijskom uvidu neovisnog revizora tijekom 2022. godine udruga je iskazala prihod od 147.290,99 EUR/1.109.764,00 kn, ukupni rashod 133.504,01 EUR/1.005.886,00 kn, i tako ostvarila višak prihoda nad rashodima od 13.786,98 EUR/103.878,00 kn, što s prenesenim viškom prihoda iz 2021. godine, koji iznosi 10.138,43 EUR/76.388,00 kn, čini višak prihoda raspoloživ u sljedeće razdoblje u iznosu 23.925,41 EUR/180.266,00 kn te predstavlja osnovu kreditne sposobnosti LAG-a 5 i u sljedećem razdoblju.

Tablica 31: Kapacitet LAG-a 5 za upravljanje LAG-om 5 i provedbu LRS

Godina provedbe LRS	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRS (animacija, LAG natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRS), izražen u FTE	Planirani iznos članarina (ukupno) za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Ukupno planirani iznos za predfinanciranje tekućih troškova i animacije
2023.	3	20.000,00 EUR	48.400,00 EUR	68.400,00 EUR
2024.	3	20.000,00 EUR	48.400,00 EUR	68.400,00 EUR
2025.	3	20.000,00 EUR	48.400,00 EUR	68.400,00 EUR
2026.	3	20.000,00 EUR	48.400,00 EUR	68.400,00 EUR
2027.	3	20.000,00 EUR	48.400,00 EUR	68.400,00 EUR
2028. (n+2)	3	20.000,00 EUR	48.400,00 EUR	68.400,00 EUR
2029. (n+2)	3	20.000,00 EUR	48.400,00 EUR	68.400,00 EUR

6.2. Opis praćenja (monitoringa) i procjene (evaluacije) provedbe LRS

LAG će provoditi praćenja i vrednovanje provedbe LRS prvenstveno koristeći regulatorni okvir za praćenje i ocjenu učinka (PMEF) temeljem Uredbe o zajedničkim odredbama (EU) br. 2021/1060, okvira za praćenje i ocjenjivanje uspješnosti iz Uredbe (EU) br. 2021/2115, Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2021/2290, i evaluacije strateških planova ZPP-a te pružanje informacija za praćenje i evaluaciju iz Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2022/1475.

Proces praćenja planirat će se i temeljem: Smjernica za izradu evaluacijskih planova ZPP-a, a koje ističu **specifičan značaj praćenja pokazatelja LRS u doprinosu SP ZPP-a te praćenja i vrednovanja dodane vrijednosti LEADER-a**. Isto tako, LAG 5 će planiranje doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a pripremiti temeljem postojećih i budućih Smjernica za evaluaciju LEADER-a/CLLD-a na EU razini. Dodanom vrijednosti LEADER-a, uz doprinos specifičnom cilju 8 te općem cilju 3 ZPP-a, ujedno se doprinosi i postizanju cilja 5. kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ (Uredba (EU) br. 2021/1060).

Podatci koje će pratiti LAG odnose se na praćenje **pokazatelja dodane vrijednosti intervencije LEADER putem rada LAG-a (tekući rad i animacija) kao i putem provedbe LRS na razini operacija odnosno projekata, a koji su osnova za vrednovanje (evaluaciju)**. U ovom programskom razdoblju postoji snažna potreba da se pokaže dodana vrijednost LEADER-a u usporedbi s potporama koje se pružaju putem intervencija SP ZPP-a te iz drugih izvora. Dodana vrijednost LEADER-a proizlazi iz potpune primjene 7 načela LEADER-a. Aktivnosti provedbe LRS moraju jasno dokazati dodanu vrijednost pristupa LEADER integriranom pristupu ruralnom razvoju.

LAG 5 će provedbu LRS pratiti na razini postizanja ciljeva identificiranih u LRS putem Plana praćenja pokazatelja (koji sadrži pokazatelje LRS te dodane vrijednosti LEADER-a, terminski plan te zadaće) putem kojih će pratiti rad LAG 5 i provedbu intervencija LRS i strategije u cjelini. Operacije odnosno projekti imati će zajedničke pokazatelje prema kojima će se podatci prikupljati. Temeljem Plana praćenja pokazatelja LAG 5 će uspostaviti sustav izvješćivanja kvantitativnih i kvalitativnih elemenata potrebnih za praćenje operacija odnosno projekata za provedbu intervencija LAG-a 5 te o istima izvješćivati Upravljačko tijelo putem izvješća na godišnjoj razini.

LAG 5 će imati imenovanog zaposlenika zaduženog za praćenje rada LAG-a 5 i operacija (projekata) za provedbu intervencija LAG-a 5 kao i analizu o napretku provedbe ukupne LRS te rezultatima postignutim financiranjem iz intervencije LEADER.

LAG 5 će, u svoj redovni rad, uključiti aktivnosti animacije povezane s praćenjem i vrednovanjem LRS, kako bi mogao sumirati postignute rezultate i njihove doprinose na godišnjoj razini, te temeljem provedenih analiza djelovati u narednoj godini provedbe LRS.

LAG 5 će, također, izraditi Plan vrednovanja (evaluacije) LRS koji bi trebao odgovoriti najmanje na sljedeća pitanja: Koji su ciljevi LAG-a 5 za vrednovanje LRS?; Procjena dodane vrijednosti LEADER-a; Elementi upravljanja i koordinacije za rad LAG-a 5 i proces provedbe LRS; Posebne teme LRS ili teme koje LAG 5 želi ocijeniti zatim podatci potrebni za vrednovanje LRS (što je povezano s Planom pokazatelja i njihova praćenja) te koji su alati i metode koje će koristiti, rokovi vrednovanja i relevantne prekretnice kao i pristup priopćavanju aktivnosti/nalaza vrednovanja javnosti te koji su resursi potrebni. Vrednovanje LRS provest će se najmanje 2 puta tijekom trajanja LRS. Isto tako, LAG 5 će sudjelovati u svakom vrednovanju intervencije LEADER ili SP ZPP-a koje će se provoditi sa nacionalne razine.

Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP

Naziv pokazatelja rezultata ZPP (RI)	Naziv mjerne jedinice	Mjerna jedinica	Intervencija LRS (naziv i/ili kod)	Ciljna vrijednost po godinama							
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupna vrijednost
R.3 Digitalizacija poljoprivrede	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	5	0	5	10
R.9. Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	5	0	5	10
R.15 Energija iz obnovljivih izvora iz poljoprivrede i šumarstva te iz drugih obnovljivih izvora	Ulaganja u kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, uključujući biološke (u megavatima), za koja je dodijeljena potpora	MW	1.1.	0	0	0	0	0,02	0	0,03	0,05
R.16 Ulaganja povezana s klimom	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u okviru ZPP-a kojima se doprinosi ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama te proizvodnji obnovljive energije ili biomaterijala	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.	0	0	0	0	2	0	3	5
R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	1.1./1.2./2.1./2.2.	0	0	0	0	3	2	3	8
R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	1.1./1.2.	0	0	0	0	0	1	2	3

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	1.1./1.2./2.1./2.2.	0	0	0	0	10	25	20	55
R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	1.2./2.1.	0	0	0	0	2000	2000	8000	12000
R.42 Promicanje socijalne uključenosti	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	1.2./2.2.	0	0	0	0	0	55	15	70

7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

7.1. Financijski plan provedbe LRS

Financijski plan prikazuje predviđanje rashoda za provedbu LRS za programsko razdoblje 2023.-2027. kako bi se osigurala proračunska sredstva za zatvaranje programa u godinama 2028.-2029. Financijski plan predstavlja sažeti prikaz alokacija za provedbu zadaća LAG-a 5 i postizanje ciljeva LRS, kojima doprinosi postizanju specifičnih i općih ciljeva SP ZPP-a RH kao i cilja 5. kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ koje je LEADER neodvojiva komponenta. Ujedno, LAG 5 provedbom financijskog plana doprinosi postizanju ciljeva horizontalnih politika EU (Zeleni plan, Digitalna tranzicija, Dugoročna vizija za ruralna područja, Pametna sela i dr.). Financijski plan sažeto prikazuje vrijednost za novac i izravno je povezan sa Akcijskim planom provedbe LRS.

Financijski plan sadrži postotak ukupne financijske alokacije LRS potreban za njezinu provedbu putem projekata razvojnih dionika u okviru alokacija za 4 intervencije LRS u ukupnom iznosu od 70% ukupne alokacije dodijeljene odabranom LAG-u 5 za programsko razdoblje 2023.-2027. Uključuje predviđanje iznosa za prihvatljive troškove projekata lokalnih razvojnih dionika za postizanje ciljeva LRS i ostvarivanje njezine dodane vrijednosti. Za projekte suradnje (njihovu pripremu i provedbu), a koje će provoditi LAG 5, predviđeno je do 5% ukupne alokacije.

Za aktivnosti koje se odnose na tekuće troškove i animaciju, odnosno upravljanje provedbom LRS, kojih je isključivi korisnik LAG 5, planom je predviđeno maksimalno dopuštenih 25% ukupne alokacije. Troškovi animacije odnose se na aktivnosti promicanja LRS i jačanje kapaciteta šire lokalne zajednice kao i potencijalnih nositelja (promotora) projekata za provedbu LRS. Posebna pažnja će se posvetiti jačanju kapaciteta dionika koji do sada nisu imali koristi od financiranja iz programa LEADER kao i onih zajednica i skupina koje su u nepovoljnom položaju. Tekući, odnosno administrativni troškovi odnose se na prihvatljive operativne troškove LAG-a 5 povezane sa provedbom LRS, što uključuje troškove plaća djelatnika LAG-a 5, režijske troškove, promidžbu, komunikaciju, financijsko upravljanje i reviziju te praćenje i evaluaciju provedbe LRS.

Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Raspored sredstava po godinama (%)								
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupno za cijelo programsko razdoblje po intervenciji	Od toga za projektne koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.1.	0	0	0	0	10	0	10	20	14
1.2.	0	0	0	0	0	10	10	20	14
2.1.	0	0	0	0	10	0	10	20	20
2.2.	0	0	0	0	0	10	0	10	10
Tekući troškovi i animacija	0	4	4	4	4	5	4	25	n/p

Priprema i provedba projekata suradnje	0	0	2	0	3	0	0	5	0
UKUPNO	0	4	6	4	27	25	34	100	58

7.2. Akcijski plan provedbe LRS

Akcijski plan predstavlja nacrt načina na koji LAG 5 predlaže rješavanje prioriternih razvojnih potreba i korištenje vlastitog razvojnog potencijala, kako je utvrđeno procesom izrade LRS. On daje okvir za provedbu LRS definiranjem dinamike otvaranja natječaja LAG-a 5 za prikupljanje i odabir projekata (operacija) lokalnih razvojnih dionika područja. On daje dinamički okvir za potporu postizanja ciljeva LRS a time i ciljeva SP ZPP-a te drugih povezanih i horizontalnih politika EU. Akcijski plan integriran je s okvirom za praćenje pokazatelja te postizanje rezultata LRS putem aktivnosti obuhvaćenih sa 4 strateške intervencije.

Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Broj natječaja LAG-a							
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupno
1.1.	0	0	1	0	1	0	0	2
1.2.	0	0	0	1	1	0	0	2
2.1.	0	0	1	0	1	0	0	2
2.2.	0	0	0	1	0	0	0	1
UKUPNO	0	0	2	2	3	0	0	7

PRILOZI

Prilog 1.

Tablica 1: Osnovni podaci - Naselja iz JLS u sustavu LAG-a 5 i broj stanovnika u naseljima

JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja u JLS	Broj stanovnika u naseljima
Blato	3.322	Blato	3.274
		Potirna	48
Janjina	540	Drače	115
		Janjina	190
		Osobjava	65
		Popova Luka	20
		Sreser	150
Korčula	5.419	Čara	595
		Korčula	2.661
		Pupnat	380
		Račišće	380
		Žrnovo	1.403
Lastovo	744	Glavat	n/p
		Lastovo	307
		Pasadur	88
		Skrivena Luka	40
		Sušac	1
		Uble	204
Lumbarda	1.217	Zaklopatica	104
		Lumbarda	1.217
Mljet	1.077	Babino Polje	262
		Blato	30
		Govedari	142
		Korita	53
		Kozarica	30
		Maranovići	29
		Okuklje	41
		Polače	112
		Pomena	62
		Prožura	26
		Prožurska Luka	48
		Ropa	22
		Saplunara	90
		Sobra	130
Orebić	3.712	Donja Banda	153
		Kučište	167
		Kuna Pelješka	212
		Lovište	188
		Nakovanj	1
		Orebić	1.819

		Oskorušno	78
		Pijavičino	91
		Podgorje	137
		Podobuče	39
		Potomje	215
		Stanković	257
		Trstenik	114
		Viganj	241
Smokvica	865	Smokvica	865
		Boljenovići	85
		Brijesta	156
		Broce	87
		Česvinica	42
		Dančanje	31
		Duba Stonska	64
		Dubrava	160
		Hodilje	161
		Luka	152
		Donja Vručica	19
		Duba Pelješka	31
		Gornja Vručica	38
		Trpanj	599
Vela Luka	3.789	Vela Luka	3.789
Ukupno LAG 5	23.866		23.866

Izvor: Državni zavod za statistiku; Popis stanovništva 2021.

Prilog 2.

Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a 5

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro [navesti nazive]
	Pojedinačno [navesti nazive]	Kulturno-povijesna cjelina [navesti nazive]	Kulturni krajolik [navesti nazive]	Arheologija [navesti nazive]	Pojedinačno [navesti nazive]	Zbirka [navesti nazive]	
Blato	1. Crkva sv. Jurja 2. Kaštel Arneri 3. Crkva Svih svetih 4. Crkva sv. Križa 5. Crkva sv. Jerolima 6. Crkva sv. Lucije (sv. Trojstva) 7. Kaštel Verzotti 8. Kuća Mirošević 9. Kuća Vlatko - Rulo 10. Kaštel Petković 11. Loža 12. Svjetionik Pločice 13. Crkva Gospe od Polja 14. Crkva sv. Mihovila 15. Suhozidna skloništa vrtujci i picuni	n/p	n/p	3. Arheološko nalazište Mirje 4. Arheološko nalazište s ostacima ville rustice 5. Arheološka zona Kopila 6. Arheološko nalazište Sutvara 7. Arheološko nalazište Gradac 8. Ostaci novovjekovnog brodoloma kod otočića Otočac	1. Korská sjedala crkve Svih svetih 2. Oltarna pala Bogorodica s Kristom, sv. Rokom i sv. Vidom	1. Zbirka Barilo 2. Inventar crkve sv. Lucije 3. Inventar crkve Svih Svetih	1. Kumpanija na otoku Korčuli

Janjina	1. Stambeno-gospodarski kompleks Bjelovučić-Šegović	n/p	n/p	1. Arheološko nalazište Grad s ljetnikovcem Sutvid 2. Arheološko nalazište "Ljut"	1. Slika Sv. Juraj ubija zmaja s krunjenjem Marijinim i svecima iz crkve sv. Trojstva	n/p	n/p
Korčula	1. Palača Ismaeli - Gabrielis 2. Velika i Mala kneževa kula 3. Crkva sv. Mihovila s kućom bratovštine 4. Kaštel Španić 5. Ostatci crkve sv. Stjepana 6. Samostan i crkva Gospe od Milosrđa na Badiji 7. Ruševine crkve sv. Barbare na otoku Sutvara 8. Crkva sv. Nikole 9. Crkva Pomoćnice kršćana 10. Spomenik palim vojnicima u I. svjetskom ratu 11. Ljetnikovac Španić - Cviličević 12. Opatski dvor 13. Svjetionik Sestrice 14. Crkva Gospe od Polja 15. Crkva sv. Petra 16. Crkva Navještenja	1. Povijesna cjelina grada Korčule i njezina neposredna okolina 2. Kulturno-povijesna cjelina Mratin	n/p	1. Arheološki ostaci crkve sv. Luke (otok Lučnjak) 2. Arheološko nalazište na otoku Gubavac 3. Arheološko nalazište na otoku Majsan 4. Arheološko nalazište špilja Žukovica 5. Arheološko nalazište Jakasova špilja 6. Ostaci rimske cisterne 7. Arheološko nalazište Velo stražišće 8. Arheološko nalazište Malo Stražišće	1. Skulptura Pieta iz crkve Svih Svetih 2. Kip sv. Roka iz Zbirke bratovštine Svih Svetih 3. Raspelo 4. Poliptih Oplakivanje Krista sa svecima iz crkve Svih Svetih 5. Slika Gospe od Otoka (Gospa Badijska) iz Opatijske riznice sv. Marka 6. Brevijar iz franjevačkog samostana na Badiji 7. Korske klupe iz franjevačke crkve na Badiji	1. Alatni strojevi i oprema brodogradilišta Leda d. o. o. 2. Strop crkve Svih Svetih 3. Šest oltara crkve Gospe od Milosrđa na Badiji 4. Inventar crkve Svih Svetih 5. Namještaj ljekarne 6. Alabasterni reljefi crkve Gospe od Čarskog polja 7. Dvanaest kipova apostola i dva kipa evanđelista Luke i Marka	1. "Moreška" bojni mačevni ples. 2. Kumpanija na otoku Korčuli

	17. Samostan s crkvom sv. Nikole 18. Katedrala sv. Marka 19. Crkva sv. Jurja 20. Crkva sv. Filipa i Jakova 21. Crkva sv. Mihovila 22. Crkva sv. Antuna 23. Crkva i bratovština Svih svetih 24. Crkva sv. Petra 25. Crkva Gospojine 26. Crkva sv. Vida 27. Utvrda i arheološko nalazište Forteca-Sv. Vlaho 28. Crkva sv. Martina sa zvonikom				8. Oltarna pala sv. Marko, sv. Jeronim i sv. Bartolomej 9. Oltarna pala Presvetog Trojstva iz Katedrale 10. Oltarna pala Navještanje iz Katedrale 11. Slika Sv. Nikola 12. Oltarna pala sv. Hijacint 13. Procesijsko raspelo Bratovštine Djevice Marije od Utjehe 14. Kodeks Luchis de Stripe, Luchis Johannec		
Lastovo	1. Crkva sv. Ilije 2. Crkva sv. Jurja na Humu 3. Crkva sv. Vicenca 4. Crkva Svete Marije na Grži 5. Crkva sv. Luke 6. Crkva sv. Kuzme i Damjana 7. Crkva sv. Nikole 8. Crkva sv. Roka 9. Crkva sv. Martina	1. Kulturno-povijesna cjelina Lastova 2. Povijesna cjelina otoka Sušca	n/p	1. Arheološko nalazište Skrivena luka 2. Ostaci antičkoga naselja s bazilikom sv. Petra 3. Podmorska arheološka zona otoka Lastova, Kopišta i Sušca, te svih otoka arhipelaga Lastovnjaci (Donji Škoji) 4. Podvodno arheološko nalazište uz otok Saplun	1. Kip sv. Roka iz crkve sv. Roka 2. Triptih Bogorodica sa svecima 3. Slika Sv. Vlaho 4. Poljski križ 5. Oltarna pala Bogorodica s Djetetom i	1. Inventar crkve sv. Antuna 2. Inventar crkve sv. Marije u polju 3. Zbirka obitelji Fantela 4. Zbirka obitelji Dražinić 5. Zbirka umjetnina	1. Lastovski poklad

	10. Crkva sv. Ivana 11. Crkva sv. Antuna 12. Crkva sv. Marije u Polju 13. Crkva sv. Lucije 14. Crkva sv. Barbare 15. Crkva sv. Vlaha 16. Crkva sv. Augustina 17. Crkva sv. Spasa 18. Kuća Kokošić (Kokot) 19. Kuća Siruga - Antičević 20. Kuća Antica 21. Loža 22. Tvrđava Kaštio 23. Kuća Lučić - Antičević 24. Svjetionik Struga 25. Svjetionik Glavat 26. Svjetionik Sušac 27. Utvrda Forte Straža 28. Crkva sv. Marka 29. Crkva sv. Mihovila (Mihajla) u Lučici			5. Podvodno arheološko nalazište uz rt Novi Hum 6. Podvodno arheološko nalazište kod Lukovca 7. Podvodno arheološko nalazište uz greben Drašan 8. Podvodno arheološko nalazište ispred uvale Gornja planika 9. Podvodno arheološko nalazište kod rta Borova 10. Podvodno arheološko nalazište u Prolazu Mali brod 11. Podvodno arheološko nalazište u uvali Presma 12. Podvodno arheološko nalazište ispred ponte Borak 13. Podvodno arheološko nalazište uz rt Cuf 14. Arheološko nalazište špilja Rača	svecima iz crkve sv. Antuna	općine Lastovo 6. Inventar crkve sv. Vlaha 7. Inventar crkve sv. Kuzme i Damjana	
Lumbarda	1. Ljetnikovac na Bilin žalu 2. Kaštel Arneri - Kršinić/Cankinov 3. Kula "Knežina" 4. Crkva sv. Križa 5. Kuća Glasner 6. Crkva sv. Roka 7. Crkva sv. Bartula 8. Crkva sv. Petra i Pavla 9. Kaštel Nobilo Donji	n/p	n/p	1. Arheološko nalazište Knežina 2. Arheološko nalazište Ograda kod Javića	n/p	1. Inventar crkve sv. Bartula	n/p

	10. Kaštel Nobilo Gornji 11. Zadružni i kulturni dom 12. Kompleks ljetnikovaca Manola s crkvom Male Gospe						
Mljet	1. Crkva sv. Mihajla 2. Crkva Gospe od Brijega 3. Kaštio 4. Crkva sv. Martina 5. Samostan i crkva sv. Marije 6. Crkva sv. Andrije	n/p	n/p	1. Arheološka zona Polače 2. Podvodno arheološko nalazište – sidrište na jugozapadnoj strani otoka Ovrata 3. Podmorska arheološka zona otoka Mljeta 4. Podvodno arheološko nalazište kod otočića Veli Škoj 5. Podvodno arheološko nalazište na položaju Klačine 6. Podvodno arheološko nalazište kod rta Maharac 7. Podvodno arheološko nalazište u uvali Okuklje 8. Podvodno arheološko nalazište kod rta Stobi 9. Podvodno arheološko nalazište kod rta Glavat 10. Ostaci kasnoantičke gradnje i pripadajući lučki uređaji 11. Antički brodolom u uvali Sobra 12. Ostaci antičkog brodoloma kod Vele Doline	1. Slika Uznesenje Blažene Djevice Marije iz crkve sv. Marije na otočiću sv. Marije 2. Oltarna pala Navještenje sa sv. Lovrom i sv. Petrom iz crkve sv. Vida 3. Oltarna pala Bogorodica s Djetetom i svecima iz crkve Gospe na brijegu 4. Pjevalište crkve sv. Marije	1. Etnografska zbirka Stražičić- Biskup 2. Inventar crkve sv. Vlaha	n/p

				13. Ostatci crkve sv. Pankracija 14. Novovjekovni brodolom kod pliči Sv. Pavao, Mljet 15. Ostaci kasnoantičkog brodoloma u uvali Tatinica 16. Ostatci kasnoantičkog brodoloma u luci Omani 17. Ostaci antičkog brodoloma u uvali Zaklopita 18. Ostaci antičkog brodoloma u uvali Zaobraslo Prijeslo 19. Podmorsko arheološko nalazište kod otočića Galičnjaka 20. Podmorsko arheološko nalazište koje se nalazi zapadno od mjesta Kozarica 21. Ostaci antičkog brodoloma u uvali Lastovska na otoku Mljetu			
Orebić	1. Samostan i crkva Gospe od Anđela 2. Orsan franjevačkog samostana 3. Franjevački samostan i crkva Gospe od Loreta - Delorita 4. Kapela Marije Djevice Pomoćnice Kršćana u sklopu	1. Kulturno-povijesna cjelina Kučišta 2. Kulturno povijesna cjelina Orebića 3. Povijesni prostor Nakovana	n/p	1. Ostaci antičkog brodoloma "Pod galijs" kod punte sv. Ivana 2. Arheološko nalazište Špilja Spila Nakovana	1. Raspelo i kip sv. Ivana u crkvi Marijina Uznesenja 2. Reljef Bogorodica s Djetetom iz zbirke umjetnina	1. Sakralni inventar crkve Gospe od Karmena 2. Zbirka Fisković 3. Etnografska zbirka 4. Inventar franjevačkog samostana	n/p

	ljetnikovca Celestina Mata Medovića 5. Crkva Gospe od Karmena 6. Dominikanski samostan i crkva Gospe od Rozarija 7. Crkva sv. Mihovila 8. Crkva sv. Trojstva 9. Crkva sv. Luke 10. Crkva Navještenja 11. Kuća Fisković 12. Kuća Lazarović 13. Svjetionik Lovišće 14. Kula Zlatarić				Franjevačkog samostana 3. Skulptura Bogorodice s Djetetom na prijestolju iz crkve Gospe od Rozarija 4. Orgulje u crkvi Vele Gospe u Orebiću 5. Orgulje u crkvi Pomoćnice kršćana 6. Kip Sv. Mateja Evanđelista iz crkve sv. Mateja	Gospe od Anđela 5. Inventar crkve Pomoćnice Kršćana 6. Tri predmeta iz inventara Pomorskog muzeja	
Smokvica	1. Crkva sv. Ivana Krstitelja 2. Crkva sv. Petra 3. Crkva sv. Mihovila 4. Crkva sv. Vida 5. Crkva sv. Andrije u Dračevici 6. Crkva sv. Ane 7. Crkva Očišćenja Marijina sa zvonikom, ložom i arheološkim ostacima stare župne crkve	n/p	n/p	1. Arheološko nalazište Smokviška gradina 2. Arheološko nalazište Sutvara	n/p	1. Zbirka zavjetnih darova crkve Očišćenja Marijina (Gospe Kandelore)	1. Kumpanija na otoku Korčuli

	8. Zgrada Osnovne škole Smokvica						
Ston	1. Crkva sv. Ivana Krstitelja 2. Crkva sv. Mihajla 3. Crkva Navještenja 4. Crkva sv. Andrije 5. Brijeg Gradac s crkvom sv. Mihajla i samostanom dominikanki 6. Crkva Gospe od Sedam žalosti 7. Crkva Svih Svetih s grobljem 8. Ljetnikovac Betondić 9. Crkva sv. Jeronima 10. Franjevački samostan i crkva sv. Nikole 11. Ostaci crkve sv. Srđa 12. Ostaci crkve sv. Ivana 13. Kancelarija Dubrovačke Republike 14. Crkva sv. Đurđa 15. Crkva Gospe od Lužina 16. Crkva Presvetoga Imena Isusova (sv. Liberana)	1. Kulturno-povijesna cjelina Mali Ston 2. Kulturno - povijesna cjelina Stona s gradskim zidinama i utvrdama	n/p	1. Ostaci crkve sv. Stjepana 2. Ostaci crkve sv. Martina 3. Ostaci crkve sv. Petra 4. Podvodno arheološko nalazište kod uvale Prapratno 5. Ostaci njemačkog torpednog čamca "S-57" 6. Ostaci crkve sv. Magdalene (Mandaljene) 7. Ostaci antičkog brodoloma kod otočića Lirica 8. Arheološko nalazište špilja Gudnja	1. Oltar – moćnik crkve sv. Vlaha 2. Ikona Bogorodica s Djetetom (Madre della passione) 3. Oltarna pala Gospe od Ružarija 4. Slika Krštenje Kristovo	1. Zbirka rukopisa Župe sv. Vlaha	n/p
Trpanj	1. Crkva sv. Roka s grobljem 2. Crkva sv. Margarite	n/p	n/p	1. Arheološko nalazište "Gradina"	1. Slika Bogorodica s djetetom iz	n/p	n/p

					crkve sv. Jurja		
Vela Luka	1. Crkva sv. Kuzme i Damjana s arheološkim nalazištem 2. Crkva sv. Vincenca 3. Crkva sv. Josipa sa zvonikom i trgom 4. Arheološko nalazište Gradina sa crkvom sv. Ivana Krstitelja 5. Zgrada Osnovne škole Vela Luka 6. Austrougarska utvrda Forteca-Hum i ostatci prapovijesne gradine 7. Suhozidna skloništa vrtujci i picuni	n/p	n/p	1. Arheološko nalazište Mirje u polju Bradat 2. Arheološko nalazište Beneficij - Gudulija 3. Arheološko nalazište Vela spila 4. Arheološko nalazište na otoku Gubeša	1. Orgulje u crkvi sv. Josipa	1. Zbirka keramičkog posuda i lula	1. Kumpanija na otoku Korčuli
Ukupno LAG	138	10	n/p	70	38	30	3

Izvor: Ministarstvo kulture i medija

Prilog 3.

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a 5

Ekološka mreža NATURA 200 područja (np. crveno i zeleno – Područja prema direktivi o staništima, iscrtano linijama – područja prema direktivi o pticama).

Izvor: Bioportal, web portal informacijskog sustav zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoj

Prilog 4.

Tablica 4: Komunalna infrastruktura LAG-a 5

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Blato	Janjina	Korčula	Lastovo	Lumbarda	Mljet	Orebić	Smokovica	Ston	Trpanj	V. Luka	Ukupno
Autocesta	Km	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Državna cesta	Km	8,8	6	25,23	9,52	n/p	44	29,9	2,94	35	3,5	4,19	169,1
Županijska cesta	Km	16,1	3	20,6	2,70	5,51	n/p	17,5	18,9	11	n/p	1,597	142,7
Lokalna cesta	Km	34	7	26,3	17,39	2,06	27,60	27,5	8,54	18	15	11,6	195,0
Nerazvrstana cesta	Km	26,7	43	241,8	53,8	32	41,7	151	25	22	30	161,5	828,5
Željeznička pruga	Km	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Biciklističke staze	Km	140	8	n/p	n/p	1,7	n/p	51	n/p	1	n/p	59,2 ²⁰	260,9
Međunarodne zračne luke	Broj	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Ostale zračne luke	Broj	1 ²¹	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	1
Morske luke	Broj	40 ²² 10 ²³	4	7	1	1	8	1	1	5	2	1	80
Riječne luke	Broj	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Elektr. ener. Kablovi	Km	50,756	X ²⁴	X5	X5	X5	X5	X5	X5	35	20	X5	X

²⁰ Najveći dio su nerazvrstane ceste

²¹ Heliiodrom

²² Otvorene za javni promet

²³ Posebne namjene,

²⁴ X = HEP ELEKTRO JUG nije dostavio podatke JLS-ovima

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Blato	Janjina	Korčula	Lastovo	Lumbarda	Mljet	Orebić	Smokovica	Ston	Trpanj	V. Luka	Ukupno
Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrut. bakrena parica	79,2	54,6	98,7	93,6	78,7	90,7	59,3	97,0	63,8	62,2	75,8	77,6*
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlovod	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	% pokrivenosti EK infrastrukture – koaksijalni kabel	0	0	0,1	0,3	0	0,3	13,6	0,1	0,3	0,1	0,1	1,6*
Plinovod	Km	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Vodovod	Km	96,6	18	109,3	42,4	20	21,0	77,3	16	15	10	38,8	464,4
Kanalizacija	Km	9		5,56	2,20	3	19,50	1,9	1,1	10	4	9,6	65,9
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	1	n/p	n/p	n/p	1	1	1	n/p	n/p	1	1	6
Centri za gospod. otpadom	Broj	n/p	n/p	n/p	n/p	1	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	1
Pretovarni centri	Broj	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	1	1	n/p	n/p	n/p	n/p	2

Izvor: LAG 5

Prilog 5

Tablica 5: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a 5

	2018.						2019.						2020.					
	Dolasci turista			Noćenja turista			Dolasci turista			Noćenja turista			Dolasci turista			Noćenja turista		
	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
Blato	20.557	1.378	19.179	198.735	12.890	185.845	20.904	1.619	19.285	202.362	14.889	187.473	13.957	2.109	11.848	151.384	21.282	130.102
Janjina	12.729	517	12.212	101.956	4.506	97.450	12.502	619	11.883	98.989	5.450	98.989	5.686	658	5.028	60.033	6.622	53.411
Korčula	96.519	9.569	86.950	440.696	44.648	396.048	99.576	9.577	89.999	435.524	43.613	391.911	31.990	11.327	20.663	209.568	61.282	148.286
Lastovo	8.972	2.820	6.152	64.598	15.378	49.220	10.086	3.052	7.034	71.279	17.298	53.981	6.319	3.273	3.046	47.863	19.286	28.577
Lumbarda	19.094	2.286	16.808	139.082	16.961	122.121	18.747	2.238	16.509	135.668	15.909	119.759	8.822	2.514	6.308	82.082	19.959	62.123
Mljet	33.860	4.165	29.695	156.584	20.856	135.728	34.722	4.526	30.196	159.168	22.936	136.232	16.321	6.784	9.537	95.432	38.465	56.967
Orebić	121.808	10.611	111.197	952.680	61.022	891.658	115.941	10.238	105.703	907.578	62.728	844.850	58.839	8.548	50.291	535.221	59.160	476.061
Smokvica	8.085	843	7.242	52.456	5.196	47.260	8.519	1.046	7.473	54.422	6.725	47.697	2.163	604	1.559	23.323	6.145	17.178
Ston	34.762	2.367	32.395	180.453	15.432	165.021	36.650	2.895	33.755	188.598	17.440	171.158	14.698	3.056	11.642	107.599	18.922	88.677
Trpanj	20.231	1.606	18.625	157.442	11.962	145.480	19.673	1.991	17.682	152.144	11.182	140.962	6.673	835	5.838	71.943	8.058	63.885
V. Luka	30.937	4.906	26.031	189.943	21.658	168.285	33.918	6.041	27.877	208.912	25.830	183.082	14.176	4.695	9.481	111.684	24.063	87.621
LAG 5	407.554	41.068	366.486	2.634.625	230.509	2.404.116	411.238	43.842	367.396	2.614.644	244.000	2.376.094	179.644	44.403	135.241	1.496.132	283.244	1.212.888

Izvor: *Državni zavod za statistiku*

Prilog 6.

Tablica 6: Detaljna SWOT analiza LAG-a 5

Snage	Slabosti
<u>Položaj, kulturna i prirodna baština</u> Atraktivan položaj blizu Dubrovnika Očuvana bogata prirodna baština i zaštićeni dijelovi prirode (Nacionalni park i Park prirode Bogata i raznovrsna materijama i nematerijalna kulturna baština Visoka kvaliteta morskog i kopnenog okoliša <u>Komunalna infrastruktura i okoliš</u> Dobra cestovna povezanost u nekim dijelovima LAG-a (otok Korčula) Razgranata mreža nerazvrstanih cesta Kvalitetne trajektne i brze brodske linije Provedba projekata razvoja širokopojasne infrastrukture velikih brzina Realizacija nekih projekata odvodnje Većina područja LAG-a priključena na sustav javne vodoopskrbe Provedba projekta Županijskog centra za gospodarenje otpadom (ŽCGO) Porast ulaganja u održivo gospodarenje otpadom Zadovoljavajuća opskrba (osim nekih područja na Pelješcu) električnom energijom gospodarstva i kućanstava <u>Društvena infrastruktura, kultura, zdravlje, obrazovanje, socijalna uključenost, sport, civilno društvo</u> Značajan broj registriranih galerija i muzeja Aktivnosti kulturnih udruga i društava Valorizacija nematerijalne kulturne baštine i povezanost s turizmom Dobra međugeneracijska povezanost Kulturna infrastruktura (centri za kulturu, domovi, dvorane) Dobra mreža primarnog zdravstvenog sustava Dobra suradnja između ustanova u zdravstvenom sustavu Povjerenje građana u zdravstveni sustav Osviještenost stanovništva o brizi za zdravlje Kvalitetan obrazovni kadar Kvalitetne strukovne škole Razvijena svijest o volonterstvu i društvenoj solidarnosti	<u>Položaj kulturna i prirodna baština</u> Rubni položaj LAG-a u DNŽ-u Prostorna nepovezanost područja LAG-a Degradacija zemljišta i krajobraza Ugrožavanje kulturne baštine, neplanska gradnja, neadekvatno planiranje zahvata u prostoru, brz rast turizma Nedovoljno razvijena svijest o potrebi očuvanja okoliša i prirode Nedovoljno istražena i valorizirana kulturna baština u ruralnim područjima <u>Komunalna infrastruktura i okoliš</u> Nezadovoljavajuća otočna povezanost tijekom čitave godine Nedovoljno održavanje cestovne infrastrukture Veliki dijelovi područja nisu pokriveni signalom teleoperatera Nedovoljna vodoopskrba u nekim dijelovima LAG-a, posebno u turističkoj sezoni Loša mreža vodoopskrbe u nekim dijelovima LAG-a Neriješena odvodnja kanalizacije u većem dijelu područja LAG-a Neadekvatno zbrinjavanje otpada Nedovoljno razvijena svijest stanovništva o gospodarenju otpadom Nelegalna, divlja odlagališta otpada Nedovoljno korištenje solarne energije Manjak izgradnje i uređenja protupožarnih puteva i puteva u prirodi <u>Društvena infrastruktura, kultura, zdravlje, obrazovanje, socijalna uključenost, sport, civilno društvo</u> Nedostatak kulturnih manifestacija izvan turističke sezone Nedovoljan razvoj i nedostatna infrastruktura za područja suvremene kulture i umjetnosti Nedovoljna uključenost mladih u programe suvremene kulture i umjetnosti Nedovoljan broj zdravstvenih djelatnika Nedovoljno razvijena specijalističko-konzilijarna zdravstvena zaštita

Vanškolske aktivnosti i kvalitetni programi Sportske aktivnosti i aktivni klubovi Sportske manifestacije u funkciji turizma i produljenja turističke sezone Dobra infrastruktura za cikloturizam i za <i>wind surfing</i>, ronjenje Brojna i aktivna kulturno umjetnička i sportska društva Uspješne organizacije civilnog društva u nekim područjima <u>Poduzetništvo</u> Pojedinačni uspješni poduzetnički pothvati u vinarstvu, ugostiteljstvu, hotelijerstvu Pojedinačni uspješni poduzetnički pothvati mladih Poslovne zone Aktivnosti Razvojne agencije i LAG-a 5 (Poduzetnički inkubator Vela Luka, KORA, ORA, LAG 5) <u>Poljoprivreda</u> Povoljno područje visoko vrijedne poljoprivrede (vinogradarstvo, maslinarstvo, povrtlarstvo) Tradicija vinarstva, vinogradarstva i maslinarstva; niz vrhunskih i prepoznatljivih lokalnih proizvoda Kvalitetni eno/gastro proizvodi i usluge Rast interesa za ekološku poljoprivredu Plasman dijela poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz turizam Povezivanje poljoprivrede, turizma, kulture i očuvanja okoliša kroz zajedničke programe više JLS-ova Razvijena marikultura <u>Turizam</u> Dinamičan rast turizma i podizanje kvalitete usluga Bogatstvo kulturne i prirodne baštine kao pokretač visoko dohodovnog turizma Razvoj selektivnih oblika turizma (nautički, ruralni, sportski, cikloturizam itd.) Značajan broj OPG-ova uključenih u turizam s vlastitim proizvodima i uslugama Znanje i iskustvo dijela OPG-ova i drugih brojnih dionika u sektoru turizma Programi JLS-ova za zajednički razvoj kulturnih gastro/eno, sportskih i drugih manifestacija, za inoviranje i turizam doživljaja	Nedostatak prostornih kapaciteta i moderne opreme u zdravstvenim ustanovama Manjak vrtića u nekim dijelovima LAG-a osobito za djecu s teškoćama u razvoju Neodgovarajuća infrastruktura značajnog broja predškolskih objekata Manjak stručnog kadra u školama Nedovoljna opremljenost škola Nedostatak srednje škole za neka područja LAG-a (Pelješac, Mljet) Nedostatna svijest o važnosti sustavnog cjeloživotnog obrazovanja Manjak domova za starije i nepokretne Nedostatak izvaninstitucionalnih usluga za sve ugrožene skupine te nedostatak palijativne skrbi Loša ili nedostatna sportska infrastruktura (atletska staze, bazeni, dvorane, trenažna infrastruktura) Skromna osnovna sportska infrastruktura (uglavnom nogometna igrališta, boćališta) Nedostatak prostora, financijskih sredstava i ljudskih resursa za programe organizacija civilnog društva (OCD) Slabo sudjelovanje OCD-ova u donošenju odluka za razvoj zajednice i u pripremi i provedbi projekata EU-a <u>Poduzetništvo</u> Nedostatak potpornih institucijama (inkubatori, poduzetnički centri i sl.) <i>hubovi</i>, posebno za male poduzetnike, OPG-ove, i <i>start-upove</i> te društvene poduzetnike Nedovoljna ulaganja u razvoj poduzetništva na području LAG-a Nedostaju poticaji za razvoj neproizvodnih djelatnosti koje nisu povezane s poljoprivredom i šumarstvom Nedostatak poduzetničkih znanja i vještina <u>Poljoprivreda</u> Usitnjenost poljoprivrednih površina Zapuštena i napuštena sela /naselja, poljoprivredna zemljišta Nema sustava za navodnjavanje Slaba upotreba novih tehnologija za male OPG-ove Nedostatak obrazovanja za primjenu novih znanja i vještina (zelene i digitalne tranzicije) za male OPG-ove i specifičnosti otočne poljoprivrede
---	---

Demografija

Dobri pojedinačni primjeri mladih obitelji koje ostaju živjeti i raditi na području LAG-a 5 te poduzetnika u malim sredinama
Proaktivni mladi visokoobrazovani ljudi na području LAG-5

Umirovljeni domaći i strani stručnjaci naseljeni na području LAG-a 5 koji mogu dati značajan doprinos razvoju čitavog područja

Manjak udruživanja OPG-ova i drugih gospodarskih subjekta
Nedostatak sustavnog predstavljanja i promoviranja poljoprivrednih, prehrambenih i drugih proizvoda, osobito autohtonih
Nedovoljno razvijena ekološka poljoprivreda
Nedovoljna briga za oživljavanje i očuvanje tradicijskih vrijednosti sela i poljoprivrede

Turizam

Nedostatak hotela i hotelskih brendova
Nezadovoljavajuća kvaliteta (standard) smještajnih kapaciteta u turizmu
Nedovoljna razvijenost pojedinih oblika turizma s obzirom na potencijale (nautički, zdravstveni, sportski, kulturni)
Nedovoljno kvalitetna turistička infrastruktura

Nedovoljna ulaganja i povezivanja dijelova LAG-a 5, u svrhu zajedničkog razvoja kulturnih gastro/eno, sportskih i drugih manifestacija za širenje, inoviranje i turizam doživljaja

Nedovoljna osviještenost potrebe da svaki dionik turističkog programa i projekata bude aktivni promotor destinacijskog proizvoda LAG-a 5

Demografija

Depopulacija čitavog područja LAG-a i starenje stanovništva

Odljev mozgova

Manjak radne snage

Nema mjera za poticanje doseljavanja visokoobrazovanih stanovnika

Nedovoljna obrazovanost ukupnog stanovništva

Prilike

Financiranje razvojnih projekata iz fondova EU-a, državnih, županijskih i drugih programa

Politike i programi zelene i digitalne tranzicije

Trendovi razvoja suvremenog turizma (zaštita okoliša, kultura, rekreacija, način života, iskustvo, doživljaji)

Porast potražnje za selektivnim oblicima turizma (gastro-enološki, kulturni, sportski, zdravstveni i dr.) i elitni turizam

Porast potražnje za ekološkim poljoprivrednim proizvodima i autohtonim brendiranim proizvodima

Prijetnje

Neodgovarajuća provedba nacionalne politike ruralnog i otočnog razvoja

Negativni demografski trendovi u RH i iseljavanje mladih

Klimatske promjene, nesavjesnost društva i pojedinaca

Ratovi i bolesti, pandemije

Globalna gospodarska kriza i pad turističke potražnje

Elementarne nepogode (požar, potres) i ekološke katastrofe (havarije brodova, smeće iz susjednih država i dr.)

Interes za vrijednu i posebnu povijesnu i kulturnu baštinu u modernom turizmu (na pr. povijesna baština Nakovnja) Razvoj i uporaba novih tehnologija digitalizacija gospodarstva, uprave i društva Brzi rast korištenja solarne energija i energije vjetra Rast broja digitalnih nomada, trend rada na daljinu i deurbanizacije (povratka stanovništva iz gradova u male sredine) Provedba državnih i županijskih strategija razvoja, programa razvoja poljoprivrede, turizma, zaštite okoliša i dr. Ulaganja RH u sustave navodnjavanja poljoprivrednih površina (ulaganje u programe istraživanja bušotina na otocima i priobalju) Jačanje međunarodne suradnje DNŽ-a i RH u regionalnom i lokalnom razvoju	Nove invazivne vrste u moru i na kopnu (npr. <i>Pajasen</i> na kopnu ili <i>Caulerpa taxifolia</i> u moru) Smanjenje ribljeg fonda - nekih vrsta (hobotnica je trenutno najugroženija) Uništavanje poljoprivredne proizvodnje od strane životinja (divlje svinje) Uzurpacija pomorskog dobra Loše prostorno planiranje, loše upravljanje prostorom bez sudjelovanja lokalne zajednice Uništavanje poljoprivrednih površina Sporo i neučinkovito rješavanje vlasničkih prava Siva ekonomija Spora i neučinkovita uprava (na pr. Hrvatska elektroprivreda (HEP)) Pritisak nekretninskog biznisa i turizma (dalekosežne posljedice na razvoj područja) Negativan društveni stav prema neprofitnom sektoru (predrasude)
--	--

Prilog 7.

LITERATURA

- Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.
- Strategija razvoja poljoprivrede do 2030.
- Nacionalna razvojna strategija RH do 2030.
- Nacionalni plan razvoja otoka 2021. - 2027.
- Teritorijalna strategija razvoja otoka Dubrovačko-neretvanske županije do 2027. godine
- Plan razvoja Dubrovačko-neretvanske županije do 2027.
- Izmjene i dopune Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije
- Registar otoka RH
- Program zaštite okoliša Dubrovačko-neretvanske županije do 2025. godine i Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja Dubrovačko-neretvanske županije do 2025. godine
- Strategija razvoja turizma Dubrovačko-neretvanske županije do 2022.
- Plan gospodarenja otpadom DNŽ
- Državni program zaštite i korištenja malih, povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i okolnog mora
- Studija postojećeg stanja maslinarstva i uljarstva na području Dubrovačko-neretvanske županije s planskim mjerama unaprjeđenja
- Strategija razvoja vinarstva i vinogradarstva Dubrovačko-neretvanske županije
- Analiza stanja sektora pčelarstva u Dubrovačko-neretvanskoj županiji
- Lokalna razvojna strategija LAG-a 5 za razdoblje 2014. - 2020. (s produžetkom trajanja do 2022.)
- Uputa za izradu LRS i LAG intervencija 2023. - 2027.
- Evaluacija LEADER-a/CLLD-a, Smjernice; Europska komisija